

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO PROSTORNOG URUĐENJA

PROSTORNI PLAN FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD 2008.-2028.GODINE

/SKRAĆENA VERZIJA/

NOSILAC PRIPREME PLANA:
PROSTORNOG URUĐENJA

FEDERALNO MINISTARSTVO

NOSILAC IZRADE PLANA:

IPSA INSTITUT
SARAJEVO

URBANISTIČKI ZAVOD BIH
SARAJEVO

ECO-PLAN
MOSTAR

SARAJEVO, MOSTAR, august/kolovoz 2012. g.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

UČESNICI U IZRADI

1. STANOVNIŠTVO

Goran Penev Mr. sc.

Željimir Jovanović Mr.sc.dipl.ing.arh.

2. SISTEM NASELJA

Željimir Jovanović Mr.sc.dipl.ing.arh.

Haris Mujkić dipl.ing.arh.

3. POLJOPRIVREDNA ZEMLJIŠTA

Damir Behlulović, dipl.ing.šum

Ejub Trako, dipl.ing.polj.

4. ŠUME IŠUMSKA ZEMLJIŠTA

Muharem Čosićbegović, dipl.ing.šum.(BHŠume)

Samir Omerović, dipl.ing.šum.(BHŠume)

5. VODE I VODNE POVRŠINE

Zlatan Lazarevski dipl.ing.građ.

Alma Bibović, dipl.ing.građ.

Muhamed Kapetanović, dipl.ing.građ.

Lejla Hačević, dipl.ing.građ.

Mr. Enes Čovrk, dipl.ing.saob.

Mr. Lejla Hajro, dipl.ing.arh.

Andrea Pavlović, dipl.ing.arh.

6.VODNA INFRASTRUKTURA

Muhamed Kapetanović, dipl.ing.građ.

Alma Bibović, dipl.ing.građ.

Lejla Hačević, dipl.ing.građ.

Mr. Enes Čovrk, dipl.ing.saob.

Mr. Lejla Hajro, dipl.ing.arh.

Andrea Pavlović, dipl.ing.arh.

7.UPRAVLJANJE OTPADOM

Merima Kapetanović dipl.ing.arh.

Zlatan Lazarevski dipl.ing.građ.

8. MINERALNA NALAZIŠTA

Hazim Hrvatović, prof.dr.
Brkć Emina, dipl.inž.geol.
Ismir Hajdarević, dipl.inž.geol.
Ramo Kurtanović, prof.dr.
Neven Miošć, dipl.inž.geol.
Ferid Skopljak, dr.geol.
Natalija Samarčić, mr.geol.
Jasminka Saletović, dipl.inž.geol.
Mevlida Bajrović, geol.tehn.
Eksploatacione površine mineralnih sirovina
Željko Vuković, prof.geografije
Anđelka Mikulić, dipl. ing. građ.
Vedad Vitiškić, dip.ing.arh.

9. PROIZVODNJA I PRENOS ENERGIJE

Mr. Azra Hajro, dipl.ing.
Jasmin Burzić, dipl.ing.maš.
Lejla Hajro, dipl.ing.arh.
Adi Muminović, dipl.ing.arh.

10. SAOBRAĆAJ

Prof. dr. Esref Gačanin, dipl.ing.
Mr. Milorad Đurđević, dipl.ing.
Mr. Enes Čovrk, dipl.ing.
Saša Đumhur, dipl.ing.
Sinča Škaljak, dipl.ing.građ.
Zlatan Lazarevski, dipl.ing.građ.
ICT TEHNOLOGIJE/KOMUNIKACIJE I VEZE
Prof.dr. Nedeljko Bilč, dipl.ing.
Mr. Hamdo Katica, dipl.ing.
Sinča Petrović, dipl.ing.el.
GRANIČNI PRELAZI
Zlatan Lazarevski, dipl.ing.građ.
Merima Kapetanović, dipl.ing.arh.

11. PRIVREDA

Prof.dr. Marko Beriš
Mirela Šetka Prlić, dipl.ing.građ.
Mirjana Laganin, dip.oec.

12. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Mirjana Laganin, dip.oec.

13. POSEBNO ZAŠTUENI PROSTORI/ PODRUČJA OD ZNAČAJA ZA FEDERACIJU BIH
I PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽIA FEDERACIJE BIH

Zlatan Lazarevski dipl.ing.građ
Dr.sc. Nusret Drškovič, dipl.geograf
Dr.sc. Samir Đug, dipl.biolog
Borislav Puljić dipl.ing.arh.
Mirela Šetka Prlić dipl.ing.građ
Anđelka Mikulić, dipl.ing.građ
Lejla Hajro dipl.ing.arh.
Merima Kapetanović dipl.ing.arh.
Marija Rakčić dipl.ing.arh
Mirjana Laganin, dip.oec.

14. ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLŠA

Prof.dr. Aleksandar Knęević
Jasmina Čomčić dipl.ing.kem
Ismar Jamaković, dipl.ing maš
Andrea Marković, dipl.ing.kem.teh

15. ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG
NASLJEĐA I NJIHOVA EKONOMSKA VALORIZACIJA

Borislav Puljić dipl.ing.arh.
Mirela Šetka Prlić dipl.ing.građ
Martina Penava dipl.ing.arh.
Anđelka Mikulić dipl.ing.građ
Mr.sc. Nusret Drškovič, dipl.geograf
Dr.sc. Samir Đug, dipl.biolog

16. MINSKA POLJA

Marko Trogrlić dipl.ing.građ
Mirela Šetka Prlić, dipl.ing.građ

17. UGROŽENOST PODRUČIA

Prof.dr. Aleksandar Knęević
Jasmina Čomčić dipl.ing.kem
Ismar Jamaković, dipl.ing maš
Andrea Marković, dipl.ing.kem.teh

18. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA
OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA

Željimir Jovanović Mr.sc.dipl.ing.arh.
OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE

Zlatan Lazarevski dipl.ing.građ
OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE

Željimir Jovanović Mr.sc.dipl.ing.arh.
Željko Vuković prof.geografije

KARTOGRAFSKO-ANALITIČKA OBRADA:

Ranko Tica dipl.ing.el.
Vedad Vitoškić dipl.ing.arh.
Marko Trogrlić dipl.ing. građ.
Adi Muminović dipl.ing.arh.
Alma Bibović, dipl.ing.građ.
Saša Džumhur, dipl.ing.
Mirela Šetka Prlić dipl.ing.građ.
Danijela Krško dipl.ing.građ.
Dr.sc. Nusret Dršković, dipl.geograf
Muharem Čosibegović, dipl.ingšum.(BHŠume)
Damir Behlulović, dipl.ingšum.
Adnan Šabeta, geometar
Merima Kapetanović dipl.ing.arh.
Semedina Tatar dipl.ing.arh.
Tatjana Ristanović-Toholj, dipl.prost.planer
Haris Mujkić, dipl.ing.arh.
Semir Oković, ing. saobraćaja
Emir Pajić, informatičar
Marija Rakć dipl.ing.arh.
Anđelka Mikulić, dipl.ing.građ.
Martina Penava, dipl.ing.arh.
Elena Dragoje, dipl.ing.građ.
Damir Lukć, dipl.ing.arh.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Glavni i odgovorni planer

Zlatan Lazarevski, dipl.ing.građ. _____

KOORDINACIONI TIM

Zlatan Lazarevski, dipl.ing.građ. _____

Borislav Puljić, dipl.ing.arh. _____

Mr Enes Čovrk, dipl.ing. _____

KONZORCIJ:

IPSA INSTITUT, SARAJEVO - LIDER KONZORCIJA:

Prof. dr Ešref Gačanin, dipl.ing. _____

URBANISTIČKI ZAVOD BIH, SARAJEVO:

Zlatan Lazarevski, dipl.ing.građ. _____

ECOPLAN, MOSTAR :

Borislav Puljić, dipl.ing.arh. _____

NOSIOCI PRIPREME PLANA:

Federalno ministarstvo prostornog uređenja:
Ministar Mr.sci. Desnica Radivojević,
Pomoćnika ministra Hanka Mušibegović dipl.ing.arh.
Stručni savjetnici za koordinaciju pripreme i izrade
Prostornog plana Federacije BiH: Enver Džomba dipl.ing.arh.;
Fuad Šumar dipl.ing.arh .

Savjeta plana :

Said Jamaković dipl.ing.arh (Predsjednik Savjeta plana)

Prof dr. Džela Ibraković
Prof.dr. Vlasta Žuljić dipl.ing.arh.
Mr.sc.Esad Bukalo dipl.ing.polj.
Vjekoslav Tomas
Šraza Jahić
Mr.sc. Salko Obhodžić dipl.ing.šum.
Božo Knježević dipl.ing.građ
Doc.dr. Fadila Kiso dipl.ing.saob
Doc.dr. Senka Barudanović dipl.biol.
Munira Zahiragić dipl.ing.hemije
Prof.dr. Sead Dizdarević dipl.prav.
Željko Obradović dipl.ing.geod.
Prof.dr. Faruk Mekć dipl.ing.šum.
Lidija Milić dipl.ing.arh.
mr. Mehmed Cero dipl.ing.geod.
Maida Ibragić – Hristić dipl.ing.arh
Adnan Efendić dipl.soc.
Hanka Mušibegović dipl.ing.arh.
Enver Džomba dipl.ing.arh
Goran Mirić
Nedim Mujčić (teh sekretar)

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

SADRŽAJ :

UVODNE NAPOMENE	10
1. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA F BiH	14
1.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA F BiH	14
1.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA F BiH	15
2. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA F BiH	23
2.1. STANOVNIŠTVO	23
2.1.1. Projekcije broja stalnih stanovnika	23
2.1.2. Struktura stalnog stanovništva	27
2.1.3. Gustine naseljenosti po općinama i kantonima	28
2.2. SISTEM NASELJA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI	30
2.3. PRIVREDA	35
3. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA	40
3.1. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA	40
3.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE	53
3.2.1. Prometna infrastruktura	53
3.2.2. Vodna i energetska infrastruktura	62
3.3. Osnova prostornog razvoja okoline	65
4. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA	76

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

UVODNE NAPOMENE

Na osnovu Ugovora „Priprema i izrada Prostornog plana Federacije Bosne i Hercegovine za period od 2008-2028.godine“, sklopljenog između Federalnog ministarstva prostornog uređenja (Br. 02-14—4-1330/07, od 01.04.2008. godine) i Konzorcija koji sačinjavaju : Urbanistički zavod BiH Sarajevo, Ecoplan Mostar i Ipsa Institut Sarajevo, a nakon usvojene Prostorne osnove Prostornog plana Federacije BiH, sukladno važećoj zakonskoj proceduri, pristupilo se izradi Prednacrtu Prostornog plana Federacije BiH.

Opći i posebni ciljevi prostornog razvoja FBiH, prema čl. 20. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, preuzeti su iz usvojene Prostorne osnove Prostornog plana FBiH. Prednacrtom Prostornog plana FBiH elaborirani su Projekcija prostornog razvoja FBiH (razrada usvojene osnovne koncepcije razvoja), Projekcija razvoja prostornih sistema FBiH i Odluka o provođenju prostornog plana FBiH.

Prostornim planom Federacije Bosne i Hercegovine obuhvaćena je ukupna površina Federacije Bosne i Hercegovine koja iznosi 26.085,8733 km².

Od toga je kopno 26.072,0833 km²; more 13,97 km².

Od površine Bosne i Hercegovine koja iznosi 51.226,1225 km²., FBiH obuhvata 50,94 %.

Površina FBiH u skladu je sa podacima, planovima i kartama Federalne uprave za geodetske poslove i Džavne komisije za granice BiH.

Obrada podataka je obavljena aktualnim i uredbom propisanim softverskim alatima radi formiranja baze podataka, a na način da je svaki podatak prostorno definiran i da je moguća primjena podataka u geoinformacionom sistemu (GIS-u) kako bi se mogao koristiti pri analizama i mogućnosti kompariranja sa susjednim državama.

Izvor GIS podataka:

Angermeyer ingenieure GMBH (Digitalni ortor-foto plan - TK 200 000

Digitalni atlas BiH, mjerilo 1:200.000, GISDATA, 2005

GIS baza podataka AVP Sava i AVP Jadran

GIS baza podataka JP EP HZHB

GIS baza podataka JPDC FBiH d.o.o.

GIS baza podataka ŽFBiH

Makro površinske veličine u hektarima i struktura Bosne i Hercegovine:

Bosna i Hercegovina	5.122.612,25ha	100,00%
Federacija BiH	2.608.587,33 ha	50,94%
Republika Srpska	2.463.576,64 ha	48,10%
Distrikt Brčko	49.090,28 ha	0,96%

Geografske koordinate ekstremnih tačaka teritorije F BiH

Orjentacija	φ	λ	Općina	Lokalitet
N	45° 13' 52,61"	15° 55' 26,40"	V. Kladuša	Uke Glinice u Glinu
S	42° 36' 09,65"	18° 14' 56,63"	Ravno	Kunja glava
E	44° 34' 59,35"	19° 03' 18,06"	Sapna	Potševac
W	44° 49' 31,75"	15° 44' 00,42"	Bihac	Ogredljivi vrh (1174)

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Administrativno teritorijalno ustrojstvo FBiH se sastoji od 10 većih upravnih jedinica kantona i županija u kojima se nalazi 79 općina koje funkcioniraju u svojstvu lokalnih jedinica samouprave.

Analitičko – dokumentaciona osnova je kompozitna i hibridna.

Bosna i Hercegovina je država za čiji je prostor, komtinuirano u periodu od preko pola stoljeća, urađeni imponantno veliki opus prostorno planske dokumentacije, još obimniji fond relevantnih pratećih studija, ekspertiza, naučno-istraživačkih radova, zakonske regulatve i metodoloških materijala.

Ipak, samo je jedan usvojeni, formalno-pravno validni dokument, kojim je sveobuhvatno planirano prostorno uređenje cjelovite teritorije Bosne i Hercegovine:

To je Prostorni plan BiH za period od 1981. do 2000. godine; Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu i Urbanistički zavod BiH, 1980.

U Post-Dejtonskom periodu, značajniji prostorno planski dokumenti su urađeni za kantone i općine, a za federalni nivo urađeni je veliki broj strategija iz raznih oblasti koje su poslužile kao referentni dokumenti za građu elemenata analitičko dokumentacione osnove Prostornog plana Federacije Bosne i Hercegovine.

Od preko stotinu naslova iz konsultiranih materijala, za ilustraciju je dostatno nekoliko:

- Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023., Zavod za planiranje razvoja kantona, 2006.
- Prostorni plan Kantona Srednja Bosna/Srednjobosanskog Kantona 2005-2025., Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Sarajevo i Arhitektonski fakultet Zagreb, 2005.
- Prostorni plan za područje Tuzlanskog Kantona 2005–2025, Zavod za urbanizam, Tuzla, 2006.
- Prostorni plan Zeničko-dobojskog Kantona, Kantonalni zavod za urbanizam i prostorno uređenje Zenica, 2008.
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2008-2028 godine-Bosna-S Oil Services Company,
- Studija energetskog sektora u BiH za period 2005-2020. god., konzorcij Energetski Institut Hrvoje Požar, Hrvatska; Soluziona, Španjolska; Ekonomski Institut Banja Luka, BiH; Rudarski Institut za hidrotehniku Građevinskog fakultet
- Strategija upravljanja vodama Federacije BiH (Prijedlog), 2009. godina
- Strategija i akcioni plan razvoja mreže autocesta i brzih cesta na području FBiH, Ministarstvo prometa i komunikacija FBiH, 2008.
- Strategija razvoja Informacionog društva u BiH, 2004 – 2010. godine, Sarajevo 2004.
- Strategija razvoja ID BiH, IKT infrastruktura“ Sarajevo 2004 (N.Bilčić dr.)
- Strategija razvoja ID BiH, IKT industrija , Sarajevo 2004. (N.Bilčić dr.)
- Strategija prelaska sa analogne na digitalnu zemaljsku radiodifuziju u frekvencijskim opsezima 174-230MHz i 460-872MHz u Bosni i Hercegovini;
- Strateški plan i program razvoja energetskog sektora Federacije BiH
- Strategija razvoja turizma Bosne i HERCEGOVINE 2008-2028 godine
- Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2015 godine
- Strategija razvoja Tuzlanskog kantona 2008 – 2013 godine
- Strategija razvoja Federacije BiH 2008-2018 godine

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

- Strategija razvoja FBiH 2010-2020g.-Federalni zavod za programiranje razvoja, „Ekonomski institut“ –d.d. Tuzla
- Studija ranjivosti prostora Federacije Bosne i Hercegovine

Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata nalaže potrebu komparacije planiranih rješenja i aktuelnog stanja u prostoru. Bazu planiranih rješenja predstavlja Prostorni plan BiH za period od 1981. do 2000. godine. Uvažavajući karakter prostornih planova BiH i Federacije te činjenicu da je prethodni rad u periodu društveno-ekonomskog i teritorijalno-političkog ustrojstva BiH bitno različitog od današnjeg ustrojstva, opravdana je orijentacija ka analizi planiranih i postojećih fizičkih struktura sa naglaskom na prometnu, energetska i vodnu infrastrukturu.

Nivo realizacije planiranih rješenja je izuzetno nizak, što je prvenstveno posljedica društvenih i ekonomskih zbivanja u periodu od usvajanja Prostornog plana SRBiH do danas. Veći dio planiranih rješenja tretiran je za duži vremenski period, prvenstveno zbog potrebe rezervacije i očuvanja prostora za realizaciju krupnih infrastrukturnih sistema u postplanskom periodu. Stoga se nije mogla očekivati puna realizacija planiranih rješenja. Eklatantan je primjer opravdanog isticanja prioriteta izgradnje transevropske autoceste E-73 kao kapitalnog zahvata. Isti projekat pod nazivom Koridor Vc, danas je u fazi realizacije. Planirana trasa je doživjela određene korekcije zbog međudržavnog dogovora o ulaznim takama trase i promjene stanja fizičke strukture na terenu kao i nakon sveobuhvatne multikriterijalne analize, a pojedine dionice su još u fazi usvajanja kroz izradu Prostornog plana posebnog obilježja Koridor Vc.

Jasno izražena razvojna osovina sjever-jug, opravdava Koridor Vc., jer je utemeljena na pokazateljima demografskog i privrednog razvoja u dolinama rijeka Bosne i Neretve.

Zbog promjena teritorijalnog i društveno-ekonomskog ustrojstva BiH, intenzitet i pravac razvojnih procesa dobija nove prostorne koordinate. U tom kontekstu, obuhvat FBiH, geografskim formatom i prostornom formom, uslovio je konceptijski osnov sa izuzetno velikim oprezom u odnosu na simultano uvažavanje prostornog uređenja Federacije Bosne i Hercegovine, entiteta R. Srpske, Brčko distrikta i Bosne i Hercegovine u cjelini.

Odnos prema susjednim državama, bivšim federalnim dijelovima SFRJ, također se uvažava sa opreznim konceptijskim opredjeljenjima, zbog naslijeđenih nepromjenjivih prirodnih i geoloških faktora i većeg broja kapitalnih infrastrukturnih objekata, ali jednako i zbog promjena, prouzrokovanih upravo nastankom novih država.

Na osnovu rezultata analiza i ocjena stanja u prostoru i uređenja prostora, mogućih pravaca razvoja, Studije ranjivosti prostora te smjernica za izradu Prostornog plana razrađena je osnovna koncepcija prostornog razvoja.

Smjernice za izradu Prostornog plana artikulirane su na osnovu ciljeva utvrdjenih strateškim razvojnim dokumentima. Ovi dokumenti su odraz trenutne društveno-ekonomske situacija sa orijentacionim periodom realizacije utvrdjenih ciljeva koji je znatnim dijelom unutar planskog perioda Prostornog plana FBiH. Pošto se pojedini sadržaji osnovne koncepcije prostornog razvoja tretiraju i za duži vremenski period od planskog, osnovni koncept prostornog razvoja ima i elemente postplanskog perioda. To se odnosi na krupne infrastrukturne sisteme, za čiju je realizaciju u postplanskom periodu racionalno i neophodno sada rezervirati prostor.

Iz tih razloga pristupilo se izradi osnovne koncepcije prostornog razvoja bazirane na alternativnim matricama koje uvažavaju strateška opredjeljenja nosioca uređenja prostora, s jedne strane, te elemente dugoročnog planiranja i rješenja konflikata u prostoru s druge strane.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Na tom principu alternativno se tretiraju dva uporedna koncepta prostornog razvoja: s jedne strane sa aspekta razvoja infrastrukturnih sistema a s druge strane sa aspekta zaštite prirodnih vrijednosti.

Osnovni koncept prostornog razvoja FBiH podržava i artikuliše pozitivne tendencije u dosadašnjem prostornom razvoju. Kao što je i ocjena stanja u prostoru dala generalni zaključak, tako se i planskim rješenjima podržavaju osnovne osovine razvoja definisane u mogućim pravcima razvoja. Realizaciju prometnih koridora Evropskog ranga prati uspostavljanje i koridora regionalnog karaktera. Ovi koridori se uglavnom uspostavljaju od zapada ka istoku unutar prostora RS i prema jugoistoku pružanjem Dinarskog masiva unutar prostora FBiH.

Realizacija planiranog koridora Bosanski Novi - Prijedor- Banja Luka - Doboj - Brčko-Bijeljina bi bila od velikog značaja i za povezivanje Unsko - Sanskog Kantona sa većim dijelom FBiH.

Ovakav planski pristup je isključivo strateški, s ciljem revitalizacije i integrisanja cjelovitog prostora FBiH. Na identičan način se tretira i planirani koridor koji povezuje Unsko-sanski, Livanjski i Zapadno-hercegovački kanton sa Mostarom.

Razvoj ove regije se bazira na uskoj povezanosti sa razvojem primorskog dijela R. Hrvatske, koristeći svoje komparativne prednosti. Uspostavljanje ovih koridora iz pravca Karlovca i Rijeke, te Siska i Zagreba zahtijeva prije svega usaglašavanje strateških opredjeljenja Džave BiH sa R. Hrvatskom.

Jedan od prijedloga prostorne organizacije FBiH jeste policentrična struktura polova razvoja, polova rasta i transmisije razvoja. Alimentira se iz naseobinskog fonda kantonalnih i općinskih centara. Rang i razvojne funkcije su klasificirani prema analizi stanja i projekciji uvjetnih sistemskih karakteristika naseobinskog fonda centralnih naselja. Rezultanti kompozit se iskazuje grupacijama: A.-Pol razvoja 1.-Sarajevo; B.-Polovi razvoja 2.-Tuzla, Zenica, Mostar i Bihać; C.-Polovi rasta odnosno transmisije razvoja 3. su 48 općinskih centara i D.-Transmisija razvoja su 23 ostala općinska centra (tabeli i na karti br.10.).

Federalni prostorni obuhvat je uvjetovao pozicioniranje Bihaća u grupaciju B. Polova razvoja 2. sa Tuzlom, Zenicom i Mostarom. Ova grupacija predstavlja okosnicu suvremenog koncepta regionalnog razvoja. Geoprometni položaj i prirodne pogodnosti, populacijski potencijal Bihaća i jako demografsko zalište, uticaj jakih gravitacionih centara Karlovac, Rijeka, Zagreb, a udaljenost od Sarajeva, generišu interakcijske procese koji rezultiraju razvojnim spregama na upečatljivo prepoznatljivom prostornom obuhvatu.

Potreba za integracijskim planskim elementima na nivou BiH i šire regije, opredjeljenost ka očuvanju prirodnih vrijednosti, prioritarnoj opredjeljenosti ka razvoju poljoprivrede i turizma u procesu Evropskih integracija, te očuvanje svih vidova specifičnosti su temelj osnovne koncepcije prostornog razvoja FBiH.

1. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA FBiH

Opći i posebni ciljevi prostornog razvoja preuzimaju se iz usvojene Prostorne osnove.

1.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA FBiH

Opći ciljevi prostornog razvoja su:

- Tretirati prostor entiteta FBiH u okviru jedinstvenog prostora države Bosne i Hercegovine;
- Poštovati entitetske granice na način međusobno usklađenih i usaglašenih prostorno planskih rješenja između entiteta i valorizovati i tretirati infrastrukturne kapacitete i prirodne resurse u njihovom punom kapacitetu, bez obzira na granicu entiteta;
- Prostorno planskim rješenjima obezbijediti održivi razvoj prema stvarnim prostornim i ekonomskim mogućnostima, bez ograničenja koja proizlaze iz administrativnog ustrojstva entiteta FBiH podjeljene na deset kantona, počevši planski period dvadeset godina, odnosno narednih osamnaest;
- Uvažiti značaj i ulogu morske obale u okviru prostora entiteta Federacije BiH, za državu Bosnu i Hercegovinu kao pomorsku državu;
- Definirati područja posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine na osnovu Uredbe o građevinama i zahvatima od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine ("Sl. novine Federacije BiH", br. 85/07, 29/08);
- Definirati područja posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine na zaštićenim područjima prirodnih vrijednosti (nacionalni parkovi, zaštićena područja prirodnih vrijednosti, koja se nalaze na teritorijima dva ili više kantona ili entiteta).

Opći ciljevi prostornog uređenja FBiH u cijelosti su kompatibilni sa artikulacijama Evropskih opredjeljenja sadržanih u smjernicama (a) Evropskih perspektiva prostornog razvoja (ESDP) i vodećih principa (b) za održivi razvoj evropskog kontinenta kao i strateška opredjeljenja šireg okruženja, državnih i entitetskih razvojnih dokumenata, Evropske prostorne razvojne perspektive (European Spatial Development Perspective ESDP, European Commission, Potsdam 1999). To su: razvoj uravnoteženog i policentričnog sistema gradova; uspostavljanje novog odnosa između urbanih i seoskih područja; obezbjeđenje jednakopravnog pristupa od infrastrukture do obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite; osmišljeno upravljanje i očuvanje prirodne i kulturne baštine.

Vodeća načela za trajni prostorni razvoj evropske cjeline (Guiding principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent, CEMAT, Hannover 2000) odnose se na: prostornu strategiju u duhu održivog prostornog razvoja, koja se oslanja na prijedloge prostorno razvojnih mjera za urbana područja, poljoprivredno i šumsko zemljište i evropske koridore (uključivo i koridore u F BiH); potrebu aktivnog učešća građana u procesu prostornog planiranja, posebno uključivanje mladih generacija u proces planiranja čime oni utiču na stvaranje uslova koji oblikuju njihove živote; ovo je preduvjet za prihvaćanje «evropskih ideja» od strane građana i istovremeno preduvjet za poštivanje planskih rješenja.

Generalno, osnovni cilj planiranja razvoja prostora, kao ograničenog resursa kojim treba vrlo racionalno i pažljivo upravljati, jeste da se obezbijedi i omogući održiv i skladan prostorni razvoj, putem jačanja ekonomske i socijalne kohezije. Održivom prostornom razvoju se pristupa integralno, razvoj obuhvata društvenu, ekonomsku i okolšnu dimenziju. Ekonomskom i

socijalnom integracijom, unutarnje granice gube ulogu razdvajanja ne samo u ekonomskom ili političkom smislu, već i u prostornom aspektu. Slobodno kretanje radne snage, roba, usluga i kapitala te prekogranična saradnja dovode do novih odnosa u prostoru, a time i do novih prostornih struktura, ne samo u zemljama članicama već i u susjednim državama. Nova proširenja EU će dovesti do promjena u prostornim odnosima.

Jedan od značajnih općih ciljeva jeste pravovremena priprema za pomenute promjene, odnosno uvažavanje prostorno interakcijskih sprega od međuentitetskih do međudržavnih sa neposrednim i daljim susjedima.

Prema članu 115. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na razini Federacije BiH do donošenja Prostornog plana Federacije primjenjuje se Prostorni plan SR BiH 1981.-2000. g. U dijelu koji nije u suprotnosti s Ustavom Federacije. U cilju ostvarenja kontinuiteta u planiranju izvršena je valorizacija općih ciljeva Prostorni plan SR BiH 1981-2000.g.

te je konstatovano da se opći ciljevi prostornog plana BiH pruzimaju iz u dijelu koji nije u suprotnosti sa ustavom federacije.

1.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA FBiH

Nakon definisanja općih ciljeva, u organizaciji Nosioca pripreme Plana i učes Nosioca izrade Plana, obavljen je niz konsultativnih sastanaka sa resornim ministarstvima, nosiocima razvoja pojedinih djelatnosti relevantnih u procesu prostornog planiranja. Uvodni dijelovi ovih sastanaka su se odvijali u upoznavanju sa strategijama razvoja pojedinih djelatnosti uz poseban osvrt na reperkusije ovih strateških opredjeljenja na prostorno uređenje. Nakon toga uslijedila je analiza mogućih uskladjivanja i identifikacije kolizija strateskih opredjeljenja. Provjera realnosti strateskih opredjeljenja, odnosno mogućih rješenja kolizija, je izvršena, prije svega, valorizacijom postojeće planske dokumentacije kantonalnog i općinskog nivoa te serijom konsultativnih sastanaka sa predstavnicima lokalne zajednice.

Kao rezultat ovog procesa usaglašavanja iskristalisani su posebni ciljevi razvoja.

Posebni ciljevi prostornog razvoja FBiH su artikulirani metodom provjere kompatibilnosti i dodatnih spoznaja, te su iskazani po tematskim oblastima.

Poljoprivredno zemljište

- Usklađivanje površina poljoprivrednog zemljišta sa šumskim zemljištem i ostalim površinama (izgrađeno, vodne, eksploatacione, deponije i dr. površine);
- Utvrđivanje stvarnog stanja, kapaciteta obradivog poljoprivrednog zemljišta (oranice, bašte, voćnjaci, vinogradi, prirodne livade kao intenzivno obrađivane površine) i neobrađivog (pašnjaci, trstici i bare);
- Koristiti proizvodne sposobnosti zemljišta po osnovu bonitetne vrijednosti i agrozona, u cilju optimalnog korištenja. Prioritet dati poljoprivrednoj proizvodnji, a ostale potrebe zadovoljavati prema mogućnostima na zemljištu lošijeg kvaliteta;
- Povećati udio obradivog zemljišta u ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta;
- Spriječiti procese erozije zemljišta odnosno odnošenja zemljišnog supstrata i hranljivih materija;
- Sprečiti i otkloniti štetne posljedice koje nastaju zagađivanjem tla od strane privrednih subjekata.

Šume i šumsko zemljište

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

- Utvrđivanje i prostorno definisanje stvarnog stanja šumskih područja;
- Utvrđivanje prostora koji trajno ostaju šumska područja – zaštitne šume i šume posebne namjene (zaštićene šume, šumski rezervati, sjemenske sastojine i sl.);
- Čuvanje i unapređenje opće korisnih funkcija i biološke raznolikosti šume;
- Svestranije korištenje šuma i šumskog kompleksa;
- Prevencije degradiranih šumskih područja u vrijednije sastojine (visoke degradirane šume, izdanačke, goleti sposobne za pošumljavanje i sl.);
- Prevesti neproduktivna šumska zemljišta u poljoprivredno zemljište, naročito u Hercegovini, koja je moguće koristiti kao vinograde i maslinjake.

Mineralne sirovine

- Zaštititi prostore i lokalitete pojava i ležišta energetskih, metalčnih i nemetalčnih mineralnih sirovina te mineralnih, termalnih i termomineralnih voda odgovarajućeg kvaliteta za razne namjene (energetika, građevinarstvo, vodoprivreda, poljoprivreda, zdravstvo i drugo);
- Umanjiti ili otkloniti štete nastale djelovanjem eksploatacije i prerade mineralnih sirovina;
- Rekultivisati prostore koji su devastirani aktivnostima vezanim za eksploataciju mineralnih sirovina.

Sistem naselja

U skladu sa opštim ciljevima, European Spatial Development Perspective - ESDP, (European Commission, Potsdam 1999), posebni ciljevi razvoja sistema naselja se baziraju na:

- Razvoju uravnoteženog i policentričnog sistema gradova;
- Uspostavljanju novog odnosa između urbanih i seoskih područja;
- Prostornoj strategiji u duhu održivog prostornog razvoja, koja se oslanja na prijedloge prostorno razvojnih mjera za urbana područja, poljoprivredno i šumsko zemljište transportno-razvojne koridore.

Posebni ciljevi prostornog uređenja sa aspekta sistema naselja, istovremeno su i smjernice/inputi za unapređenje funkcioniranja komponenti drugih djelatnosti, ali jednako značajno kao sugestije za uspostavljanje administrativno - upravnih i političkih podobnosti:

- Integrisati i uskladiti cestovnu infrastrukturu F BiH sa cestovnom infrastrukturom BiH i susjednih zemalja;
- Željeznice modernizirati i također, analogno cestovnoj integraciji, treba inkorporirati u regionalno balkansku i evropsku mrežu;
- Avio saobraćaj unaprijediti i omogućiti intenziviranje lokalnih-BH veza;
- Povećati stepen urbaniziranosti naseobinskog fonda FBiH;
- Harmonizirati aspekte sistemskih obilježja administrativno-upravnih centara FBiH, sa fondom većih urbanih naseljenih mjesta;
- Iskoristiti sinergijske potencijale od tri Grad-region specifične demo-prostorne formacije;
- Uskladiti sistem centara FBiH sa cjelovitim sistemom BiH;
- Promovisati maksimiziranje prostorne interakcije između centralnih naselja FBiH i BiH;
- Usmjeriti plasmane investicija za nove proizvodne privredne kapacitete na prostore, sa direktnim pristupom budućim razvojnim koridorima koji su koincidentni sa koridorima kapitalne transportne infrastrukture.

Saobraćaj i ICT tehnologije

Sveukupni cilj sektora "saobraćaj" je preuzet iz Transportne politike BiH za period 2010.-2020., koja predstavlja osnovni razvojni sektorski dokument, usklađen sa načelima transportne politike EU: „održiv razvoj transportnog sistema zemlje, zasnovan na očekivanom ekonomskom i društvenom razvoju zemlje, zadovoljenju potreba za poboljšanom mobilnošću roba i ljudi, fizičkom pristupu tržištima, radnim mjestima, obrazovnim centrima i ostalim društvenim i ekonomskim zahtjevima.“

Uz to, bitno je imati na umu i ESDP, kojima je osnovni cilj povećanje konkurentnosti, uz jačanje ekonomske i socijalne kohezije na principima održivog razvoja. ESDP daje sljedeće smjernice za planiranje i razvoj transportnog sistema:

- Razvoj saobraćajne i telekomunikacione infrastrukture, posebno duž glavnih trans-evropskih koridora bi trebao biti prioritetni zadatak ekonomske i socijalne politike;
- Prilikom izrade planskih dokumenata pravci sjever-jug i istok-zapad bi, kada je u pitanju uspostavljanje prioriteta, trebali biti u istom rangu, kako bi se uspostavila konzistentna i obuhvatna evropska mreža saobraćajnica;
- Izgradnja mreže logističkih centara, kako bi se opsluživali korisnici multimodalnog transporta;
- Integralnim pristupom u planiranju saobraćaja bi se obuhvatio ekološki, socijalni i ekonomski aspekt, sa posebnim naglaskom na razvoj PPP;
- Postojeći saobraćajni sistemi bi se trebali održavati i modernizovati.

- Razvoj telekomunikacione infrastrukture s naglaskom na infrastrukturu koja omogućuje usluge širokopoljnog prenosa, naročito u udaljenim oblastima i nerazvijenim djelovima zemlje;
- Efikasnije korištenje već izgrađene, ali i buduće-nove telekomunikacijske infrastrukture;

Što se tiče značaja i uloge morske obale i riječnih plovinih puteva u okviru Federacije BiH za BiH, preuzimaju se opredjeljenja iz "Prostornog plana Bosne i Hercegovine za period od 1981. do 2000. Godine – Prečišćeni tekst" (Sl. list SRBiH broj 33/88), gdje je rečeno:

- "Razvoj riječnog i pomorskog saobraćaja treba usmjeravati tako da se postigne veća valorizacija njegovih komparativnih prednosti - prvenstveno stvaranjem uslova za regulaciju rijeke Save, za potrebe plovidbe i da se ubrza gradnja pristaništa na rijeci Savi i u priobalnom području Neuma, za što treba obezbijediti i zaštitni prostor. Vodni saobraćaj treba da se razvija u najvećoj mogućoj meri na principu kombinovanog i integralnog transporta (željeznica-rijeka, odnosno rijeka-drum). Također je potrebno stvarati uslove za razvoj riječne i pomorske flote."

Vodoprivreda

Posebne ciljeve razvoja vodoprivrede u FBiH čine tri generalne grupe:

1. Zaštita voda i izvorišta

- Dislociranje zagađivača vode van dijelova slivova, gdje potencijalna zagađenja mogu imati teže posljedice;
- Zaštita dijelova slivnih područja, sa prirodnim izvorištima i vještackih akumulacija iz kojih se obezbjeđuju vode za stanovništvo i druge potrebe;

- Formiranje regionalnih ili zajedničkih sistema prikupljanja, odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda, sa obezbjeđenjem potrebnih kolektorskih koridora i lokacija uređaja za prečišćavanje;
- Izgradnja uzvodnih vodnih akumulacija koje mogu doprinijeti povećanju minimalnih proticaja, odnosno razblaživanju otpadnih voda.

2. Korštenje voda

- Pokrivanje vodnog bilansa, odnosno obezbjeđenje potrebnih količina vode za stanovništvo, industriju, poljoprivredu itd., vodeći računa o eventualnom trendu promjene bilansa voda usljed klimatskih promjena;
- Korštenje vodnih potencijala, u prvom redu hidroenergetskih i to kao elementa na koji se u savremenim energetske prilikama mora gledati posebnim respektom;
- Upotrebu vode i za ostale svrhe, kao na primjer za: plovidbu, rekreaciju i turizam, ribnjačarstvo itd;
- Definisane, zatim i povremenu aktualizaciju vodnog bilansa;
- Izbor, definisanje i zaštitu prostora vodnih akumulacija koje treba da obezbijede pokrivanje vodnog bilansa i korštenje vodnih potencijala;
- Definisane i zaštitu cjevovodnih i drugih koridora duž vodotoka, unutar sliva i između slivova, putem kojih treba da bude omogućen unutar regionalni ili međuregionalni transport i distribucija voda za pokrivanje vodnog bilansa.

3. Zaštita od voda

- Smanjenje rizika od poplava i drugih negativnih uticaja voda, u riječnim dolinama i na kraškim poljima;
- Stabilizovanje i uređenje vodotoka (protiveroziono i antibujčarsko);
- Izgraditi vodne akumulacije koje mogu kontrolisati, ili korigirati režim velikih voda. Ovo vrijedi pogotovo tamo gdje takve akumulacije mogu imati vrenamjensku funkciju i kod kojih se angažovani prostor racionalnije koristi za više namjena.

Energetika

Osnovni ciljevi razvoja elektroenergetike dati su Zakonom o električnoj energiji FBiH, Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora Federacije BiH (SPP), Studijom energetskog sektora u BiH, te obavezama proisteklim iz međunarodnih ugovora relevantnih za područje energetike koje je BiH potpisala i potvrdila, čime su isti postali dio pravnog sistema BiH. Od navedenih ciljeva, od značaja za uređenje prostora su:

- Razvoj elektroenergetskog sistema usmjeriti ka izgradnji novih i zamjenskih proizvodnih kapaciteta oslanjajući se na domaće resurse primarne energije kako bi se prvenstveno, obezbjedile dovoljne količine električne energije i zadovoljavajući nivo sigurnosti snabdjevanja za sve korisnike na području FBiH.
- U svjetlu otvaranja tržišta električnom energijom i stvaranja velikog regionalnog tržišta, te njegove potrebe za električnom energijom sa jedne strane, a imajući u vidu neiskorištene potencijale uglja, hidropotencijala i ostalih oblika obnovljive energije sa druge strane, FBiH je u poziciji da izgradnjom novih proizvodnih objekata dio električne energije ponudi na međunarodno tržište.
- Poboľšanje tehnoloških i operativnih performansi energetskih izvora/objekata kroz modernizaciju energetskog sistema i revitalizaciju energetskih izvora/objekata te primjena novih energetski efikasnijih i ekološko prihvatljivih tehnologija.

- Budući razvoj energetike mora staviti akcenat na korištenje obnovljivih izvora energije te obezbjeđenje efikasnog korištenja energije (energetsku efikasnost).
- Dogradnja prenosne mreže i visokonaponskih postrojenja radi povezivanja novih proizvodnih objekata, uvezivanja u jedinstven sistem BiH i omogućavanja izvoza električne energije u druge zemlje, a u skladu sa Prostornim planom RS i zemalja iz okruženja.

U skladu sa općim načelima zaštite okoliša, te načelima održivog razvoja, uz poštivanje svih zakona i proizašlih propisa na lokalnom nivou, kao i obaveza koje proizilaze iz međunarodnih konvencija i sporazuma, potrebno je poboljšati postojeći sistem snabdijevanja prirodnim gasom te raditi na daljem širenju mreže prirodnog gasa tako da se:

- Obezbjedi dostupnost energije i u isto vrijeme postepeno postigne diversifikacija izvora energije unutar Federacije BiH;
- Smanjiti uticaj postojećih proizvodnih postrojenja;
- Dostigne viši stepen energetske efikasnosti;
- Potakne opći privredni i ekonomski razvoj;
- Postigne potpuna integracija u evropsko (energetsko i) gasno tržište;
- Povećanje sigurnosti snabdijevanja, obezbjediti ulaz prirodnog gasa iz više izvora;
- Postizanje bolje strukture potrošača;
- Utvrđivanje potreba i izgranja novih transportnih pravaca;
- Povećanje udjela prirodnog gasa u ukupnom energetsom bilansu;
- Primjena novih tehnologija i korištenje komparativnih prednosti prirodnog gasa u odnosu na druge raspoložive energente;
- Uključenje u regionalne i evropske gasne tokove – preuzimanje tranzitne uloge.

U sektoru nafte i naftnih derivata neohodno je:

- Ispuniti uslove Evropskog sporazuma u sektoru nafte;
- Stvoriti okvir za dalja istraživanja i eksploataciju nafte na području FBiH.

Upravljanje otpadom

- Uspostaviti regionalne centre za upravljanje otpadom u svim regijama sa svim potrebnim sadržajima, tj. izgraditi regionalne sanitarne deponije;
- Sačiniti koncept upravljanja otpadom (prevencija, odvajanje, prikupljanje, transport, konačni tretman) za sve kategorije otpada;
- Stvoriti uvjete za sanitarno odlaganje kapaciteta za najmanje 5 godina odlaganja u svim regijama;
- Uspostaviti i operacionalizirati integralni sistem upravljanja otpadom na nivou Džave, tj. uspostaviti jedinstveni geoinformacijski sistem (GIS) sa modelom podataka pomoću kojeg će se omogućiti praćenje aktivnosti vezanih za upravljanje otpadom;
- Unaprijediti sistem prekograničnog prometa otpada, prema odredbama Bazelske konvencije;
- Smanjiti ukupnu proizvodnju otpada.

Društvene djelatnosti

Razvitak društvene infrastrukture na modernim principima, što potpunijim zadovoljenjem potreba stanovništva u pogledu obujma, kvalitete i dostupnosti usluga i sadržaja društvenih djelatnosti

(obrazovanje, nauka, kultura, sport, zdravstvo, socijalna zaštita), uz racionalno iskorštenje prostora.

Prirodno nasljeđe

- Osigurati pravo svakog građanina na zdrav okoliš, odmor i razonodu u prirodi, u skladu sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) koju je usvojila Generalna skupština UN 1948. godine.
- Osigurati održivo korištenje prirodnih dobara na dobrobit sadašnjih i budućih naraštaja, bez bitnog oštećivanja dijelova prirode i uz što manje narušavanja ravnoteže njenih gradivnih elemenata.
- Čuvanje postojećeg biodiverziteta na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine, kako u integralno zaštićenim područjima tako i izvan njih. Ovaj cilj podrazumijeva primjenu različitih metodologija kako bi se izvršila (ili dovršila) florističko-faunistička istraživanja i uradila njihova inventarizacija za potrebe izrade crvene liste flore i faune Bosne i Hercegovine.
- Uspostava novih zaštićenih područja i u vezi s tim, povećanje procenta teritorije Federacije Bosne i Hercegovine koji su pod različitim oblicima zaštite, a u skladu sa međunarodnim konvencijama i potpisanim ugovorima iz oblasti zaštite prirode, kao i organizacija mreže zaštićenih područja Bosne i Hercegovine (Protected Area Network of Bosnia and Herzegovina – PAN BiH), koja se bazira na organizacionoj shemi: nukleusi – koridori – otoci.
- Razvoj mreže Natura 2000, koja obuhvata područja važna za čuvanje vrsta i tipova staništa ugroženih na evropskom nivou i zaštićenih na osnovu Direktive o pticama i Direktive o staništima. Europska unija (EU) je godine 2001. postavila ambiciozan cilj da do 2010. zaustavi gubitak biodiverziteta. EU Direktiva o staništima i Direktiva o pticama su ključni odgovori zakonodavstva EU na tu obavezu. Ta dva zakona postavljaju jednako visok standard zaštite prirode svim zemljama članicama EU (sada 27 zemalja) kao i za zemlje potencijalne članice EU.
- Razvoj ekološke mreže koja ima isti princip čuvanja kao i Natura 2000, ali dodatno još onih vrsta i stanišnih tipova koji su ugroženi na nacionalnom nivou i sa posebnom pažnjom na močvarna staništa koja su obuhvaćena Ramsarskom konvencijom. Ovdje spadaju sva područja Natura 2000 i dodatno još neka važna za vrste i tipove staništa.
- Razumno korištenje najvrijednijih prirodnih vrijednosti, posebno onih u zaštićenim područjima, na principima održivosti, a na dobrobit sadašnjih i budućih naraštaja. Takođe, neophodno je i integriranje mjera zaštite i održivog korištenja prirode u sve relevantne sektorske i međusektorske propise, planove, programe i strategije.
- Ostali ciljevi i smjernice u skladu sa Federalnom strategijom zaštite okoliša (komponenta Federalna strategija zaštite prirode).

Kulturno-povijesno nasljeđe

Zaštita i čuvanje kulturno-povijesnog naslijeđa kroz:

- Identifikaciju i dokumentaciju;
- Pravnu zaštitu graditeljske baštine;
- Prostorno-plansku zaštitu;
- Održavanje kulturno-povijesnog naslijeđa i integralna briga za njegovo čuvanje;
- Konzerviranje ili učvršćivanje povijesnih građevina ili sklopova;

- Obnovu i rekonstrukciju;
- Revitalizaciju;
- Izgradnja cjelokupnog sistema institucija i mehanizama za zaštitu i upravljanje kulturno-povijesnim naslijeđem;
- Stavljanje kulturno-povijesnog naslijeđa u funkciju turizma;
- Stavljanje kulturno-povijesnog naslijeđa u ekonomski kontekst;
- Opća i specijalistička edukacija i podizanje svijesti o potrebi zaštite i vrijednosti kulturno-povijesnog naslijeđa;
- Jačanje međukulturalnog razumijevanja.

Stanovništvo

- Povratak stanovništva na „svoja ognjišta“, odnosno garantirano pravo na vlasništvo;
- Zaštita imovine i vlasničkih odnosa;
- Razvijati policentrični model prostornog razvoja;
- Obezbijediti veću prometnu povezanost unutar prostora FBiH i osiguranje koridora prometnih pravaca od značaja za BiH, FBiH, međukantonalnu i međuentitesku razinu povezanosti;
- Ujednačavanje stupnja prostornog, urbanog i komunalnog razvoja pojedinih urbanih područja i stvaranje uvjeta za ravnomjerniji raspored stanovništva, gospodarskih i drugih funkcija u prostoru;
- Usklađivanje prostorne organizacije gospodarstva sa prostornom organizacijom ostalih urbanih i prostornih funkcija, organizacija i razvoj svih vidova prometa koji omogućuju adekvatno funkcioniranje urbanih područja, uz minimalne gubitke vremena u transportu ljudi i roba;
- Osiguranje uvjeta za brzi razvoj ruralnog turizma i drugih djelatnosti koje doprinose sigurnosti izvora prihoda na selu.

Strateški i operativni ciljevi iz **Strategije zaštite okoliša FBiH**, a koji imaju direktnog uticaja na definiranje općih i posebnih ciljeva Prostornog plana su:

- Operativni cilj 4.4.1: Ublažavanje posljedica klimatskih promjena
- Operativni cilj 4.4.2: Smanjenje pritisaka u prostoru FBiH
- Operativni cilj 5.1.3: Doprinijeti razvoju jačanja ruralnih oblasti
- Operativni cilj 4.2.4: Razvoj održivog turizma

Turizam na bazi prirodnog i kulturno-povijesnog naslijeđa

- Doprinos očuvanju fizičko-geografskog i biološkog diverziteta;
- Ostvarivanje dobrobiti lokalnog stanovništva;
- Naučni monitoring prirodnih procesa i edukacija na bilo kojem obrazovnom nivou, odnosno obrazovanje u prirodi;
- Odgovorno djelovanje od strane turista i turističke privrede;
- Razvoj turizma usmjerenog ka malim grupama koji razvijaju mala preduzeća;
- Postizanje najmanje moguće potrošnje neobnovljivih prirodnih resursa;
- Naglašeno lokalno učesništvo i poduzetničke mogućnosti od strane lokalnog seoskog stanovništva;

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

- Sagledavanje prostora u širem kontekstu, od lokalnoga do evropskoga, kako bi se izbjegle međusobne neusklađenosti, nepovoljni utjecaji, ali i očuvale specifične vrijednosti;
- U oblasti turizma na bazi prirodnog naslijeđa predvidjeti uspostavljanje Geoparkova (prema kriterijima UNESCO-a);
- Ciljevi utvrđeni strateškim dokumentima za konkretna područja proizilaze iz kantonalnih i prostornih planova;
- Izgradnja informacijskog sistema o sadržajima, lokacijama, kalendaru događaja i glavnim ponudama turističkih usluga;
- Primijenjene koncesije za korištenje turistički pogodnih lokacija;
- Obnoviti ratom razrušene turističke objekte, osobito rezidencijalnog karaktera,
- Razvijen sistem edukacije u turizmu;
- Organiziranje mreža institucija koje se bave turizmom;
- Odgovarajućim propisima zaštićeni objekti od posebne vrijednosti;
- Kulturni turizam promovirati kao vrlo važnu privrednu granu baziranu na programu zaštite i održivog razvoja;
- Povezivanje turizma s kulturom kroz norme i običaje, dani otvorenih vrata nekih institucija, noćni otvoreni muzeja, propagiranje muzeja, kazališta, kroz izleteškolske djece i mladeži.

Za morskou obalu u okviru Federacije BiH (i države Bosne i Hercegovine), o značaju i ulozi, preuzimaju se opredjeljenja iz Prostornog plana Bosne i Hercegovine za period od 1981. do 2000. godine – Priloženi tekst (Sl. list SRBiH broj 33/88) gdje u poglavlju 2.2.7. Turizam, stoji:

”Na razvoj primorskog turizma , povoljno će se odraziti politika bržeg i svestranijeg razvoja priobalnog područja Bosne i Hercegovine, što treba da omogući potpuniju valorizaciju ovih resursa i porast domaćeg i inostranog prometa”.

Kontaminiranost minama i eksplozivnim sredstvima

- Očistiti prostor FBiH od mina do 2019. g. (prema Strategiji protuminskog djelovanja BiH 2009-2019 g.).

2. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA F BiH

2.1. STANOVNIŠTVO

Procjene

Imajući u vidu da je posljednji popis stanovništva Bosne i Hercegovine sproveden prije više od dvije decenije (aprila 1991. godine), nužno se nametnula potreba da se za tzv. bazno stanovništvo koriste najnovije procjene stanovništva. Federalni zavod za statistiku u svojim zvaničnim publikacijama redovno objavljuje procijenjeni broj stanovnika Federacije Bosne i Hercegovine. Procjene ukupnog stanovništva FBiH su raspoložive za svaku godinu počev od 1996. godine. Što se tiče procjena stanovništva po starosti i polu, one su raspoložive samo za period od sredine 2000-ih godina i to po velikim starosnim grupama (0-14, 15-64, 65 ili više). Ujedno, za 2006. godinu su raspoložive i procjene po pojedinačnim godinama starosti i polu, ali samo za stanovništvo mlađe od 20 godina (0-19).

Što se tiče kantona i općina, procjene stanovništva su raspoložive od druge polovine 2000-ih i to samo za ukupno stanovništvo (ne i po polu), a po starosti samo za tri velike starosne grupe (0-14, 15-64, 65+).

2.1.1. Projekcije broja stalnih stanovnika

Projekcije stanovništva Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima i općinama rađene su na osnovu pretpostavki o kretanju fertiliteta i mortaliteta u planskom periodu 2008-2028. To znači da je primjenjen kohort-komponentni metod, što podrazumjeva da su postavljene hipoteze o fertilitetu po starosti majke, a o smrtnosti po starosti i polu.

Pretpostavljen je nulti migracioni saldo, što praktično znači da migracije nisu uzete u obzir. Za razliku od procjena stanovništva za polaznu 2008. godinu, kada su najprije urađene procjene stanovništva Federacije, zatim kantona i na kraju općina, prilikom izrade projekcija stanovništva po starosti i polu do 2028. godine pošlo se od općina. Projekcije stanovništva kantona dobijene su kao zbir projekcija stanovništva općina, Federacije kao zbir projiciranog stanovništva kantona. Kao bazna populacija korišteno je procjenjeno stanovništvo općina po starosti i polu (do 80 i više godina) sredinom 2008. godine (30. juni). Hipoteze o fertilitetu i mortalitetu su postavljane za svako petogodišnje razdoblje u okviru cjelokupnog projekciog perioda 2008-2028.

Prilikom postavljanja hipoteza o fertilitetu pošlo se od pretpostavke da će biti nastavljeno povećanje fertiliteta koje je u Federaciji Bosne i Hercegovine prisutno posljednjih godina, a koje je tokom 2000-ih godina također prisutno i u većini europskih zemalja. Kao ciljna vrijednost stope ukupnog fertiliteta određeno je 1,80 dece po ženi (oko 15 % ispod nivoa potrebnog za prostu reprodukciju), a bila bi dostignuta 2038. godine. Pretpostavljeno je da će početna vrijednost stope ukupnog fertiliteta po općinama (za period 2008-2013) biti identična izračunatim vrijednostima tog indikatora fertiliteta u periodu 2007-2009 za kantone kojima pripadaju. To znači da je pretpostavljeno da će u svakoj općini odnosno kantonu biti ostvareno kontinuirano i vremenski ravnomjerno rasporođeno povećanje fertiliteta, a s obzirom da su vrijednosti stope ukupnog fertiliteta u tom trogodišnjem periodu u svim kantonima (u Federaciji BiH je iznosile 1,29) bile niže od postavljene ciljne stope ukupnog fertiliteta (1,8 u 2038).

Isti princip je korišten i prilikom postavljanja hipoteza o budućim promjenama mortaliteta. Usvojena je pretpostavka da će u svim kantonima do 2038. godine biti dostignuto očekivano trajanje života pri životinju od 78,8 godina za muškarce i 83,3 godine za žene. To je približno

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

nivoima koji su 2010. godine dostignuti u regionima Sjeverna i Zapadna Europa, tj. u zemljama koje su postigle najviše rezultate u snžavanju smrtnosti stanovništva. U početnom petogodšnjem projekcionom potperiodu (2008-2013) pretpostavljeno je da bi očekivano trajanje života odnosno odgovarajuće vrijednosti stopa doživljenja po starosti (Px) bile identične izračunatim vrijednostima po kantonima za trogodišnje razdoblje 2007-2009 (za F BiH to su 75,8 godina za muško i 79,1 godina za žensko stanovništvo). Takva hipoteza o početnoj i ciljnoj vrijednosti očekivanog trajanja života implicira da bi u svim općinama došlo do opadanja smrtnosti odnosno do produženja očekivanog trajanja života, i to za oba pola.

Na osnovu usvojenih pretpostavki o promjenama prirodnih komponenti kretanja stanovništva u planskom periodu, kao i polazeći od procjenjenog broja stanovnika općina po starosti i polu u 2008. izračunat je projiciran broj stanovnika općina po petogodšnjim starosno-polnim grupama za svaku petu godinu od 2008. do 2028. godini. Projekcije stanovništva kantona predstavljaju zbir projiciranog broja stanovnika po starosti i polu općina, a Federacija Bosne i Hercegovine predstavlja zbir tako dobijenog broja stanovnika kantona po starosti i polu.

Projekcije stanovništva Federacije Bosne i Hercegovine, 2008-2028

	2008			2013			2018			2023			2028		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
Ukupno	2327195	1138757	1188438	2333266	1142582	1190684	2328862	1141121	1187741	2314087	1133925	1180162	2288721	1120900	1167821
0-4	109138	56345	52793	114736	59243	55493	116370	60085	56285	113620	58660	54960	107218	55351	51867
5-9	126107	64799	61308	108980	56257	52723	114590	59159	55431	116242	60008	56234	113500	58589	54911
10-14	155775	80926	74849	126033	64756	61277	108916	56223	52693	114522	59120	55402	116183	59973	56210
15-19	158463	79472	78991	155606	80814	74792	125898	64671	61227	108816	56154	52662	114438	59062	55376
20-24	172630	86697	85933	158084	79199	78885	155262	80566	74696	125663	64501	61162	108643	56028	52615
25-29	176972	87648	89324	172131	86317	85814	157680	78891	78789	154921	80301	74620	125413	64310	61103
30-34	170892	84002	86890	176436	87270	89166	171653	85981	85672	157297	78626	78671	154584	80065	74519
35-39	165541	80959	84582	170239	83584	86655	175817	86874	88943	171110	85636	85474	156863	78353	78510
40-44	172598	84118	88480	164492	80278	84214	169244	82944	86300	174913	86300	88613	170326	85131	85195
45-49	162521	78311	84210	170423	82752	87671	162607	79093	83514	167540	81878	85662	173344	85315	88029
50-54	159932	77730	82202	158872	75954	82918	166973	80511	86462	159694	77186	82508	164918	80155	84763
55-59	145765	70524	75241	154344	74040	80304	153868	72678	81190	162241	77384	84857	155700	74523	81177
60-64	123238	58078	65160	138846	66050	72796	147604	69674	77930	147713	68707	79006	156318	73488	82830
65-69	104943	49360	55583	113504	52334	61170	128696	59942	68754	137750	63690	74060	138799	63244	75555
70-74	98874	45640	53234	90694	41517	49177	99185	44499	54686	113896	51583	62313	123415	55432	67983
75-79	71255	32419	38836	79013	35610	43403	73567	32786	40781	81790	35530	46260	95523	41706	53817
80+	52551	21729	30822	80833	36607	44226	100932	46544	54388	106359	48661	57698	113536	50175	63361

Projekcije stanovništva Federacije Bosne i Hercegovine, 2008-2028 (po kantonima)

	2008			2013			2018			2023			2028		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
Unsko-sanski kanton	287998	140279	147728	291331	142175	149156	294162	143798	150364	296017	144892	151125	296401	145190	151211
Kanton Posavski	40513	19797	20716	39541	19310	20231	38647	18845	19802	37765	18361	19404	36779	17809	18970
Tuzlanski kanton	497813	244457	253356	501324	246386	254938	502607	247097	255510	501119	246283	254836	496513	243712	252800
Zeničko-dobojski kanton	400848	198464	202384	403873	199895	203978	404473	200063	204412	403083	199215	203868	399892	197424	202468
Bosansko-podrinjski kanton	332225	16407	16818	325114	16018	16496	31489	15533	15956	30405	14989	15416	29305	14414	14891
Srednjobosanski kanton	255648	124503	131145	256860	125182	131678	257661	125767	131894	257807	125991	131816	256962	125709	131253
Hercegovačko-neretvanski kanton	226632	111290	115342	225267	110501	114766	222781	109131	113650	219363	107264	112099	215332	104998	110234
Zapadno-hercegovački kanton	81833	40055	41778	81798	40079	41716	81513	39910	41603	81193	39676	41517	80643	39321	41322
Kanton Sarajevo	421289	204030	217259	422109	204874	217235	420190	204307	215883	415331	202180	213151	408281	198878	209403
Kanton 10	81390	39484	41912	78652	38162	40490	75337	36670	38667	72004	35074	36930	68714	33445	35269
Federacija Bosne i Hercegovine	2327195	1138757	1188438	2333266	1142582	1190684	2328862	1141121	1187741	2314087	1133925	1180162	2288721	1120900	1167821

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Projekcije stanovništva F BiH, 2008-2028 (po kantonima i općinama)

Općina - kanton	2008	2013	2018	2023	2028
Bihać	61191	61833	62384	62740	62831
Bosanska Krupa	28227	28362	28504	28639	28717
Bosanski Petrovac	7730	7429	7150	6899	6694
Bužim	17838	18107	18407	18752	19083
Cazin	62252	63258	64181	64932	65343
Ključ	19771	19797	19751	19581	19262
Sanski Most	44699	44846	44846	44568	43968
Velika Kladuša	46290	47699	48939	49906	50503
Unsko-sanski kanton	287998	291331	294162	296017	296401
Domaljevac - Šamac	4406	4331	4260	4185	4087
Odžak	15925	15383	14888	14409	13912
Orašje	20182	19827	19499	19171	18780
Posavski kanton	40513	39541	38647	37765	36779
Banovići	25732	26058	26258	26288	26112
Čelić	14081	13911	13669	13328	12906
Doboj - Istok	10197	10274	10308	10312	10260
Gračanica	51938	52793	53375	53591	53381
Gradačac	46217	46394	46369	46121	45603
Kalesija	35437	36127	36691	37111	37312
Kladanj	15162	15208	15195	15096	14904
Lukavac	51098	51159	50945	50392	49505
Sapna	12984	13050	13067	13017	12891
Srebrenik	41325	41832	42179	42322	42217
Teočak	7444	7468	7468	7452	7407
Tuzla	131464	130961	129825	127868	125172
Živinice	54734	56089	57258	58221	58842
Tuzlanski kanton	497813	501324	502607	501119	496512
Breza	14676	14634	14514	14335	14109
Doboj - Jug	4476	4546	4589	4615	4625
Kakanj	43305	43601	43598	43296	42750
Maglaj	23469	23482	23359	23129	22798
Olovo	12579	12547	12468	12356	12215
Tešanj	47976	49008	49792	50356	50625
Usora	6988	6885	6750	6586	6407
Vareš	10948	10703	10407	10080	9757
Visoko	40212	40903	41324	41530	41497
Zavidovići	38017	38545	38873	39050	39048
Zenica	127113	127674	127340	126300	124741
Žepče	31089	31345	31461	31450	31320
Zeničko-dobojski kanton	400848	403873	404475	403083	399892
Foča	1782	1707	1618	1536	1470
Goražde	30383	29799	28923	27969	26972
Pale	1060	1008	948	900	863
Bosansko-podrinjski kanton	33225	32514	31489	30405	29305
Bugojno	37359	37317	37189	36918	36476
Busovača	16095	16242	16386	16537	16648

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT,UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Dobretići	651	639	626	601	565
Donji Vakuf	14154	14241	14329	14403	14456
Fojnica	12222	12300	12359	12408	12414
Gornji Vakuf-Uskoplje	19376	19459	19536	19596	19594
Jajce	24394	24461	24465	24383	24203
Kiseljak	20734	20794	20822	20799	20697
Kreševo	5666	5583	5485	5379	5269
Novi Travnik	24834	24984	25098	25143	25084
Travnik	55093	55583	55932	56054	55881
Vitez	25070	25257	25434	25586	25675
Srednjobosanski kanton	255648	256860	257661	257807	256962
Čapljina	23433	23126	22727	22269	21781
Čitluk	15932	15834	15700	15552	15397
Jablanica	11825	11797	11718	11588	11401
Konjic	28780	28571	28257	27862	27385
Grad Mostar	111116	110740	109701	108120	106182
Neum	4638	4574	4484	4365	4220
Prozor	16229	16222	16154	16025	15823
Ravno	1371	1308	1231	1149	1057
Stolac	13308	13095	12809	12433	11986
Hercegovačko-neretvanski kanton	226632	225267	222781	219363	215232
Grude	15558	15387	15175	14959	14699
Ljubuški	23951	23760	23497	23204	22839
Posušje	16072	16145	16190	16239	16254
Široki Brijeg	26252	26503	26651	26791	26851
Zapadno-hercegovački kanton	81833	81795	81513	81193	80643
Centar - Sarajevo	70203	69490	68377	66824	64974
Hadžići	22379	22635	22769	22781	22690
Iliđža	52896	53566	53878	53857	53602
Ilijaš	17738	17917	18016	18087	18163
Novi grad - Sarajevo	123200	124148	124215	123230	121339
Novo Sarajevo	73379	72589	71323	69526	67385
Stari Grad - Sarajevo	37832	37920	37739	37256	36544
Trnovo	2554	2475	2371	2251	2121
Vogošća	21108	21369	21502	21519	21463
Kanton Sarajevo	421289	422109	420190	415331	408281
Bosansko Grahovo	2085	1938	1771	1606	1450
Drvar	11462	10793	10027	9275	8559
Glamoč	4776	4512	4214	3925	3655
Kupres	3472	3341	3188	3050	2933
Livno	32161	31325	30271	29190	28086
Tomislavgrad	27440	26743	25866	24958	24031
Kanton 10	81396	78652	75337	72004	68714

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

2.1.2. Struktura stalnog stanovništva

Struktura stanovništva F BiH (po spolu)

	2008			2013			2018			2023			2028		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
Ukupno	2E+06	1138757	1188438	2333266	1E+06	1190684	2328862	1141121	1187741	2314087	1E+06	1180162	2288721	1120900	1167821
0-14	391020	202070	188950	349749	180256	169493	339876	175467	164409	344384	177788	166596	336901	173913	162988
15-64	2E+06	787539	821013	1619473	796258	823215	1586606	781883	804723	1529908	756673	773235	1480547	736430	744117
65 ili više	327623	149148	178475	364044	166068	197976	402380	183771	218609	439795	199464	240331	471273	210557	260716

Struktura stanovništva F BiH (po kantonima)

Kanton	2008			2013			2018			2023			2028		
	0-14	15-64	65 ili >	0-14	15-64	65 ili >	0-14	15-64	65 ili >	0-14	15-64	65 ili >	0-14	15-64	65 ili >
USK	53162	203254	31582	46322	208396	36613	44647	210767	38748	45660	207152	43205	45117	204929	46355
Posavski	5516	28643	6354	4698	28417	6426	4542	27036	7069	4750	25151	7864	4738	23546	8495
Tuzlanski	85464	349139	63210	75288	351921	74115	72717	343444	86446	73994	329446	97679	72999	316567	106946
ZE-DO	70791	280603	49454	63156	283676	57041	60629	279149	64697	60878	270418	71787	59268	259486	81138
BPK	4401	22612	6212	3675	21806	7033	3551	20533	7405	3886	18725	7794	3765	17896	7644
SBK	47242	174487	33919	41546	177163	38151	40235	176086	41340	40501	172755	44151	40862	169062	47038
HNK	34898	153377	38357	30617	154619	40031	29522	152194	41065	30067	146648	42648	29233	141115	44884
ZHK	13956	55816	12061	11845	57350	12600	11169	57107	13237	11469	55292	14432	11404	53608	15631
Sarajevski	65298	287183	68808	63864	284018	74227	64630	272509	83051	64442	261079	89810	61225	253534	93522
Kanton 10	10292	53438	17666	8738	52107	17807	8234	47781	19322	8337	43242	20425	8290	40804	19620

Funkcionalni starosni kontingenti F BiH (po polu)

	2008			2013			2018			2023			2028		
	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski
Ukupno	2327193	1138757	1188438	2333266	1142582	1190684	2328862	1141121	1187741	2314087	1E+06	1E+06	2288721	1120900	1167821
Preškolski kontingent (0-6)	156574	80668	75906	157284	81200	76084	162736	84029	78707	160225	82715	77510	152194	78567	73627
Školski kontingent (7-14)	234446	121402	113044	192465	99056	93409	177146	91438	85702	184159	95073	89086	184707	95346	89361
Radno sposobno stanovništvo (20-64)	1430089	708067	742022	1463867	715444	748423	1460708	717212	743496	1421092	700519	720573	1366109	677368	688741
Žensko fertilno stanovništvo (2.15-49)	598410		598410	587197		587197	589141		559141	526864		526864	495347		495347
Kontingent ostarijelih lica (80+)	52551	21729	30822	80833	36607	44226	100932	46544	54388	106359	48661	57698	113536	50175	63361

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

2.1.3. Gustine naseljenosti po općinama i kantonima

Općina - kanton	Površina km ²	Stanovništvo		Gustina naseljenosti	
		2008	2028	2008	2028
Bihać	951,4	61191	62831	64,3	66,0
Bosanska Krupa	574,3	28227	28717	49,2	50,0
Bosanski Petrovac	754,6	7730	6694	10,2	8,9
Bužim	130,4	17838	19083	136,8	146,3
Cazin	354,7	62252	65343	175,5	184,2
Ključ	360,4	19771	19262	54,9	53,5
Sanski Most	748,8	44699	43968	59,7	58,7
Velika Kladuša	324,8	46290	50503	142,5	155,5
Unsko-sanski kanton	4199,3	287998	296401	68,6	70,6
Domaljevac - Šamac	35,4	4406	4087	124,5	115,5
Odžak	165,3	15925	13912	96,3	84,2
Orašje	121,9	20182	18780	165,6	154,1
Posavski kanton	322,5	40513	36779	125,6	114,0
Banovići	182,9	25732	26112	140,7	142,7
Čelić	133,0	14081	12906	105,9	97,0
Doboj - Istok	38,7	10197	10260	263,6	265,3
Gračanica	216,5	51938	53381	240,0	246,6
Gradačac	212,6	46217	45603	217,4	214,5
Kalesija	198,9	35437	37312	178,2	187,6
Kladanj	326,1	15162	14904	46,5	45,7
Lukavac	337,8	51098	49505	151,3	146,6
Sapna	125,1	12984	12891	103,8	103,0
Srebrenik	250,0	41325	42217	165,3	168,9
Teočak	27,2	7444	7407	273,4	272,1
Tuzla	299,4	131464	125172	439,1	418,0
Živinice	293,0	54734	58842	186,8	200,8
Tuzlanski kanton	2641,2	497813	496512	188,5	188,0
Breza	73,5	14676	14109	199,6	191,9
Doboj - Jug	9,3	4476	4625	479,4	495,4
Kakanj	377,5	43305	42750	114,7	113,2
Maglaj	238,5	23469	22798	98,4	95,6
Olovo	406,0	12579	12215	31,0	30,1
Tešanj	163,8	47976	50625	292,9	309,1
Usora	43,9	6988	6407	159,1	145,9
Vareš	394,3	10948	9757	27,8	24,7
Visoko	231,9	40212	41497	173,4	178,9
Zavidovići	554,0	38017	39048	68,6	70,5
Zenica	550,0	127113	124741	231,1	226,8
Žepče	288,4	31089	31320	107,8	108,6
Zeničko-dobojski kanton	3331,2	400848	399892	120,3	120,0
Foča	159,6	1782	1470	11,2	9,2
Goražde	253,4	30383	26972	119,9	106,5
Pale	87,3	1060	863	12,1	9,9
Bosansko-podrinjski kanton	500,2	33225	29305	66,4	58,6
Bugojno	363,9	37359	36476	102,7	100,2
Busovača	156,5	16095	16648	102,8	106,4

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Dobretići	64,1	651	565	10,2	8,8
Donji Vakuf	317,6	14154	14456	44,6	45,5
Fojnica	306,3	12222	12414	39,9	40,5
Gornji Vakuf-Uskoplje	391,2	19376	19594	49,5	50,1
Jajce	343,3	24394	24203	71,1	70,5
Kiseljak	161,3	20734	20697	128,6	128,3
Kreševo	146,4	5666	5269	38,7	36,0
Novi Travnik	243,2	24834	25084	102,1	103,1
Travnik	535,3	55093	55881	102,9	104,4
Vitez	160,2	25070	25675	156,5	160,3
Srednjobosanski kanton	3189,3	255648	256962	80,2	80,6
Čapljina	251,7	23433	21781	93,1	86,5
Čitluk	183,0	15932	15397	87,1	84,1
Jablanica	291,2	11825	11401	40,6	39,2
Konjic	1144,8	28780	27385	25,1	23,9
Grad Mostar	1168,3	111116	106182	95,1	90,9
Neum	251,8	4638	4220	18,4	16,8
Prozor	487,3	16229	15823	33,3	32,5
Ravno	321,4	1371	1057	4,3	3,3
Stolac	273,3	13308	11986	48,7	43,9
Hercegovačko-neretvanski kanton	4372,8	226632	215232	51,8	49,2
Grude	217,9	15558	14699	71,4	67,5
Ljubuški	298,7	23951	22839	80,2	76,5
Posušje	437,8	16072	16254	36,7	37,1
Široki Brijeg	382,9	26252	26851	68,6	70,1
Zapadno-hercegovački kanton	1337,3	81833	80643	61,2	60,3
Centar - Sarajevo	32,5	70203	64974	2157,0	1996,4
Hadžići	268,5	22379	22690	83,4	84,5
Ilidža	140,2	52896	53602	377,3	382,4
Ilijaš	312,4	17738	18163	56,8	58,1
Novi grad - Sarajevo	47,5	123200	121339	2592,2	2553,1
Novo Sarajevo	9,5	73379	67385	7754,5	7121,0
Stari Grad - Sarajevo	47,7	37832	36544	793,2	766,1
Trnovo	339,6	2554	2121	7,5	6,2
Vogošća	71,9	21108	21463	293,8	298,7
Kanton Sarajevo	1269,7	421289	408281	331,8	321,6
Bosansko Grahovo	790,9	2085	1450	2,6	1,8
Drvar	551,4	11462	8559	20,8	15,5
Glamoč	1041,9	4776	3655	4,6	3,5
Kupres	570,9	3472	2933	6,1	5,1
Livno	996,0	32161	28086	32,3	28,2
Tomislavgrad	971,1	27440	24031	28,3	24,7
Kanton 10	4922,2	81396	68714	16,5	14,0
Federacija BiH	26085,9	2327195	2288721	89,2	87,7

2.2. SISTEM NASELJA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI

Analitičko-koncepcijski pregled kvantifikacija i parametara

Osnovna koncepcija Prostorne osnove prostornog plana FBiH, primjereno je artikulirana, jer se bazira na temeljitom analitičkom elaboriranju izuzetno kompozitnog i obimnog informatičkog fonda koji je, zbog dvadesetgodšnjeg vakuuma Popisa, neažuran i niskog stepena pouzdanosti.

Opći podaci

Izvori fonda podataka su heterogeni, većim dijelom su procjene Zavoda za statistiku FBiH. Posebno su za ažuriranje podataka stanja 2008 godine korišteni aktualni prostorni planovi općina i kantona kao i rezultati analiza odgovora iz anketnih upitnika općina.

Naseljeno mjesto je teritorijalna jedinica koja sadrži jedno ili najviše naselja (često i preko 10), poljoprivredno, šumsko i sva ostala zemljišta. Suštinski, to su subopćinske teritorije koje konstitušu određenu općinsku teritoriju. Naselja su dijelovi naseljenog mjesta koji su izgrađeni, sa karakteristikama populacijske i prostorne veličine (zaselak, selo, manji grad, grad srednje veličine, veći i veliki gradovi) i prostorne distribuiranosti i forme (aglomeriranost ili raspršenost u formacijama centroidnim, longitudinalnim, radijalnim itd.).

U Prostornom planu Federacije BiH osnovna naseobinska jedinica je naseljeno mjesto, sa nazivom i brojem stanovnika u skladu sa zvaničnim statističkim podacima.

Statistički broj naseljenih mjesta: 3.330

U sklopu ovog broja nalaze se 4 gradska dijela 4 gradske općine Kantona Sarajevo.

Sarajevo je gradska aglomeracija koju konstitušu 4 statistički definirana „naseljena mjesta“ pod nazivima „Sarajevo - dio“ iz 4 općine: Centar- Sarajevo, Sarajevo - Novi Grad, Sarajevo - Novo Sarajevo i Sarajevo Stari Grad. Sublimira se u jedno naseljeno mjesto – grad Sarajevo. Ukupan broj naseljenih mjesta se prilagođava prostorno planerskom iskazu na operativnih 3.327 naseljenih mjesta.

Operativni broj naseljenih mjesta: 3.327

Procjena broja stanovnika FBiH 2008 godine po naseljenim mjestima

1991 godina – statistički podaci	2,721.531 stanovnika
2008 godina – statistička procjena	2,327.195 stanovnika
2008 godina – Varijanta 2.	2,427.125 stanovnika
2028 godina – demografska projekcija	2,288.721 stanovnik
2028 godina – demografska projekcija b.	2.350.507 stanovnika

Velćinska klasifikacija i alternativna projekcija naseljenih mjesta 2028 godine

Projekcija broja stanovnika 2028 godine, urađena je samo do nivoa ukupne populacije na administrativno-teritorijalnim obuhvatima općina, kantona i FBiH. S obzirom na to da je distribucija populacije po nastambama-naseljenim mjestima jedna od krucijalnih komponenti prostornog plana, a naročito u oblasti sistema naselja, urađena je kompozitna simulacijska projekcija za općinske centre pojedinačno, a za ostala naseljena mjesta agregatno po klasifikacijskim grupacijama. Osnovni kriterij za simulacijsku procjenu velćine općinskih centara je uvažavanje porasta njihovih polarizacijskih karakteristika, ali u rasponima primjerenim specifićnostima svake općine. Izizetak predstavljaju općinski centri čiji je broj stanovnika 2008 godine bio manji od 500. Za ove centre se arbitrarno opredjeljuje daće do kraja planskog perioda svaki imati minimum 500 stanovnika.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

b. Alternacija projekcije stanovništva F BiH, 2008-2028; Sarajevo sa + 59.758 stanovnika

Kanton	2008	2028	Općina - kanton	2008	2028
Unsko-sanski	287.998	296.401	Bihać	61.191	62.831
			Bosanska Krupa	28.227	28.717
			Bosanski Petrovac	7.730	6.694
			Bužim	17.838	19.083
			Cazin	62.252	65.343
			Ključ	19.771	19.262
			Sanski Most	44.699	43.968
			Velika Kladuša	46.290	50.503
Posavski	40.513	36.779	Domaljevac - Šamac	4.406	4.087
			Odžak	15.925	13.912
			Orašje	20.182	18.780
Tuzlanski	497.813	496.512	Banovići	25.732	26.112
			Čelić	14.081	12.906
			Doboj - Istok	10.197	10.260
			Gračanica	51.938	53.381
			Gradačac	46.217	45.603
			Kalesija	35.437	37.312
			Kladanj	15.162	14.904
			Lukavac	51.098	49.505
			Sapna	12.984	12.891
			Srebrenik	41.325	42.217
			Teočak	7.444	7.407
			Tuzla	131.464	125.172
			Živinice	54.734	58.842
Zeničko-dobojski	400.848	399.892	Breza	14.676	14.109
			Doboj - Jug	4.476	4.625
			Kakanj	43.305	42.750
			Maglaj	23.469	22.798
			Olovo	12.579	12.215
			Tešanj	47.976	50.625
			Usora	6.988	6.407
			Vareš	10.948	9.757
			Visoko	40.212	41.497
			Zavidovići	38.017	39.048
			Zenica	127.113	124.741
			Žepče	31.089	31.320
			Bosansko-podrinjski	33.225	29.305
Goražde	30.383	26.972			
Pale	1.060	863			
Srednjobosanski	255.648	256.962	Bugojno	37.359	36.476
			Busovača	16.095	16.648
			Dobretići	651	565
			Donji Vakuf	14.154	14.456
			Fojnica	12.222	12.414
			Gornji Vakuf-Uskoplje	19.376	19.594
			Jajce	24.394	24.203
			Kiseljak	20.734	20.697
			Kreševo	5.666	5.269
			Novi Travnik	24.834	25.084
			Travnik	55.093	55.881
			Vitez	25.070	25.675
			Hercegovačko-	226.632	215.232
Čitluk	15.932	15.397			
Jablanica	11.825	11.401			
Konjic	28.780	27.385			
Mostar	111.116	106.182			
Neum	4.638	4.220			
Prozor	16.229	15.823			
Ravno	1.371	1.057			
Stolac	13.308	11.986			
Zapadno-	81.833	80.643	Grude	15.558	14.699
			Ljubuški	23.951	22.839
			Posušje	16.072	16.254
			Široki Brijeg	26.252	26.851

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Kanton Sarajevo	421.289	468.039	Sarajevo 4	304.614	350.000
			Hadžići	22.379	22.690
			Ilidža	52.896	53.602
			Ilijaš	17.738	18.163
			Trnovo	2.554	2.121
			Vogošća	21.108	21.463
Kanton 10	81.396	68.714	Bosansko Grahovo	2.085	1.450
			Drvar	11.462	8.559
			Glamoč	4.776	3.655
			Kupres	3.472	2.933
			Livno	32.161	28.086
			Tomislavgrad	27.440	24.031

FBiH

2.350.507

Velčinska klasifikacija je obrađena na matrici od 13 velčinskih grupacija prema ESDP kriterijima.

Velčinska klasifikacija naseljenih mjesta i centara 2028 godine

Simulacija velčinskih promjena prema demografskoj projekciji

Grupa	nas.mj.broj	uk. st.2028 g.	centri broj	centri st.	ostala broj	ostala st
1	1	350.000	1	350.000	0	
2	1	124.000	1	124.000	0	
3	3	208.513	3	208.513	0	
4	7	184.456	7	184.456	0	
5	14	210.861	14	210.861	0	
6	6	197.095	4	186.086	2	11.009
7	93	246.897	5	52.924	88	193.973
8	260	265.852	14	7.392	246	258.460
9	504	266.544	27	2.281	477	264.263
10	803	209.075	0	0	803	209.075
11	848	75.989	0	0	848	75.989
12	589	11.224	0	0	589	11.224
13	198	0	0	0	198	0
Totali	3.327	2.350.507	76	1.326.513	3.251	1.023.994

Klasifikacija naseljenih mjesta 2008 g. Prema kompozitnoj procjeni

Grupa	nas.mj.broj	Proc. 2008 g.	centri broj	centri st.	ostala broj	ostala st
1	1	301.458	1	301.458	0	0
2	1	114.110	1	114.110	0	0
3	3	195.337	3	195.337	0	0
4	2	65.244	2	65.244	0	0
5	15	219.032	15	219.032	0	0
6	21	144.611	19	130.655	2	13.956
7	113	340.515	25	94.613	88	245.902
8	250	333.591	4	5.939	246	327.652
9	480	337.194	3	2.185	477	335.009
10	804	265.281	1	235	803	265.046
11	850	96.523	2	192	848	96.332
12	589	14.229	0	0	589	14.229
13	198	0	0	0	198	0
Totali	3.327	2.427.125	76	1.129.000	3.251	1.298.126

proračun ostalih nas. mj. 2028 g

oatala nas. mj. 2008 g	faktor	projekcija	faktor	oatala nas. mj. 2028 g
1.298.126	1,00	1.023.994	0,79	11.009
13.956	1,00		0,79	193.973
245.902	1,00		0,79	258.460
327.652	1,00		0,79	264.263
335.009	1,00		0,79	

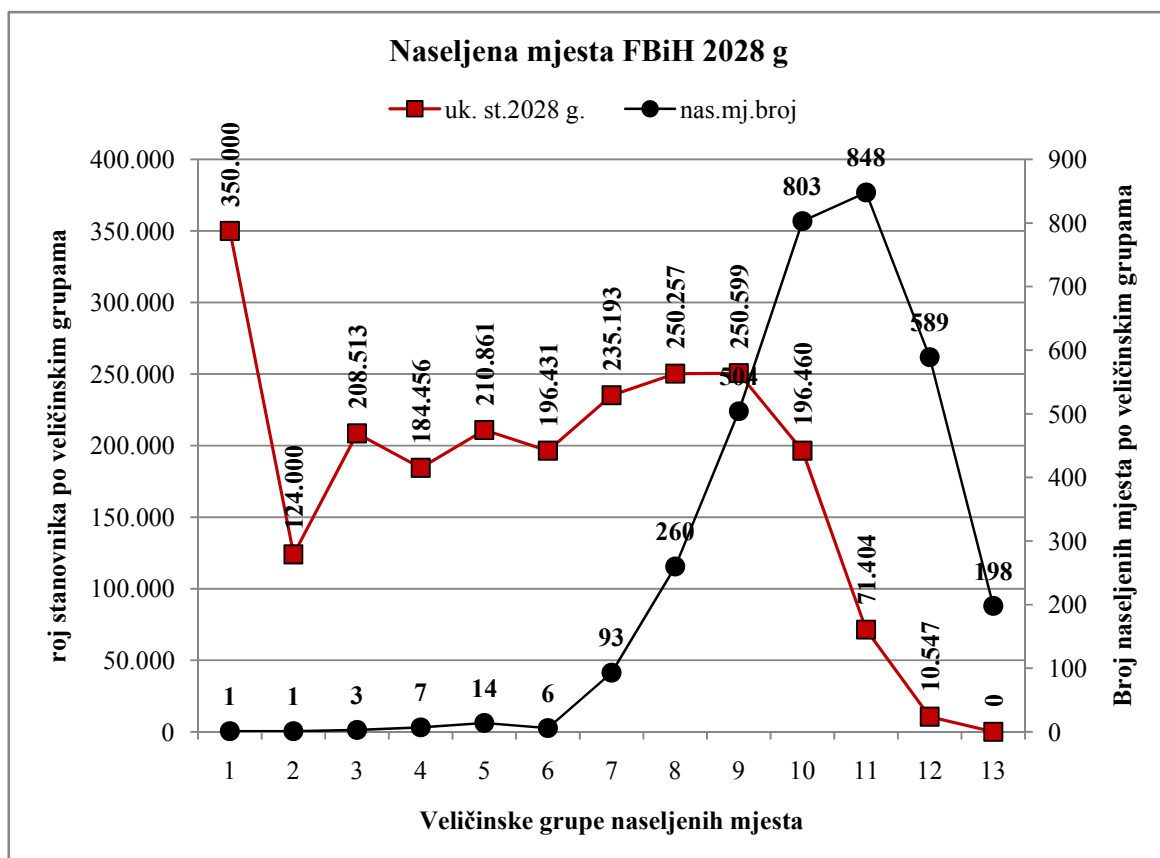
Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT,UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

265.046	1,00	0,79	209.075
96.332	1,00	0,79	75.989
14.229	1,00	0,79	11.224
			1.023.994

Broj st. 2008 g	Promjena broja st.	Broj st. 2028 g	Promjena u %
1.129.000	197.514	1.326.513	17,49
1.198.195	-174.202	1.023.994	-14,54
2.327.195	23.312	2.350.507	1,00

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Naseljena mjesta sa preko 2000 stanovnika ; komparacija 2028 g.i 2008 g.

Veličinske grupe			Povećanje stepena urbaniteta sa dodatnih 7,9 % odnosno za 14 %								
Grupa	od	do	Grupa	od	do	nas.mj.broj	uk. st.2028 g.	Broj	uk. st.2028 g.	Urbanitet	
1	200.000	500.000	1	200.000	500.000	1	350.000				
2	100.000	199.999	2	100.000	199.999	1	124.000				
3	50.000	99.999	3	50.000	99.999	3	208.513				
4	20.000	49.999	4	20.000	49.999	7	184.456				
5	10.000	19.999	5	10.000	19.999	14	210.861				
6	5.000	9.999	6	5.000	9.999	6	197.095				
7	2.000	4.999	7	2.000	4.999	93	246.897	125	1.521.822	64,7	
8	1.000	1.999	8	1.000	1.999	260	265.852				
9	500	999	9	500	999	504	266.544				
10	200	499	10	200	499	803	209.075				
11	50	199	11	50	199	848	75.989				
12	1	49	12	1	49	589	11.224				
13	0	0	13	0	0	198	0				
Totali FBiH							3.327	2.350.507	3.327	2.350.507	

Veličinske grupe			Naseljena mjesta sa preko 2000 stanovnika 2008 g.								
Grupa	od	do	Grupa	od	do	nas.mj.broj	Proc. 2008 g.	Broj	uk. st.2028 g.	Urbanitet	
1	200.000	500.000	1	200.000	500.000	1	301.458				
2	100.000	199.999	2	100.000	199.999	1	114.110				
3	50.000	99.999	3	50.000	99.999	3	195.337				
4	20.000	49.999	4	20.000	49.999	2	65.244				
5	10.000	19.999	5	10.000	19.999	15	219.032				
6	5.000	9.999	6	5.000	9.999	21	144.611				
7	2.000	4.999	7	2.000	4.999	113	340.515	156	1.380.307	56,9	
8	1.000	1.999	8	1.000	1.999	250	333.591				
9	500	999	9	500	999	480	337.194				
10	200	499	10	200	499	804	265.281				
11	50	199	11	50	199	850	96.523				
12	1	49	12	1	49	589	14.229				
13	0	0	13	0	0	198	0				
Totali FBiH							3.327	2.427.125	3.327	2.427.125	

Tipološka sistematizacija urbano-ruralno

Prethodna klasifikacijska projekcija je dostatno pouzdana za konstataciju da će se stepen urbaniziranosti povećati za 14 %, odnosno sa 57 % iz 2008 godine na 65 % do 2008 godine.

S obzirom na sve ubrzaniji proces sveukupnih promjena u 21 stoljeću, proces globalne urbanizacije se također neminovno ubrzava, a Bosna i Hercegovina za 20 godina će u Evropi povećati stepen urbaniziranosti na znatno viši nivo od prezentiranog.

Za projekciju detaljne strukture urbaniteta i ruralnosti, nema informacijskog osnova.

2.3. PRIVREDA

Razvoj privrede i osnovni faktori razvoja

Faktori razvoja, prezentirani u Prostornoj osnovi, pružaju pouzdan uvid u raznovrsnost, količinu i ekonomski kvalitet njihove razvojne valorizacije, tako da mogu biti dovoljno pouzdane podloge za prognoze razvoja do 2028.g.. Ovo tim više, što se u datim vremenskim, organizacionim okolnostima oslanjamo na proekcije reskatibilne stručne vladine institucije, Federalnog zavoda za

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

programiranje razvoja. Međutim budućí set projekcije do 2020. g. a PP-Federacije se odnosi na 2008.-2028. g. naša saznanja i premise nas ohrabljaju da za nedostajúći period 2021.-2028. g. damo svoje procijene i to počevši od globalnog scenarija do makro ekonomskih indikatora i raspodjele GDP-a. Doduše, ocijene za 2009. g. i procijene za 2011. g. zbog nepredvidivih unutrašnjih i vanjskih okolnosti se nisu potvrdile u ostvarenju, no mišljena smo da u ovom trenutku nema potrebe da korigujemo osnovni kvantitativni model i njegovu logičnu konzistentnost.

Osnovni indikatori scenarija i premise na kojima se temelje

- a) 2010. g., sa stopom rasta GDP-a do 1 %;
- b) period 2011. – 2015. g. prosječna stopa rasta GDP-a 5,3%;
- c) period 2016. – 2020. g. prosječna stopa rasta GDP-a 8%;
- d) period 2021. – 2028. g. prosječna stopa rasta GDP-a 8,5%;

a) Ostvarivanje najavljenog oporavka na svjetskim tržištima u toku 2010. godine će se, uz nešto kašnjenja, prenijeti i na BiH/FBiH. Povećanje izvozne tražnje u zemljama glavnim trgovinskim partnerima imaće odraza na porast industrijske proizvodnje (u Federaciji su to bazni metali i proizvodi od metala, hemijska industrija, proizvodi od drveta i povećanje proizvodnje namještaja), te izvoza prerađivačke industrije, što će direktno uticati na oporavak ukupne ekonomije u zemlji. U ovoj godini nastaviće se proces zakóene privatizacije strateških preduzeća FBiH vrijedan približno milijardu KM, što će povećati direktna ulaganja za više od tri puta, od čega se očekuje stranih ulaganja u energerski sektor od cca 200 miliona KM.

Oporavak u Federaciji BiH u 2010. godini bi se u ovakvim uslovima ostvario stopom rasta GDP do 1 %, industrijskog rasta od preko 2 %, te zaustavljenim rastom nezaposlenosti (broj zaposlenih bi se smanjio do 1 %) i blagim rastom zaposlenosti do 0,5 %.

b) Nakon blagog oporavka u 2010. godini i rasta do 1 %, u razdoblju 2011.-2015. godina Federacija BiH može proizvoditi ciljnu stopu rasta od 5,5 %, što bi predstavljao nastavak predrecesijskog relativno visokog rasta. Uz rast broja malih i srednjih preduzeća (od 3,0 % u periodu 2011.-2015. i 4,5 % u periodu 2016.-2020.), kapitalna ulaganja u energetiku i putnu infrastrukturu, s 15 %-tnim rastom investicija, pokrenuli bi investicioni ciklus koji bi omogućio zaustavljanje pada nezaposlenosti i rast stope zaposlenosti od 2 %. Od 2011. godine se očekuje intenzivni nastavak privatizacije, uključujući provođenje privatizacija „BH Telekom“ i „HT Mostara“, tako da se očekuje dolazak direktnih stranih ulaganja do 2-3 milijarde KM i intenzivni nastavak ulaganja u elektroenergetski sektor i direktna strana ulaganja od strane izabranih partnera. Interesi za ulaganja u eneregetski sektor i smanjenje rizika poslovanja sprovođenjem mjera strukturalne reforme, pogodovali bi dobijanju statusa kandidata za članstvo BiH u EU (vjеровatno u toku 2011. godine) i stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (u toku 2012. godine), dok bi odredbe o prostoru slobodne trgovine bile realizovane u predviđenom roku (do jula 2013. godine). GDP p.c. Federacije bi u ovakvom scenariju sa 6.482 KM u 2009. godini porastao na 8.510 KM u 2015. godini.

c) U razdoblju 2016.-2020. godina otvaraju se pristupni pregovori sa EU tako da se može pretpostaviti da će postojeći način ispunjavanja obaveza na putu EU integracija biti zamjenjen Pristupnim partnerstvom. U strukturalnom smislu ovaj bi period trebao biti najpovoljniji za domaće i strane investitore i za poslovni ambijent uopće. U uslovima ispunjenja mjera iz strateškog cilja poboljšanja poslovne okoline, modernizacije i standardizacije poslovanja i konkurentnosti u izvozu, sa okončanim strukturalnim reformama, ekonomski rast bi dosegao ciljanih 8 % godišnje.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Pri ovakvom scenariju procjenjeno je da bi GDP p.c. u Federaciji BiH u 2020 godini iznosio 12.485 KM.

d) Treća dekada razvoja F BiH u 21 .stoljeće zapoće sa znatno povoljnije razvojne osnove, raspolagat će se dva puta većim GDP-om po stanovniku od sadašnjeg, funkcionisat će u znatno kompetentnijem poslovnom ambijentu i bitno poboljšanom vanjskim okruženjem.

Realno je pretpostaviti da će dominantan dio gospodarstva poslovati sa novim generacijama opreme i tehnologija, primjenjivati principe razvijenog, prije svega evropskog okruženja i na taj način vrlo atraktivan za direktna strana ulaganja i , ono što je gotovo izvjesno u periodu do 2028. postati sastavni dio gospodarstva EU. Pri tome imamo osobito u vidu da su sve tranzicijske zemlje, bez izuzetka, naravno, uz poštivanje normi i standarda EU, ulazeci u taj ekskluzivni klub najrazvijenijih zemalja svijeta ostvarile izuzetno povoljne razvojne rezultate. Razumije se, nesmiju se zanemariti ni teškoće kroz koje prolazi EU u svom razvoju, osobito ovu krizu kroz koju upravo prolazi. Racionalno je, po našem sudu očekivati da EU raspolaze dovoljnim potencijalima, gospodarskim kapacitetima, znanjem i političkom voljom da te teškoće prevlada i nastavi as proširivanjem, pa tako i uključenjem BiH u krug svojih ravnopravnih članova.

Imajući, u vidu, očekivani nivo razvijenosti F BiH oko 2020. , potencijal sa kojim će raspolagati, poslovno i razvojno iskustvo i mudrost kojom će raspolagati, te evropski ambijent u koji će se integrirati, cijenimo da je realno prognozirati da F BIH, kao srednje razvijeni ekonomski prostor, u periodu od 2021-2028. god. ostvari prosječnu stopu rasta GDP-a od 8,5% . Radi se o stopi koju je F BiH ostvarila u periodu od 1998-2008. god. , odnosno u periodu od 2001.2008. god.. Realnost ove stope postaje još veća ukoliko se kvalitetno sačini, usvoji, implementira i u kontinuitetu inovira upravo Prostorni plan F BiH 2008-2028. godine. Tim više, ukoliko se ostvare optimistička predviđanja pronalaska ekonomski isplativih rezervi nafte i plina.

Naravno, veliki broj faktora utiče na ostvarivanje ciljanog rasta, posebno u dugom periodu, što se prije svega odnosi na investicije, industrijsku proizvodnju, zapošljavanje, uvoz i izvoz. Gledano u cjelini planirane stope rasta i njihovo ostvarivanje, u prvom redu, zavise od realizacije sektorskih strategija kao i strategija razvoja na nivou BiH. Iz ovog razloga, planirane stope rasta treba posmatrati više kao okvir odnosno trend, a njihovo realnije sagledavanje utvđivat će se *Mjerama tekuće ekonomske politike* i operativnim planovima u periodu provođenja predmetnih strategija.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

OSNOVNI MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI RAZVOJA FBiH

ELEMENTI	Ostvareno		Procjena 2010.	Predviđanje		INDEKSI													Prosječna stopa rasta			
	1991. ¹	2009.		2015.	2020.	2010.	2009.	2020.	2015.	2020.	2011.-2015.				2016.-2020.				2011.-2028.			
											2010.	2015.	2020.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
ZAPOSLIENOST, prosj. broj	63.1020	426.556	428.685	451.400	523.620	667.616	100,5	105,3	116,0	122,1	127,5	155,7	1,0	3,0	2,0	3,2	2,5					
NEZAPOSLENOST, broj	199.245	354.577	355.300	347.130	305.475	244.380	100,2	97,7	88,0	86,0	80,3	58,8	-0,5	-2,5	-1,5	-2,7	-2,1					
RADNA SNAGA - broj	830.265	781.139	783.985	798.530	829.095	911.996	100,4	101,9	103,8	105,8	110,5	116,3	0,5	0,7	0,6	1,2	0,8					
STANOVNIŠTVO - u hilj.																						
* Stalno	2.758	2.853	2.856	2.900	2.905	2.917	100,1	101,5	100,2	101,7	100,4	102,1	0,3	0,0	0,2	0,1	0,1					
* Pristupno	2.758	2.327	2.330	2.334	2.339	2.348	100,1	100,2	100,4	100,4	100,7	100,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0					
DODANA VRIJEDNOST (GDP) u mil. KM	11138 ²	15085 ³	15.236	19.865	29.200	56.093,2	101,0	130,4	147,0	191,7	192,1	368,2	5,5	8,0	6,7	8,5	7,5					
STEPEN ZAPOSLENOSTI (prisut. stanovl)	22,9	18,3	18,5	19,3	22,4	28,4	101,1	104,3	116,1	121,1	126,8	153,5	0,8	3,0	1,9	3,0	2,4					
STOPA NEZAPOSLENOSTI	24,0	45,4	45,3	43,5	36,8	26,8	99,8	96,0	84,8	81,3	72,8	59,2	-0,8	-3,2	-2,0	-3,9	-1,7					
GDP po stanovniku u KM																						
* Stalno stanovništvo	4066 ²	5.287	5.335	6.850	10.050	19.230	100,9	128,4	146,7	188,4	191,3	360,4	5,1	8,0	6,5	8,4	7,4					
* Pristupno stanovništvo	4066 ²	6.483	6.539	8.510	12.485	23.890	100,9	130,1	146,7	190,9	191,3	365,3	5,4	8,0	6,7	8,4	7,5					
IZVOZ ROBE - u mil. KM	1.417	3.686	4.055	6.105	9850	22.658	110,0	150,7	161,0	242,4	230,5	558,7	8,5	10,0	9,3	11,0	10,0					
UVOZ ROBE - u mil. KM	1.120	8.202	8.610	11.010	14.755	24.420	105,0	127,9	134,0	171,4	165,5	283,6	5,0	6,0	5,5	6,5	6,0					
ST. POK. UVOZA IZVOZOM ROBE U%	126,8	44,9	47,1	55,5	66,6	92,8	104,9	117,8	120,0	141,4	139,3	197,0	3,3	3,7	3,5	4,2	3,8					
POTROŠAČKE CIJENE (inflacija)	-	-	do 102,0	do 104,0	do 106,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
FIZIČKI OBIM																						
* Industrija (ponder. masa) u mil.	1.769,6	1.087,6	1.109,3	1.500,0	2.300	4.931	102,0	135,3	153	188,0	214,4	444,5	6,3	8,5	7,4	10,0	8,6					
* Pojoprivreka (u mil. KM)	1.499	1.328	1.395	1.960	2.880	5.331	105,0	140,5	146,9	206,5	185,1	401,4	7,0	8,0	7,5	8,0	8,0					
* Sumarstvo (u hilj. m ³)	2.097	1.667	1.675	1.895	2.200	2.785	100,5	113,1	116,1	131,3	125,5	166,3	2,5	3,0	2,8	3,0	7,9					
* Gradinarstvo (u hilj. ef. čas)	69.000	19.565	19.858	25.400	37.380	71.807	101,5	127,9	147,1	188,2	192,1	361,6	5,0	8,0	6,5	8,5	7,4					
* Saobraćaj (ponder. masa)	11.335	17.025	17.110	19.880	24.830	36.718	100,5	116,1	124,9	145,1	148,0	214,8	3,0	4,4	3,8	5,0	4,3					
PROMET - u milionima KM																						
* Trgovina	9.234	13.092	13.225	16.915	24.895	17.823	101,0	127,9	147,2	188,2	192,1	361,6	5,5	8,0	6,5	8,5	7,4					
* Ugostiteljstvo	487	132	133	178,0	255	472	100,5	133,8	143,3	191,7	185,1	354,9	6,0	7,5	6,7	8,0	7,3					
PROSJEČNE PLAĆE - u KM	438	792	812	1.038	1.525	2.930	102,5	127,8	146,9	187,8	192,1	360,8	5,0	8,0	6,5	8,5	7,4					

¹ Podaci za 1991. godinu su svedeni na političko teritorijalni nivo poslije Dejtona radi mogućnosti statističkih poređenja.

² Odnosi se na 1990. godinu

³ Ocjenjena

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Iz navedenih pregleda vidljivi su slijedeći ciljani makroekonomski indikatori do 2028. godine:

a) Izražena u dinamičkim fazama (u 2010. godini sa 1 %; u perioda 2011.-2015. sa 5,5 %; u periodu 2016.-2020. sa 8,0 %; i u periodu 2021-2028. sa 8,5%) ciljana prosječna stopa ekonomskog rasta u periodu 2010-2028. godine iznosi 7,5 % po kojoj GDP p.c od 2010. do 2028 narasta za 365,3 %, sa 6.482 KM na oko 23.890 KM.

b) U prethodnom periodu od 2000. do 2009. godine evidentirana je stagnacija zapošljavanja, a posebno je izražena u 2002. i 2009. godini, sa prosječnom stopom rasta zaposlenosti od tek 0,4 %. U narednom periodu (2011.-2028. godina) predviđena stopa zapošljavanja iznosi 2,5 %. Sa izvršenjem planiranih stopa rasta broj zaposlenih bi iznosio u 2015. godini 451.400, u 2020. godini 523.620, a u 2028. godini 667.616.

Stepen zaposlenosti mjeran brojem zaposlenih u odnosu na prisutno stanovništvo u 2009. godini iznosio je 18,3 %, a prema projekciji za 2015. iznosi 19,3 %, u 2020. godini 22,4 %, a u 2028. godini 28,4 %. Napominjemo da je broj prisutnog stanovništva (2.327.000) uzet kao osnovica. Ukoliko bi se stopa rasta zapošljavanja ostvarivala prema predviđenoj dinamici, broj nezaposlenih bi se znatno smanjivao, u prvom redu u periodu od 2012.-2015. godine, a posebno u periodu 2016.-2020. godine. Ovo je razumljivo pošto se u ovim periodima treba da ostvari snažnije investiranje i bitno povećava poslovna aktivnost u Federaciji BiH. Stepen nezaposlenosti koji je u 2009. godini iznosio 45,4%, procjena je da će se u 2015. smanjiti na 43,5%, u 2020. godini na 36,8%, a u 2028. godini na 26,8%.

c) Rast plaća u principu prati rast GDP-a. Prosječna plaća bi u 2015. godini iznosila 1.038 KM, u 2020. godini 1.525 KM, a u 2028. godini 2.930 KM. Poradnja radi Hrvatska ima (II/2010. godine) prosječnu plaću koju planira FBiH ostvariti 2020. godine.

d) Značajan iznos planiran je za realizaciju strateških investicionih projekata. Najveći dio se odnosi na promet i komunikacije, elektroenergetski sektor, vodoprivredu i turizam. Na ove sektore od ukupno predviđenih investicionih ulaganja otpada 86,4%. Koliki će se iznos u planskom periodu realizirati zavisi od raspoloživih finansijskih izvora i načina realizacije predmetnih investicija. Treba imati u vidu da se znatan dio investicionih projekata, bez obzira što su odluke donesene u jednom planskom periodu, prenosi u drugi. Ovo se posebno odnosi na investicije velike predračunske vrijednosti sa dužim periodom izgradnje. Podaci govore da ostvarene investicije u FBiH u 2008. godini iznose 4,3 milijarde KM. Predvidjeli smo da se u planskom periodu povećavaju sa prosječnom stopom rasta u periodu 2011.-2028. godine od 15 %. Od realizacije planiranih investicija umnogome zavise stope rasta ostalih makroekonomskih pokazatelja.

e) Strateški cilj je da se izvoz povećava bržom dinamikom od uvoza. U kom iznosu i dinamici će se ostvarivati izvoz, u prvom redu, zavisi od konkurentnosti domaćih proizvoda, ostvarene proizvodnje, prometa i usluga, tržišta (CEFTA, EU i ostatak svijeta), podsticajnih mjera i dr. Kada je u pitanju robna razmjena cilj je u narednom periodu ostvarivati brži rast izvoza od uvoza kako bi stopa pokrivenosti uvoza izvozom bila veća i kako bi se smanjivao deficit u robnoj razmjeni. Sa prosječnom stopom rasta izvoza u periodu od 2011.-2028. godine u procentu od 10 % i uvoza od 6%, pokrivenost uvoza izvozom (u 2009. godini je iznosila 44,9%), u 2015. bi iznosila 55,5%, u 2020. godini 66,6 %, a u 2028. godini 92,8%.

e) Što se tče ostalih pokazatelja predviđa se prosječna stopa rasta u periodu 2011-2028.: industrije u procentu od 8,6 %, poljoprivrede 8 %, šumarstva 2,9 %, građevinarstva 7,4 %, saobraćaja 4,3 %, trgovine 7,4 %, ugostiteljstva 7,3%, prosječne plaće 7,4 % i inflacije do 6,0 %.

Razvoj poslovnih zona

Kao proizvod društvenog i prostornog planiranja iz osamdesetih godina prošlog stoljeća došlo je do formiranja poslovnih zona u općinama. Zone su formirane sukladno demografskim kapacitetima i potrebama za radnim mjestima. Ove zone su najčešće nastajale na periferiji gradova centara općina. One su bile u principu industrijske zone, dok su pojedinačni industrijski objekti nastajali u sekundarnim općinskim centrima.

U posljednje vrijeme počinju se formirati i čisto trgovačke zone van gradova kao nova pojava i to prije svega uz jake cestovne pravce.

Generalno gledajući, u poslijeratnom periodu je došlo do nekontrolirane izgradnje poslovnih objekata na slobodnim lokacijama bez potrebe da se prostori za poslovne djelatnosti osmišljeno planiraju, grupiraju i racionalno iskorištavaju. Ako bi se i grupirali objekti onda njihova raznorodnost, različita djelatnost nije dopuštala formiranje uređenih, infrastrukturom opremljenih prostora.

Zbog svega ovoga u novije vrijeme skoro da ne možemo govoriti o poslovnim zonama sa grupiranjem određene djelatnosti ili srodnih djelatnosti, već, kao u pravilu, o poslovnim zonama u kojima su pomiješane sve djelatnosti i privredne grane. Teško u zonama možemo otkriti neku od djelatnosti kao dominantnu. Obilježja poslovnih zona nastalih u poslijeratnom razdoblju kao rezultat stihijskog djelovanja su sljedeća:

1. Bez dominantne su djelatnosti, tako da se teško mogu okarakterizirati kao industrijske, uslužno – servise ili trgovačke;
2. Bez infrastrukturne su opremljenosti ili sa veoma lošom opremljenošću;
3. Kao u pravilu ove zone su nastale uz magistralne prometnice. Na ovakav način su smetnja normalnom obavljanju prometa.
4. Unutarnja organizacija prostora, a time i infrastruktura je neracionalna, kako prometa, tako snabdijevanja vodom i odvodnjom otpadnih voda i td.;
5. Zone ne vrše nijednu zajedničku funkciju, već se ponašaju kao skup samostalnih neovisnih objekata i djelatnosti (javne rasvjete, osiguranja i td.);
6. Zone nisu hortikulturno uređene;
7. Okolšni pristup je nezadovoljavajući;
8. Masovna pojava samostalnih pojedinačnih objekata van poslovnih zona i dalje pospješuje kaos i neorganiziranost u prostoru;
9. Vrlo često ove zone su potrošile najkvalitetnije poljoprivredno zemljište kao nenadoknadiv resurs.

Uz to, došlo je i do izmjene konceptijskog pristupa razvoju privrede. Ono se sad temelji na privatnom vlasništvu i tržišnoj privredi, ali je njegovo oživljavanje u početnom stadiju.

Zbog svega navedenog, a prije svega zbog nepostojanja smišljenog i organiziranog procesa planiranja, neophodno je pristupiti planskom lociranju poslovnih zona.

U tom procesu se treba riješiti status postojećih proizvodnih objekata, izvršiti njihova konsolidacija i aktiviranje obnovljene ili nove proizvodnje. Postojeći objekti velikih prijeratnih sistema predstavljaju bazni potencijal za te procese.

Boljom prometnom povezanošću smanjiti će se vrijeme putovanja, povećati sigurnost u prometu i znatno povećati razina prometne usluge. Ovo će znatno utjecati na kvalitetu transportnih usluga kao osnove razvoja privrede, a posebno na brz i kvalitetan plasman specifičnih bosansko-hercegovačkih proizvoda i turističku aktivnost

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Radne zone F BiH površine 5 i više ha po kantonima

Unsko-Sanski	1366,13
Kanton Posavski	224,44
Tuzlanski	1614,73
Zeničko-Dobojski	1059,07
Srednjobosanski	493,13
Hercegovačko-Neretvanski	922,58
Zapadno-Hercegovački	222,37
Kanton Sarajevo	1316,92
Kanton 10	457,72

Federacija BiH

7677,12

Prostorni razmjštaj proizvodno privrednih kapaciteta

Usmjeriti plasmane investicija za nove proizvodne privredne kapacitete na prostore, sa direktnim pristupom budućim razvojnim koridorima koji su koincidentni sa koridorima kapitalne transportne infrastrukture (transportna čvoršta, prigradski i vangradski kompleksi uz kapitalnu transportnu infrastrukturu kao i područja spajanja mreže nižeg ranga na istu).

3. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA

3. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA

3.1. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA

U Federaciji BiH, naseobinski fond gradova i općinskih centara, sistemski je ustrojen samo po osnovu administrativno teritorijalne hijerarhije.

Za prostorno interakcijske sprege centara, nema indikacija po kojima bi se moglo zaključiti da ovi centri u FBiH imaju karakteristike systemske povezanosti. To je realna posljedica podjele BiH na dva entiteta i jedan distrikt. Naime, kao što je evidentirano u Strategiji prostornog uređenja Federacije BiH –I.faza (Federalno ministarstvo prostornog uređenja i okoliša, Sarajevo 1977 godine), cjelovita Bosna i Hercegovina je funkcionirala sa systemskim spregama centralnih naselja. Prvim danom rata 1992 godine systemske sprege su raskinute, a sadašnjim administrativnim ustrojtstvom nisu ponovo uspostavljene. Sistem naselja se razvija evolutivno kroz dugi vremenski period od 50 i više godina. Od prostora na kojem je funkcionisao sistem, podjelom na dijelove koji prethodno nisu funkcionisali niti kao subsistem, ne formiraju se automatski systemski artikulirani prostori Takav je slučaj sa dva entiteta čije su granice definirane linijama ratnog razgraničenja. Linijama razgraničenja u administrativno i funkcionalno razbijenim općinama, podijeljeno je 304 naseljena mjesta. Poseban efekat ovih podjela jeste formiranje novih općina u kojima se za funkciju centralnog naselja izbor svodi na seosko naselje. Takva naselja objektivno ne konstitušu fond koji može da generira prostorno interakcijske procese. Bez

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

adekvatnih procesa prostorne interakcije između centralnih naselja i naselja sa urbanim karakteristikama, naseobinski fond ne funkcioniše sistemski.

Entiteti Bosne i Hercegovine nemaju sistemsko ustrojstvo centralnih naselja.

Predpostavke o uspostavljanju sistemskog funkcioniranja centralnih naselja u svakom od entiteta zasebno, veoma su upitne. Ukoliko su strategija opredjeljenja da se ipak formiraju zasebni entiteski sistemi naselja, onda bi se taj proces odvijao veoma dugo, parcijalna - neintegrisana infrastrukturna mreža bi bila neracionalna i veoma skupa, cijela država BiH ne bi bila kompatibilna sa EU sistemom.

U cilju postizanja što realnije ocjene stanja i mogućnosti funkcioniranja entitetskog prostornog ustrojstva, urađene su analize osnovnih sistemskih obilježja.

Analiza i ocjena stanja osnovnih sistemskih obilježja u prostoru

Velčinski rang poredak (Rank Size Rule)

Teoretski osnov rang pravila predpostavlja idealnu velčinsku strukturu naseobinskog sistema. Poredak naselja po velčini broja stanovnika u odnosu na najveći grad., trebalo bi da rezultira parametarskim iskazima za svako naselje, pri čemu je njihov broj stanovnika inverzno proporcionalan njihovom rednom broju. To znači da bi drugo po velčini naselje trebalo da ima dva puta manji broj stanovnika od najvećeg, treće naselje tri puta manje...itd.

Realna strukturiranost velčinskog poretka u većini zemalja odstupa od teoretske. Najčešće su pojave primatne strukture (Francuska, Austrija..), kada je najveći grad višekратно veći od drugog po velčini, zatim binarna, kada je drugi po velčini grad neznatno manji od najvećeg (ex Jugoslavija), a nije rijetka pojava trinarnih stukturiranosti.

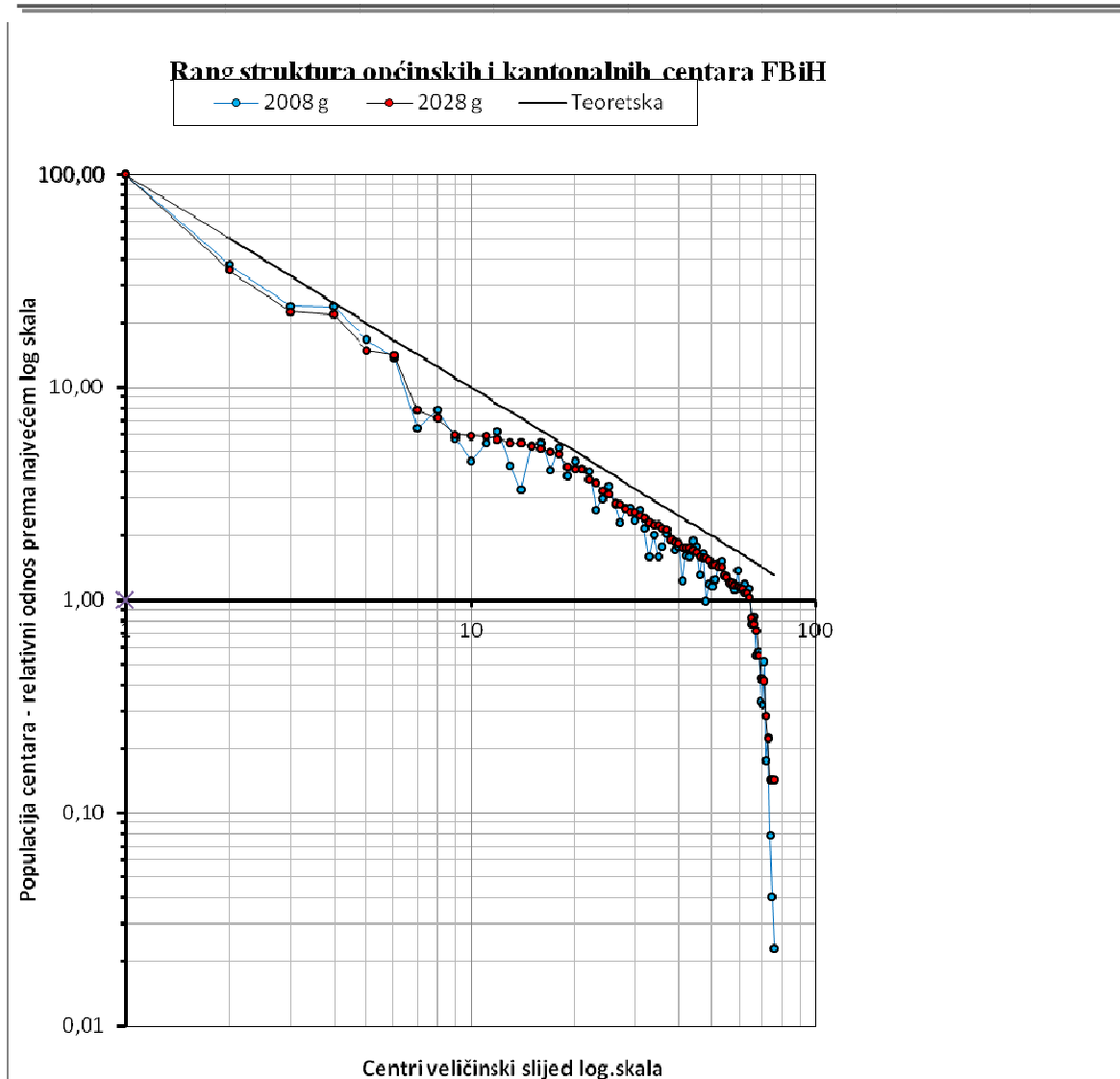
Poredak koji je podudaran teoretskom, smatra se odrazom visokog stepena razvijenosti zemlje u svakom pogledu, dugotrajnog demokratskog uređenja, a uključujući i funkcionisanje sistema naselja.

Rang struktura općinskih i kantonalnih centara FBiH 2028 g.
komparativni pregled stanja 2008 godine projekcijske simulacije

Rang 2028	Centri	Stanje 2008 g.	Projekcija 2028 g.	Struktura Teoretska
1	Sarajevo 4 - kant C	100 00	100 00	100 00
2	Tuzla - kant C	37 85	35 43	50 00
3	Mostar - kant C	24 05	22 69	33 33
4	Zenica - kant C	24 01	22 02	25 00
5	Iliđa	16 74	14 86	20 00
6	Bihac	13 82	14 19	16 67
7	Travnik - kant C	6 44	7 81	14 29
8	Bugojno	7 82	7 16	12 50
9	Gračanica	5 77	6 00	11 11
10	Kakani	4 48	5 93	10 00
11	Sanski Most	5 47	5 89	9 09
12	Goražde - kant C	6 21	5 71	8 33
13	Novi Travnik	4 26	5 48	7 69
14	Maglaj	3 31	5 46	7 14
15	Lukavac	5 34	5 29	6 67
16	Žrnice Grad	5 47	5 14	6 25
17	Konjic	4 08	4 97	5 88
18	Zavidovići	5 21	4 86	5 56
19	Visoko	3 83	4 25	5 26
20	Bosanska Krupa	4 49	4 14	5 00
21	Cazin	4 11	4 12	4 76
22	Gradačac	4 05	3 71	4 55
23	Velika Kladiša	2 65	3 54	4 35

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

24	Vogošća	3 01	3 28	4 17
25	Očak	3 42	3 14	4 00
26	Čolijina	2 80	2 86	3 85
27	Zame	2 30	2 81	3 70
28	Iaice	2 71	2 70	3 57
29	Banovići	2 71	2 57	3 45
30	Vitez	2 37	2 57	3 33
31	Livno - kant C	2 66	2 48	3 23
32	Tešani	2 17	2 44	3 13
33	Prozor	1 61	2 30	3 03
34	Donji Vakuf	2 02	2 27	2 94
35	Eoinica	1 59	2 27	2 86
36	Gornji Vakuf-Uskonie	1 78	2 17	2 78
37	Kladani	2 06	2 15	2 70
38	Srehrenik	1 91	1 93	2 63
39	Hadži	1 73	1 88	2 56
40	Ključ	1 79	1 86	2 50
41	Kalesija Grad	1 23	1 77	2 44
42	Štoki Brijeg - kant C	1 61	1 77	2 38
43	Ilijaš	1 61	1 76	2 33
44	Bosanski Petrovac	1 89	1 71	2 27
45	Jablanica	1 78	1 68	2 22
46	Drvar	1 31	1 59	2 17
47	Klokotnica	1 67	1 58	2 13
48	Bužim	0 99	1 57	2 08
49	Čač	1 19	1 55	2 04
50	Olovo	1 17	1 48	2 00
51	Kiseliak	1 25	1 47	1 96
52	Stolac	1 49	1 43	1 92
53	Tomislavograd	1 53	1 43	1 89
54	Posušie	1 30	1 32	1 85
55	Busovača	1 29	1 29	1 82
56	Varaš	1 21	1 21	1 79
57	Liubuški	1 18	1 20	1 75
58	Teočak-Krstac	1 12	1 17	1 72
59	Domalievac	1 38	1 17	1 69
60	Neum	1 13	1 14	1 67
61	Gluk	1 16	1 14	1 64
62	Breza	1 19	1 08	1 61
63	Grude	1 11	1 07	1 59
64	Orășie - kant C	1 13	1 03	1 56
65	Matuzi	0 78	0 82	1 54
66	Kunres	0 83	0 77	1 52
67	Glamoč	0 55	0 71	1 49
68	Sanna	0 58	0 55	1 47
69	Omaniska	0 33	0 43	1 45
70	Krešvo	0 32	0 43	1 43
71	Ustikolina	0 51	0 42	1 41
72	Bosansko Grahovo	0 18	0 29	1 39
73	Praa	0 22	0 22	1 37
74	Rayno	0 08	0 14	1 35
75	Duimovi	0 04	0 14	1 33
76	Dobreti	0 02	0 14	1 32

Rang poredak centralnih naseljenih mjesta, pokazuje neizbježnu primatnu strukturu sa Sarajevom - dominantnim glavnim gradom. Drugi u redoslijedu iza Sarajeva je grad Tuzla sa 35 % umjesto teoretski idealnih 50 % veličine Sarajeva, slijede Mostar 22,69 %, Zenica sa 22,02 %, Ilić sa 14,86 i Bihać sa 14,19 %.

Grafička prezentacija teoretskog poretka rezultira hiperbolnom krivuljom, ali u logaritamskoj skali se pretvara u pravu liniju od najvećeg do posljednjeg naselja koja je prema X osovini pod uglom od 45 stepeni.

Demografsko- prostorna proporcionalnost; prostorna distribucija; specifične interakcijske formacije

Veoma indikativan, parametarski i lokaciono-površinski aspekt prostorne distribucije i demografskog potencijala administrativnih centara FBiH, jeste transformacija istih u kružnice čija je površina u odnosu na površinu FBiH proporcionalno srazmjerna udjelu populacije centara u ukupnoj populaciji FBiH 2008 godine. To znači da je zbir površina kružnica administrativnih centara jednak ukupnoj površini Federacije BiH.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Karta sa demografsko prostornim obuhvatom administrativnih centara odražava nekoliko ključnih karakteristika prostorne strukturiranosti:

Dominantno kontinuirano povezana istočna polovina FBiH

Grupacije pod obuhvatima kantonalnih centara Sarajevo, Tuzla i Zenica sa izrazito gustim prostornim razmještanjem i preklapanjem

Diskontinuitet populaciono prostornog potencijala na zapadnoj polovini FBiH

Grupacija pod obuhvatom kantonalnog centra Bihać, sa općinskim centrima Bosanska Krupa i Cazin, jedina je prostorno populacijska formacija koja odražava integracijske karakteristike prostornog razmještanja, odnosno kontinualnosti i preklapanja populacijskih potencijala na zapadnoj polovini FBiH

Izrazita nepokrivenost populacijskim potencijalom ostalih općinskih centara na zapadnoj polovini Federacije BiH. Sa Velikom Kladušom na krajnjem sjeverozapadu, Jajcem i Dobretćima u centralnom dijelu, Neumom i selom-centrom Ravne na krajnjem jugu, ukupno je 15 izrazito lokacijski usamljenih centara. Uzrok ovakvoj izoliranosti dominantno leži u prirodnim uvjetima područja na kojima se nalaze ove nastambe

Grad- region (City region) formacije u fazi relativne izraženosti, uočene još u studijama 70-tih godina prošlog stoljeća, nalaze se na prostorima Sarajevskog, Tuzlanskog i Srednjobosanskog Kantona. Centri sa pripadajućim općinskim teritorijama kantona Sarajevo, konstitušu sarajevski Grad region. Dakle Kanton Sarajevo u cjelosti predstavlja kompleksnu formaciju grad-region. Tuzlanski grad region je odraz lokacijsko-populacijske i ekonomske sprege Tuzle, Lukavca i Žrnica, a iste sprege odražavaju formaciju grada regiona Travnik - Novi Travnik - Vitez u Srednjobosanskom kantonu. Prednosti formacija grada regiona su vježna, prije svega u sinergetskim potencijalima svih aspekata, a u sistemu naselja koji se sagledava izvan okvira kantona, federacije i države Bosne i Hercegovine.

Linearne kontinualne formacije – „konrurarcije“

Posebnu pojavu u prostoru FBiH (kao i na na prostoru BiH u cjelini), predstavljaju naselja naseljenih mjesta koja su pozicionirana uz ceste svih kategorija, a koja su se prostorno razvijala linearno, duž cestovnih gabarita. Na taj način je na dijelovima cestovnih dionica, među naseljska i međugradska saobraćajna funkcija opterećena dodatnom funkcijom lokalnog mjesnog saobraćaja, odnosno istovremeno je i ulica. Negativne posljedice su vježna. Ugrožena su bezbjednost saobraćaja, reducirana komercijalna brzina primjerena kategoriji ceste, onemogućen optimalan razvoj i prostorna organizacija naselja, neekonomičnost komunalne infrastrukture ..itd.

Nekoliko eklatantnih primjera linearnih kontinualnih naseljskih formacija su potezi: Vitez-Travnik-Turbe (cca 27 km), Duvik-Žrnica-Husino-Tuzla (cca 17 km),

Detaljnijom analizom satelitskih snimaka identificiran je izuzetno intenzivan razvoj procesa formiranja linearnih kontinualnih naseljskih formacija. Za razliku od procesa stvaranja konurbacija to je proces stvaranja konrurarcija, jer su u pitanju seoske naseobine.

Sadašnje teritorijalno-administrativnog ustrojstvo BiH i FBiH je cijepanjem sistemskih sprega i interakcijskih procesa između centralnih naselja (bivših regionalnih i subregionalnih centara) i naselja sa urbanim karakteristikama na teritoriji BiH i FBiH, reprodukovalo ogromne gubitke u razvojnom potencijalu i značajno ograničilo sistemsko funkcioniranje istih. Ulazak Bosne i Hercegovine u EU (u planskom periodu ovog dokumenta), će donijeti promjene u pristupu prostornom uređenju, te usklađivanju sa smjernicama i pravilima ponašanja u prostornom uređenju EU. Sa aspekta prostornog uređenja i razvoja sistema naselja, osnovne odrednice uređenja

prostora u EU počivaju na regionalizaciji sa disperznim funkcijama centraliteta u koncentrisanim polovima razvoja, sa jakim infrastrukturnim vezama kako između polova razvoja, tako i sa kvalitetnim vezama njerangiranih centara prema polovima razvoja.

Proces adekvatnog sistemskog funkcioniranja naseobinskog fonda FBiH, kao jednog od najvažnijih uvjeta društveno-ekonomskog razvoja, će se odvijati kroz intenziviranje prostornih interakcija između centralnih i ostalih naseljenih mjesta, uvažavajući teritorijalno-administrativno ustrojstvo BiH i FBiH, te uzimajući u obzir osnovne smjernice prostornog uređenja Europske unije.

Prostorne razvojne osovine i razvojni koridori

Osnovnom koncepcijom prostornog razvoja FBiH, afirmisane su makro-prostorne razvojne osovine i razvojni koridori. Na ovim prostorima se generiraju i multipliciraju razvojni procesi, a putem konkretnih nosilaca sistema naselja, odnosno centralnih naselja koja funkcioniraju kao polovi razvoja i/ili rasta.

Primarnu osovinu razvoja Mostar-Sarajevo-Zenica-Tuzla-Bičko podržavaju planska rješenja saobraćaja i energetske infrastrukture. Realizaciju autoceste koridora Vc upotpunije prateća realizacija autoceste Tuzla-Bičko-Orašje, te povezivanje sa planiranom autocestom Tuzla-Lukavac-Zavidovići-Žepče, kojom bi se ostvarila kvalitetna povezanost Tuzlanske regije sa centralnim dijelom FBiH. Proširenje postojećih termoenergetskih kapaciteta u Tuzli i Kaknju, te izgradnja novih u Banovcima i Zenici, afirmiraju ovu osovinu razvoja.

Autoceste sjever-jug (koridor Vc i autocesta Žepče-Tuzla-Orašje) intenziviraju razvojne procese uz maksimalno korištenje resursa. Prostor Posavskog kantona, dobija i tranzitni karakter, a plovni tok rijeke Save daje poseban značaj ovom prostoru. Rekonstrukcijom željezničke pruge od Gabele (Čapljina) do Bosanskog Šamca, za brzine od 160 km/h, se povećava geoprometni značaj područja Posavine. Plovni kanal Vukovar-Šamac u RHrvatskoj skraćuje plovni put Sava-Dunav, a luka Šamac će dobiti poseban značaj. Omogućava se proširenje postojećih kapaciteta ove luke na rubnom zapadnom dijelu općine Domaljevac koji granči sa postojećom lukom u RS.

Jadransko-Jonskim koridorom (autocesta sa željeznom prugom Knin-Čapljina-Nišić), pojačava se geoprometni značaj krajnjeg juga FBiH, što će pospješiti njegov razvoj. Prostornim planovima RS i Hercegbosanske županije, usvojen je Koridor brze ceste koji povezuje Banja Luku, Livno i Split. Prostornom osnovom PP Federacije utvrđena je potreba usaglašavanja trase koridora Banja Luka-Livno sa trasom brze ceste Velika Kladuša-Bihać-Jajce-Travnik-Lašva. Prostornim Planom Federacije, uskladjuju se trase ovih brzih cesta usvajanjem zajedničke dionice na potezu Čačavica-Oborci. Trasa brze ceste od čvorista Oborci ka Splitu preko Donjeg Vakufa, Bugojna, Kupresa, Šiće i Livna tretira se isto kao ranije potvrđeni koridor brze ceste koji povezivao Lašvansku dolinu sa Splitom.

Uskladjivanje trasa planiranih cesta je koncept racionalizacije razvoja mreže brzih cesta. Na ovu mrežu se veže Mostar, značajan regionalni centar. Strategijom razvoja mreže autocesta i brzih cesta planirana je izgradnja brze ceste Mostar-Široki Brijeg-Grude-Split sa ogrankom iz područja Gruda za Posušje. Produženjem ogranka brze ceste od Posušja ka Tomislavgradu i Šuici se postže potpuna uvezanost brzim cestama Mostara, Banja Luke i Bihaća. Uspostavljanje ovih koridora zahtijeva usaglašavanje strateških opredjeljenja Džave BiH sa R. Hrvatskom.

Realizaciju prometnih koridora Evropskog ranga prati uspostavljanje i koridora regionalnog karaktera, a koji se uglavnom pružaju od zapada ka istoku kroz prostor RS i prema jugoistoku duž Dinarskog masiva kroz prostor FBiH.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Planirani koridor Bosanski Novi - Prijedor- Banja Luka - Doboj – Brčko –Bijeljina, od velikog je značaja za povezivanje Unsko - Sanskog Kantona sa Tuzlanskim kantonom, a time i velikog dijela FBiH i BiH.

Razvojna osovina sjeverozapad-jugoistok sa adekvatnim cestovnim koridorom, uključuje dionicu brze ceste Sarajevo - Gorazde. U planskom periodu realno je dvostrano povezivanje magistralnim cestama, preko planiranog "brzog puta" Istočno Sarajevo-Pale-Prača (iz Prostornog plana RS) te postojećom magistralnom cestom Sarajevo-Foča do Trnova, a dalje planiranom trasom Crna Rijeka-Kolunska Rijeka-Gorazde, odnosno povezivanje Gorazda sa Sarajevom. Ovakav planski pristup je isključivo strateški, s ciljem revitalizacije i integrisanja cjelovitog prostora FBiH.

Sistemske karakteristike – uvjetne mogućnosti.

Kompozitni pregled hijerarhijske strukturiranosti administrativnih centralnih naselja prezentiran je na karti br. 10 koja je korespondentna sa parametrima sinteznih tabela. Tabelarni pregled pod nazivom „Federacija BiH: gradovi i centralna općinska naselja 2028 g.“, obuhvata naseobinski fond koji predstavlja bazu za utvrđivanje sistemskih obilježja. To su administrativni centri 76 općina i grad Sarajevo koji je alimentiran iz 4 općine.

Podnaslovi priloga Velčina i klasifikacija prema projekciji i simuliranom broju stanovnika; značaj prema administrativnom ustrojstvu; makro razvojni aspekt, značaj prema administrativnom ustrojstvu; makro razvojni aspekt“, u skladu su sa Projektnim zadatkom, a eksplicitno pojašnjavaju aspekte prema kojima je moguće pouzdanije sagledavanje karakteristika na agregatnom federalno-kantonarno-općinskom nivou.

Utvrđeni su velčinska rang struktura kantonalnih i općinskih centara, komparativno za 2008 i 2028 godinu, grada Sarajevo (4 općine) i 75 općinskih centara i klasifikacija u osam od 13 velčinskih klasa, za razliku od deset iz 2008 godine.

Uslovna ocjena značaja centralnih naselja, sa makro razvojnog aspekta:

U makro prostornoj ekonomsko – razvojnoj teoriji (Peroux i Baudeville) definirani su:

pol razvoja, sinonim za gradove u kojima se nalaze aglomerirani privredni subjekti, čije sinergetsko funkcioniranje generira razvoj na državnom i regionalnom nivou.

pol rasta, sinonim su za gradove u kojima nalaze značajni pojedinačni privredni subjekti bez izražene sinergetske sprege, koji efektuiraju privredni rast, ali na relativno manjem prostornom obuhvatu; polovi rasta se mogu tretirati kroz dva nivoa:

pol rasta 1 = sekundarni pol razvoja i

pol rasta 2 = tercijarni pol razvoja.

Svi ostali gradovi – centri su u funkciji transmisije razvoja ili rasta.

U prostorno planerskoj praksi, nomenklatura se može simplificirati i rangirati u četiri grupe A, B, C i D, kao što je primjenjeno u tabeli i na karti br.10., sukladno opisanom značaju.

A. - Pol razvoja 1

B. - Pol razvoja 2

C. - Pol razvoja 3

D. - Transmisija razvoja

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

U obuhvatu FBiH fond urbanih centara (polovi razvoja i rasta) sa općinskim centrima (koji imaju ulogu transmisije) sačinjavaju uvjetni sistem naselja FBiH sa slijedećom strukturom:

Pol razvoja A je Sarajevo.

Polovi razvoja B su Tuzla, Zenica, Mostar i Bihać.

Polovi rasta C odnosno transmisije razvoja su 48 općinskih centara

Transmisija razvoja D su 23 ostala općinska centra, koji su istovremeno polovi razvoja i rasta u svom lokalnom općinskom okruženju.

Polovi razvoja A i B

Centar A - Sarajevo - pol razvoja 1. i centri B - Tuzla, Zenica, Mostar i Bihać - polovi razvoja 2, zadržavaju hijerarhijsku poziciju, jer je matrica prostorne distribucije i razvojnih efekata ovih centara vjezračno dugoročno afirmisana. Kriteriji za centar A Sarajevo - pol razvoja 1 i centre B Tuzla, Zenica, Mostar i Bihać - polove razvoja 2, empirijski su neupitni, jer je matrica prostorne distribucije razvojnih efekata ovih centara identična prethodnoj makroekonomskoj regionalizaciji BiH iz 1991 godine. Izuzetak predstavlja Bihać koji zbog svog specifičnog geoprometnog položaja, vitalnog demografskog zaloga i razvoja centralnih funkcija u postdejtonskoj BiH dobija prerogative pola razvoja ranga B. Iliđa, sa većim brojem stanovnika od Bihaća, integrira se kao pol razvoja C u formaciju Grad-region Sarajevo te sinergetski djeluje u funkciji pola razvoja A.

Unapređenje sistemskog funkcionisanja ovih glavnih polova razvoja i intenziviranje prostorne interakcije u planskom periodu će se ostvariti putem predloženih planskih prijedloga:

umrežavanjem ovih centara kvalitetnom infrastrukturom, a posebno cestovnom infrastrukturom najvišeg ranga;

transformacijom dohodnovne strukture sa pomjeranjem sa tercijarnog sektora u kvartarni sektor; promovisanjem funkcionalne komplemantarnosti navedenih centara razvoja, na nivoima federacije, kantona i općina, a na način da se njihove funkcije međusobno nadopunjuju, da se neravnomjerna prostorna zastupljenost određenih funkcija kompenzira koncentracijom i višim nivoom kvaliteta usluga u određenom polu razvoja;

Polovi razvoja i rasta C

Za 48 centara grupe C - polove razvoja 3, kriteriji su preliminarno kompozitni, pri čemu su relativno pouzdani podaci o ekonomskoj snazi kombinirani sa specifičnim geopozicijskim karakteristikama. Popis 2012 godine sa žurnim podacima poslužiće kao baza za korigiranje strukturiranosti ove grupacije.

Unapređenje sistemskog funkcionisanja ovih polova razvoja i intenziviranje prostorne interakcije u planskom periodu se ostvaruje:

umrežavanjem ovih centara kvalitetnom infrastrukturom, a posebno grupu kantonalnih centara. cestovnom infrastrukturom ranga brze ceste;

poboljšanjem kvaliteta cestovne povezanosti ovih centara. čime se umanjuju negativni efekti postojećih "konruracija" - kontinuiranih linearnih ruralnih naselja formiranih uz magistralne i regionalne ceste;

transformacijom dohodnovne strukture sa pomjeranjem sa primarnog i sekundarnog sektora u tercijarni;

korštenjem komparativnih prednosti svakog pojedinačnog pola razvoja, te razvoj istih, na način da se poštuje princip komplementarnosti funkcija;

Transmisija razvoja D

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Transmisija razvoja D se odvija putem 23 ostala općinska centra, koji su istovremeno polovi razvoja i rasta u svom lokalnom općinskom okruženju.

Unapređenje sistemskog funkcionisanja ovih polova razvoja i intenziviranje prostorne interakcije u planskom periodu se ostvaruje:

umrežavanjem ovih centara kvalitetnom infrastrukturom sa centrima višeg ranga čime se ostvaruje adekvatan pristup lokalne zajednice centralnim funkcijama višeg nivoa;

usklađivanjem razvoja ovih centara sa razvojem općine, s ciljem da potpunije doprinose ravnomjernom razvoju općine;

jačanjem djelatnosti sekundarnog sektora u ovim naseljima;

planiranjem procesa urbanizacije, kako općinskih centara, tako i niže rangiranih naselja u općinskoj hijerarhiji, uključujući naselja ispod 2000 stanovnika, koji imaju uslove za urbanizaciju;

planiranjem adekvatnih djelatnosti u općinskim centrima konstituisanim poslije Dejtonskog sporazuma, čija su centralna naselja mješovitog i ruralnog tipa (Dobretći, Dujmovći, Prača, Ravno itd) i kao takva, ne konstitušu fond koji može da generira

prostorno interakcijske procese.

Predloženi uvjetni sistem naselja FBiH je hijerarhijski alimentiran iz grupacije postojećih administrativno-upravnih centara kantona i općina, te je primjeren kartografskoj prezentaciji prostornog plana FBiH, uz napomenu da dominantno odražava administrativno – teritorijalno ustrojstvo FBiH.

Za potrebe artikuliranja sistemskih karakteristika naseobinskog fonda, detaljno elaborirana analiza stanja, upotrebljena je kao osnov za dedukciju projekcijske veličinske strukture općinskih centara. Klasifikacijske matrice po veličinskim grupama su poslužile za procjene broja ostalih naseljenih mjesta i procjenu njihove ukupne populacije po veličinskim grupacijama. Nivoi konceptualne pouzdanosti su adekvatni i primjereni.

Istovremeno, hijerarhijskom strukturom polova razvoja ranga A i B i njihovim nivoom centraliteta funkcija, uz unapređenje komponenti drugih djelatnosti, predloženi sistem naselja FBiH je uvjetan, a omogućava razvoj i funkcionisanje naselja prema stvarnim ekonomskim gravitacionim i interakcijskim spregama.

Na taj način se u stvaraju fleksibilne osnove za transformaciju u integralni sistem naselja države BiH, u skladu sa EU praksom "decentralizovane koncentracije", što praktično predstavlja prostorno uređenje FBiH struktuirano po principu 5 regija (Sarajevska, Zenička, Tuzlanska, Mostarska i Bihaćka).

Federacija BiH; gradovi i centralna općinska naselja 2028 g.

Veličina i klasifikacija prema projekciji i simuliranom broju stanovnika; značaj prema administrativnom ustrojstvu; makro razvojni aspekt

Ra ng	Broj st.	Broj st.	Klasifikacija centara prema simulaciji 2028 g.	makro razvojni aspekt	
				Administrativni značaj	polovi i transmisija razvoja

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT, UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

2028 g	Općinski kantonalni centri	2008 g	2028 g	Klasa	Raspon klase st.	Broj	St.ukupno	BiH	FBiH	Kanton	Općina	A	B	C	D	Naziv
1	Sarajevo 4 - kant.C	301.458	350.000	I	200.000 +	1	350.000	x	x	x	4 x	A				Sarajevo 4 - kant.C
2	Tuzla - kant.C	114.110	124.000	II	100.000 -199.999	1	124.000			x	x		B			Tuzla - kant.C
3	Mostar - kant.C	72.496	79.427	III	50.000 -99.999	1	285.518			x	x		B			Mostar - kant.C
4	Zenica - kant.C	72.381	77.086	III		2				x	x		B			Zenica - kant.C
5	Ilidža	50.460	52.000	III		3					x			C		Ilidža
6	Bihać	41.676	49.660	III		4				x	x		B			Bihać
7	Travnik - kant.C	19.409	27.346	III		5				x	x			C		Travnik - kant.C
8	Bugojno	23.568	25.066	IV	20.000 -49.999	1	107.451				x			C		Bugojno
9	Gračanica	17.397	20.993	IV		2				x	x			C		Gračanica
10	Kakanj	13.512	20.772	IV		3					x			C		Kakanj
11	Sanski Most	16.491	20.620	IV		4					x			C		Sanski Most
12	Goražde - kant.C	18.735	20.000	IV		5				x	x			C		Goražde - kant.C
13	Novi Travnik	12.850	19.176	V	10.000 -19.999	1	220.712				x			C		Novi Travnik
14	Maglaj	9.990	19.098	V		2					x			C		Maglaj
15	Lukavac	16.109	18.524	V		3					x			C		Lukavac
16	Živinice Grad	16.490	18.000	V		4					x			C		Živinice Grad
17	Konjic	12.307	17.388	V		5					x			C		Konjic
18	Zavidovići	15.717	17.000	V		6					x			C		Zavidovići
19	Visoko	11.560	14.890	V		7					x			C		Visoko
20	Bosanska Krupa	13.546	14.500	V		8					x			C		Bosanska Krupa
21	Cazin	12.400	14.430	V		9					x			C		Cazin
22	Gradačac	12.209	13.000	V		10					x			C		Gradačac
23	Velika Kladuša	8.000	12.386	V		11					x			C		Velika Kladuša
24	Vogošća	9.076	11.469	V		12					x			C		Vogošća
25	Odžak	10.300	11.000	V		13					x			C		Odžak
26	Čapljina	8.450	10.000	V		14					x			C		Čapljina
27	Žepče	6.937	9.851	V		15					x			C		Žepče
28	Jajce	8.170	9.446	VI	5.000 -9.999	1	176.235				x			C		Jajce
29	Banovići	8.165	9.000	VI		2					x			C		Banovići
30	Vitez	7.158	9.000	VI		3					x			C		Vitez
31	Livno - kant.C	8.033	8.666	VI		4				x	x			C		Livno - kant.C
32	Tešanj	6.534	8.547	VI		5					x			C		Tešanj

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana : Konzorcij : IPSA INSTITUT,UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

33	Prozor	4.83 9	8.06 1	VI		6				x		C		Prozor
34	Donji Vakuf	6.07 8	7.93 4	VI		7				x		C		Donji Vakuf
35	Fojnica	4.80 7	7.93 4	VI		8				x		C		Fojnica
36	Gornji Vakuf-Uskoplje	5.36 7	7.58 8	VI		9				x		C		Gornji Vakuf-Uskoplje
37	Kladanj	6.20 2	7.52 0	VI		10				x		C		Kladanj
38	Srebrenik	5.77 2	6.74 1	VI		11				x		C		Srebrenik
39	Hadžići	5.21 5	6.57 1	VI		12				x		C		Hadžići
40	Ključ	5.40 0	6.49 3	VI		13				x		C		Ključ
41	Kalesija Grad	3.70 7	6.18 4	VI		14				x		C		Kalesija Grad
42	Široki Brijeg - kant.C	4.85 7	6.18 2	VI		15			x	x		C		Široki Brijeg - kant.C
43	Ilijaš	4.84 5	6.16 6	VI		16				x		C		Ilijaš
44	Bosanski Petrovac	5.70 0	6.00 0	VI		17				x		C		Bosanski Petrovac
45	Jablanica	5.38 1	5.89 3	VI		18				x		C		Jablanica
46	Drvar	3.94 5	5.56 3	VI		19				x		C		Drvar
47	Klokotnica	5.02 7	5.52 1	VI		20				x		C		Klokotnica
48	Bužim	2.99 8	5.50 6	VI		21				x		C		Bužim
49	Čelić	3.60 0	5.42 0	VI		22				x		C		Čelić
50	Olovo	3.52 0	5.16 3	VI		23				x		C		Olovo
51	Kiseljak	3.75 9	5.16 1	VI		24				x		C		Kiseljak
52	Stolac	4.48 1	4.98 9	VI		25				x		C		Stolac
53	Tomislavgrad	4.61 2	4.98 8	VI		26				x		C		Tomislavgrad
54	Posušje	3.91 4	4.61 3	VI I	2.000 - 4.999	1	54.8 46			x			D	Posušje
55	Busovača	3.90 3	4.49 9	VI I		2				x			D	Busovača
56	Vareš	3.65 9	4.22 4	VI I		3				x			D	Vareš
57	Ljubuški	3.56 3	4.20 4	VI I		4				x			D	Ljubuški
58	Teočak-Krstac	3.37 2	4.08 9	VI I		5				x			D	Teočak-Krstac
59	Domaljevac	4.15 7	4.08 7	VI I		6				x			D	Domaljevaca
60	Neum	3.41 4	4.00 0	VI I		7				x			D	Neum
61	Čitluk	3.48 7	3.98 6	VI I		8				x			D	Čitluk
62	Breza	3.58 3	3.78 5	VI I		9				x			D	Breza
63	Grude	3.34 6	3.75 3	VI I		10				x			D	Grude
64	Orašje - kant.C	3.40 0	3.60 0	VI I		11			x	x			D	Orašje - kant.C
65	Matuzići	2.34 5	2.88 4	VI I		12				x			D	Matuzići

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana : Konzorcij : IPSA INSTITUT,UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

66	Kupres	2.50 0	2.70 0	VI I		1 3												D	Kupres
67	Glamoč	1.64 8	2.50 0	VI I		1 4												D	Glamoč
68	Sapna	1.73 7	1.92 2	VI I		1 5												D	Sapna
69	Omanjska	1.00 9	1.50 0	VI II	500 - 1.999	1	7.75 1											D	Omanjska
70	Kreševo	975	1.50 0	VI II		2												D	Kreševo
71	Ustikolina	1.54 5	1.47 0	VI II		3												D	Ustikolina
72	Bosansko Grahovo	532	1.00 0	VI II		4												D	Bosansko Grahovo
73	Prača	678	781	VI II		5												D	Prača
74	Ravno	235	500	VI II		6												D	Ravno
75	Dujmovići	122	500	VI II		7												D	Dujmovići
76	Dobretići	70	500	VI II		8												D	Dobretići
Totali centri		1.12 9.00 0	1.32 6.51 3	Centri 2028 g. Ukupno			1.32 6.51 3												2 3
Ostala naselja		1.19 8.19 5	1.02 3.99 4																
Federacija (b)		2.32 7.19 5	2.35 0.50 7																

A	1	Pol razvoja 1
B	4	Pol razvoja 2
C	4 8	Pol razvoja 3
D	2 3	Transmisi ja razvoja

	Broj st. 2008 g	Broj st. 2028 g
Totali centri	1.12 9.00 0	1.32 6.51 3
Ostala naselja	1.19 8.19 5	1.02 3.99 4
Federacija (b)	2.32 7.19 5	2.35 0.50 7

Specifične prostorne formacije

Pojava urbanih centara u FBiH, sa veoma snažnim interakcijskim vezama koje su odraz lokacijske, populacijske i ekonomske sprege, rezultiraju formiranjem, ili naznakama formiranja formacije grad-regiona. To su kompleksne prostorno-ekonomske formacije sa izraženim karakteristikama više urbaniziranih centralnih naselja prostora, a koje na osnovu populacijskog i ekonomskog potencijala omogućuju formiranje određenih zajedničkih funkcija centraliteta, te na bazi komparativnih prednosti svakog od centara i komplementarnosti funkcija, nadopunjuju svoje potrebe.

Na teritoriju FBiH identificirane su tri specifične formacije:

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja
Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT, UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Sarajevski grad region koji čine općinski centri sa pripadajućim općinskim prostornim obuhvatima, a koji zajedno konstitušu kompleksnu formaciju.

Tuzlanski grad region koji je odraz lokacijske-populacijske i ekonomske sprege Tuzle, Lukavca i Žrnica.

Lavanski grad region koji čine općinski centri Travnik, Novi Travnik i Vitez sa pripadajućim općinskim teritorijama. Osim ove tri specifične formacije, sa aspekta makroprostornih formacija posebno zanimljivu pojavu, još nedovoljno izraženu, predstavlja povezivanje Lavanskog grada regiona (Travnik, Novi Travnik i Vitez) sa Zenicom (izraženim polom razvoja ranga B). Jačanjem interakcijskih veza između Lavanskog grada-regiona i Zenice kvalitetnijom infrastrukturom, brza cesta kroz Lavanku dolinu i kvalitetnije cestovne veze preko Vjetrenice, u planskom i postplanskom periodu će funkcionirati prostorna formacija sa veoma snažnim potencijalima svih aspekata i populacijskom sinergijom (231.381 stanovnik u ove 4 općine, prema projekciji broja stanovnika za 2028 godinu).

Prostorna organizacija navedenih, ali i drugih manje izraženih, specifičnih grupacija, artikuliraće se posebnim prostorno-planskim dokumentima. U obuhvatu cestovnih koridora autocesta i brzih cesta, anticipirane su specifičnosti ovih pojava, predloženo je povezivanje urbanih centara i tako spajanja nerangiranih saobraćajnica sa autocestama i brzim cestama. Navedene tačke spajanja cesta su potencijalna žarišta razvoja, posebno sa aspekta formiranja većih radnih zona, a koje su lako dostupne svim korisnicima.

Makro prostorne implikacije tretiranja sistema naselja FBiH u sklopu BiH.

Planiranje razvoja sistema naselja je primjereno dugoročnim strateškim opredjeljenjima na nivou država ili dugoročnim strateškim opredjeljenjima na administrativnim ili regionalnim prostornim cjelinama. Primarni uvjet za planski pristup artikulaciji i realizaciji sistema naseobinskog fonda, odnosno sistema centralnih naselja, jeste stabilni i nepromjenjivi prostorni obuhvat, koincidentan sa administrativno teritorijalnim ustrojstvom. Sistem naselja za takve prostore predstavlja rezultat višedecenijskih ili polustoljetnih, a najviše stoljetnih procesa. Istovremeno je i jedna od najizraženijih karakteristika i specifičnosti države ili dijela iste, a koji predstavlja integralni subsistem te države.

Dejtonsko teritorijalno ustrojstvo Bosne i Hercegovine, nije kompatibilno sa prostorno-planerskim postulatima, ni za identifikaciju sistema naselja države BiH, niti za entitete i distrikt.

Bosna i Hercegovina, kao cjelovita federalna jedinica SFRJ, funkcionirala je sa izuzetno povoljnim sistemom naselja i sa artikuliranim sub-sistemima na prostorima 4 makro-ekonomske regije.

Dejtonska podjela je rezultirala potpunim razaranjem prethodnog sistemskog ustrojstva.

Novi administrativno-teritorijalni obuhvati, nisu postojali, prema tome nemaju nikakva sistemski obilježja.

Federacija BiH, kao jedan od entiteta sa takvim karakteristikama, ovim prostornim planom, prezentira hibridne mogućnosti inaugurisanja sistemskog funkcionisanja naseobina, odnosno njenih centralnih mjesta. To predstavlja dugoročno strateško opredjeljenje za formiranje zasebnog sistema, koji nije usaglašen sa sistemom države Bosne i Hercegovine.

Implikacije ovakvog tretmana su vježna, kompleksne i direktno su u sferi političkih uvjetovanja, a posebno u kontekstu priprema za uključivanje u EU.

U svakom slučaju, tematska oblast “Sistem naselja”, kao obavezni dio propisan Uredbom, premda je stručno obrađena, izuzetno pažljivo i odmjereno, treba da se tretira kao uvjetni – palijativni dio Plana, koji će se kontinuirano preispitivati, modificirati i parcijalno primjenjivati na dijelovima prostora FBiH koji su zadžali izvjesna subsistemska obilježja, a posebno na konceptu koji je validan u sagledavanju makro prostornih značajki na nivou države Bosne i Hercegovine.

3.2.OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE JAVNE INFRASTRUKTURE

3.2.1. Prometna infrastruktura

Jedan od glavnih preduslova za bži ukupni razvoj Bosne i Hercegovine je svakako razvoj prometne infrastrukture. Zbog toga se nastavak i povećanje ulaganja u izgradnju mreže cesta namće kao logčan i neophodan prioritet Federacije Bosne i Hercegovine.

Prometni sistem mora razvojno i gospodarski svrhovito povezati sva područja FBiH radi uravnoteženog gospodarskog, demografskog i društvenog razvoja. U isto vrijeme moraju se poštivati i preuzete obaveze o nastavku gradnje dionica koje su dio glavnih evropskih cestovnih pravaca da bi se novoizgrađenim prometnicama FBiH spojila na međunarodne tranzitne koridore. Obzirom na povoljni geografsko - prometni položaj Bosne i Hercegovine i ulogu koju ona može imati u evropskom prometnom sistemu, neophodno je stvoriti sve potrebne preduslove kako bi Bosna i Hercegovina udovoljila zahtjevima evropskog prometnog sistema. Modernizacija i izgradnja prometne infrastrukture nužan je i preduslov integracije Bosne i Hercegovine u evropski prometni sistem. To je dugoročan proces koji zahtijeva ogromna materijalna sredstva, pa prometnu politiku treba voditi krajnje racionalno.

Izgradnja autocesta i brzih cesta je od strateškog značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine jer se njima predviđ postći uticaj na sveopći razvoj zemlje i pojedinih područja, razvoj prioriternih privrednih grana, ravnomjerni regionalni razvoj s posebnim uticajem na nerazvijene dijelove FBiH, porast zaposlenosti i pozitivan uticaj na demografski razvoj, povezivanje FBiH u evropski prometni sistem i tranzitna uloga BiH, uklanjanje uskih grla u prometnoj infrastrukturi, bolji protok ljudi i roba, sigurnost prometa te povećanje mobilnosti stanovništva.

Planska rješnja Prostornog plana R BiH 1991.-2000. godine ne mogu u potpunosti podržavati novonastale razvojne tendencije. Jasno izražena razvojna osovina sjever-jug, utemeljena na pokazateljima demografskog i privrednog razvoja u dolinama rijeka Bosne i Neretve, opravdala je planirani prometni koridor koji podrzava ovu razvojnu osovinu. Pokazalo se opravdanim isticanje prioriternosti izgradnje Transevropske autoceste E-73 kao najkapitalnijeg zahvata. Isti projekat pod nazivom Koridor Vc je u fazi realizacije, a planirana trasa je doživjela određene korekcije prvenstveno zbog međudržavnog dogovora o ulaznim tačkama trase te promjene stanja fizičke strukture na terenu. Zbog značajnijeg obima neplanske izgradnje u dolini rijeke Bosne na potezu Maglaj – Doboj, trasom autoceste se odžepa usmjerio prometni koridor na područja općina Tešanj Usora i Doboj-jug. Odrđene korekcije trase uslijedile su nakon sveobuhvatne multikriterijalne analize.

Novim teritorijalnim uredjenjem usmjerava se fokus na ranije neopravdano zapostavljenu razvojnu osovinu kojom bi se Tuzlanska regija integrisala sa Zenikom a preko nje i sa Sarajevskom. Planirani sistem naselja Federacije prvenstveno se oslanja na snazenje regionalnih centara Sarajevo, Mostar, Tuzla, Zenica i Bihać. Značajno mjesto u kreiranju razvojnog koncepta dobija Distrikt Brčko naročito kada su u pitanju razvojni prometni koridori.

Pored opravdanosti planiranja prometnog koridora dolinom rijeke Bosne što je svakako projekt međuentitetske integracije i obaveza uspostavljanja evropskih koridora (Koridor Vc), sa aspekta integracije i razvoja Federacije veći značaj dobija uspostavljanje prometnog koridora kojim se povezuju Orašje (kao kontaktno područje sa R. Hrvatskom) Distrikt Brčko i Tuzla sa Zenicom i Sarajevom. Ovaj koridor je planiran trasom autoceste Žepče – Zavidovići – Lukavac – Tuzla – Brčko – Orašje sa vezom na autocestu Koridora Vc preko interregionalnog čvoršta u Žepču, te paralelno njoj trasom željezničke pruge Zavidovići – Banovići. Paralelno trasi ove planirane pruge te postojećoj pruzi Tuzla – Zvornik planirana je magistralna cesta kojom se, prije svega, ostvaruje priključak na autocestu Žepče – Tuzla za Banoviće, Žvinice i aerodrom Tuzla a s druge strane ostvaruje optimalna povezanost ovog aerodroma sa Sarajevskim. Značaj ove planirane ceste treba dodati i ostvarivanje prometne povezanosti dva najznačajnija rudarsko-energetska bazena, Srednjobosanskog i Banovčkog a time i Tuzlanskog. Izgradnjom ove ceste izmjeniče se odnos prema ovom prostoru, koji je do sada bio donekle jednostran. Stvorit će se razvojne mogućnosti, kojima će potpomoći izgradnja termoelektrane Banovići, a time i potreba ozbiljnijem pristupu u procesu rekultivacije značajnih površina napuštenih površinskih kopova. Ostvarivanjem optimalne prometne veze Sarajeva sa Bosanskim i Srbijanskim srednjepodrinjskim područjem, ovo područje dobija poseban geoprometni položaj što će adekvatno doprinjeti policentričnom razvoju Tuzlanskog kantona.

Planirani grančni prelazi najznačajnijih cestovnih (Svilaj i Orašje) i željezničkog koridora (B. Šamac – Domaljevac) se nalaze u Posavskom kantonu. Tradicionalna, raspoloživim resursima formirana, orijentiranost ka razvoju poljoprivrede, dobiva novi zamajac i mogućnost razvoja komplementarnih grana privrede. Rekonstrukcijom željezničke pruge od Gabele (Čapljina) do Bosanskog Šamca te poboljšanjem uvjeta plovnosti rijekom Savom, upotpunet će se izvrstan geoprometni položaj ovog područja.

Planiranom izgradnjom plovnog kanala Vukovar – Šamac u RHrvatskoj skratit će se plovni put Sava-Dunav. Luka Šamac ovim dobija poseban značaj te iz tih razloga će doći do potrebe za proširenjem postojećih kapaciteta ove luke koje treba planirati na rubnom zapadnom dijelu općine Domaljevac.

Sličnog geoprometnog značaja je i Hercegovačko-Neretvlijanski kanton. Kao dio evropskog prometnog sistema tretirana je trasa Jadransko – Jonske autoceste u kombinaciji sa južnom dionicom autoceste Koridora Vc, zajedničkom trasom od grančnog prelaza do čvoršta Počitelj odakle trasa Jadransko – Jonske autoceste tangira Stolac, područje Neuma te prolaskom teritorijom općine Ravno u zaludu Dubrovnika povezuje BiH sa Crnom Gorom, Albanijom i Grčkom. Realizacijom planiranog Jadransko-Jonskog koridora (autocesta sa željeznom prugom Čapljina-Niški), prostor krajnjeg juga FBiH dobija potpuno novu geoprometnu dimenziju koja će zasigurno utjecati na generiranje razvoja ovog područja i formiranje razvojne osovine Mostar – Čapljina-Stolac-Neum. Realizaciju evropskih prometnih koridora ranga autocesta će pratiti i uspostavljanje mreže brzih cesta koje povezuju značajnije centre u BiH i regionu.

Podsticanje razvoja potencijalnih regionalnih centara nije u koliziji sa administrativnim ustrojstvom Federacije. Plansko izrastanje Bihća u regionalni centar (pored već profiliranih Sarajeva, Mostara i Tuzle, te nedovoljno profilirane Zenice) logičan je prioritet u odnosu na ostale kantonalne centre Livno, Široki Brijeg, Orašje, Gorazde i Travnik u ovom planskom periodu. Ovaj planirani proces od strateskog je značaja i potrebno ga je pratiti i generirati izgradnjom adekvatne prometne infrastrukture.

Motiva za ovo opredjeljenje ima mnogo, a najbitniji su ti da ovaj grad ima visok stepen urbaniteta, jako demografsko zaledje, relativno dobar razvoj društvenih djelatnosti, izuzetan

geoprometni položaj, te činjenica da se sužavanjem prijeratnog područja gravitacije regionalnog centra Banja Luka, osjeća jaka potreba za formiranjem novog, u odnosu na ostale regionalne centre Federacije, prostorno izoliranog centra. Predložena regionalizacija ima za cilj davanje prioriteta u procesu razvoja nekih sadržaja društvene infrastrukture u ovom planskom periodu, jer je očito da te sadržaje, kao što su univerzitetski, klinički i neki oblici kulturnih sadržaja, ovo društvo ne može obezbjediti u svim administrativnim centrima. Napominjemo da limiti realizacije ove vrste sadržaja nisu samo materijalne, nego prvenstveno kadrovske prirode. U predloženom kontekstu bi se formirale razvojne strategije nosica razvoja, ne samo društvene, nego i privredne infrastrukture. Iz tog razloga insistira se na jakom prometnom uvezivanju Velike Kladuše, Cazina, Sanskog mosta i Bihaća, s ciljem jačanja Bihaća kao regionalnog centra, te njegovog cestovnog povezivanja sa Sarajevom. Na ovaj način podstiče se razvojna osovina Sjeverozapad – jugoistok bazirana na realizaciji prometnih koridora evropskog ranga kojim se povezuju regionalni centri Bihac i Banja Luka preko Lasve sa Sarajevom, te preko Gorazda sa Podgoricom, Pljevljima i Uzicem. Bez obzira na postojeću usmjerenost prometa ka grančnom prelazu Izačić, i u tom smislu podržavanja potrebe za modernizacijom ceste M-5, sve analize potvrđuju potrebu formiranja novog značajnijeg cestovnog pravca, ranga brze ceste, usmjerenog ka grančnom prelazu Velika Kladuša. Naime, uvidom u Strategiju razvoja cestovne mreže Republike Hrvatske može se uočiti odsustvo značajnijeg poboljšanja povezanosti sa Bosnom i Hercegovinom preko grančnog prelaza Izačić. To je posljedica izbjegavanja nepoželjnog tranzita u području Nacionalnog parka Plitvice. Analiza sadašnjeg stanja u prostoru Unsko-Sanskog Kantona jasno ukazuje na potrebu uvažavanja razvojne osovine Velika Kladuša-Cazin-Bihać-Bosanska Krupa-Sanski Most-Ključ, čija bi se primarna veza sa R. Hrvatskom ostvarila u grančnom prelazu Velika Kladuša a veza sa centralnim dijelovima Federacije brzom cestom Lašva – Travnik – Jajce – Bihać – Velika Kladuša. Analize utvrđivanja trase brze ceste između Bihaća i Ključa su se provodile alternativno. Prva varijanta se bazirala na korištenju postojeće trase magistralne ceste M-5 na dionici Dubovsko-Bosanski Petrovac-Velagiti uz neophodnu modernizaciju i prekategoriizaciju regionalne u magistralnu cestu Ključ-Sanski Most-Bosanska Krupa. Druga varijanta, usvojena ovim Planom, se bazira na trasiranju brze ceste koridorom Grabž (Bihać)-Vranjska (Bosanska Krupa)-Sanski Most- Ključ sa dvije podvarijante na dionici Bihać-Bosanska Krupa. Prva podvarijanta, trasa paralelna planiranoj trasi magistralne ceste preko Srbaljanskog platoa (povoljniji visinski odnosi) i druga preko Drenovog tijesna (povoljniji dužinski odnos) se mogu ravnopravno tretirati kroz izradu prostorno planske dokumentacije nižeg reda (Prostorni plan područja posebnog obilježja Federacije). Prednost je data varijanti trase brze ceste preko Sanskog Mosta (u odnosu na trasu postojeće magistralne ceste preko Bosanskog Petrovca) iz više razloga. Tretiranje Sanskog Mosta kao značajnog sekundarnog centra Unsko-Sanskog kantona, povoljniji visinski odnosi trase što je naročito značajno za održavanje ceste u zimskom periodu, te loša iskustava pri korištenju postojećih trasa magistralnih cesta za izgradnju brzih cesta i autocesta, su bili osnovni argumenti opredjeljenja. Ništa manje značajan cestovni koridor, planiranog magistralnog ranga, podržan postojećim željezničkim, orijentiran tokom rijeke Une povezuje ovaj Kanton sa kontinentalnim i primorskim dijelom R. Hrvatske. Gradnja autoceste Zagreb-Sisak-Kostajnica-Dvor na Uni inicira potrebu usmjeravanja cestovnog pravca ka Ivanjskoj-Bosanskoj Krupi, gdje bi se ostvarila veza sa planiranom cestovnom mrežom R. Hrvatske te planiranom prometnom mrežom R. Srpske. Uspostavljanje ovih koridora iz pravca Karlovca i Rijeke, te Siska i Zagreba zahtijeva prije svega usaglašavanje strateških opredjeljenja Džave BiH sa R. Hrvatskom. Osnovni cilj u tom procesu usaglašavanja bi trebao biti uspostavljanje koridora višeg ranga Karlovac-Velika Kladuša te Ivanjska-Dvor na Uni, čime bi se ostvarila kvalitetna povezanost ovog

Kantona sa postojećom i planiranom mrežom autoputeva R. Hrvatske i RS, a posredno i sa većim dijelom FBiH.

Analiza sadašnjeg stanja u prostoru potvrđuje ranije uočene procese stagnacije razvoja na pravcima sjeverozapad - jugoistok, paralelno pružanju Dinarskog masiva. Na ovim područjima najintenzivnijih privrednih i demografskih stagnacija doslo je do atrofiranja naseobinskog sistema. To se posebno odnosi na prostorne longitudinale B.Petrovac-Ključ-Jajce-D.Vakuf-Bugojno-G.Vakuf-Prozor, te B.Petrovac-Drvar-B.Grahovo-Livno-Tomislavgrad -Posušje.

Plansko iniciranje razvojnih procesa na ovim prostorima uslođavaju ne samo loše demografske karakteristike i projekcije nego i nepovoljne prirodne karakteristike morfologije terena, visinski odnosi, odsustvo značajnih resursa za ubrzan razvoj i sl. Poljoprivredna djelatnost, eksploatacija šuma te razvoj turizma su obilježja razvojnih mogućnosti ovih prostora.

Planiranje brze ceste kojom se povezuje Unsko-Sanski kanton sa centralnim dijelovima Federacije uspostavlja značajne konekcije u regionu. Poprečno na ovaj pravac uspostavlja se alternativna veza Panonske nizije sa Dalmacijom, planiranom prometnom vezom Banja Luka-Split. Složeni uvjeti gradnje na ovim terenima te uvjeti održavanja cesta u zimskom periodu značajno utiču na ekonomsku opravdanost planiranja cesta visokog ranga. Iz tih razloga neophodno je na državnom nivou usaglasiti poprečni i podužni cestovni koridor brzih cesta Velika Kladuša-Bihać-Jajce-Travnik-Lašva i Banja Luka-Mrkonjč Grad-Jajce-Bugojno-Kupres-Livno-Split u okviru zajedničke dionice na potezu Čavica (Mrkonjč Grad)-Oborci (Donji Vakuf).

Ovakav pristup usklađivanja trasa planiranih cesta je u cilju racionalizacije koncepta razvoja mreže brzih cesta. U tom smislu treba posmatrati i mogućnost povezivanja Mostara, kao značajnog regionalnog centra na ovu mrežu. Strategijom razvoja mreže autocesta i brzih cesta planirana je izgradnja brze ceste Mostar-Široki Brijeg-Grude-Split sa ogrankom iz područja Gruda za Posušje. Logičnim se nameće potreba za produženjem ogranka brze ceste od Posušja ka Tomislavgradu i Šuici čime se postići potpuna uvezanost brzim cestama Mostara, Banja Luke i Bihaća.

U kontekstu definiranja razvojne osovine sjeverozapad-jugoistok i planiranja adekvatnog cestovnog koridora treba tretirati i planiranu dionicu brze ceste Sarajevo - Gorazde. Analize pokazuju da je implementacija strateških opredjeljenja razvoja cestovne mreže (povezivanje Sarajeva sa Gorazdem u rangu brze ceste) na ovom području složena do te mjere da traži i određena preispitivanja same strategije. Složeni uvjeti formiranja čvorista na trasi autoceste koridora Vc sa planiranom trasom brze ceste, trasiranja brze ceste unutar gradskog područja Sarajeva, usklađivanja sa interesima RS, trasiranja brze ceste dolinama Bijele i Crne Rijeke limitiranog uvjetima izgradnje planiranih vodnih akumulacija, te izuzetno loših morfoloških karakteristika terena, iziskuju posebnu analizu koja će pokazati opravdanost strateških opredjeljenja na rješavanju problema prometne izolovanosti Bosansko-podrinjskog kantona. U tom kontekstu postoji mogućnost rješavanja ovog problema povezivanjem Gorazda na planirani brzi put (sukladno rangiranju cesta RS) Sarajevo – Pale – Ustiprača – Visegrad. Ovom projektu treba dati poseban prioritet jer je integrativnog karaktera. Za njega su zainteresirana oba entiteta jer njihove istočne dijelove kvalitetno povezuje na autocestu Koridora Vc.

Analize varijantnih rjesenja planirane brze ceste kojom bi se Gorazde povezalo sa Sarajevom, ukazuju na potrebu napuštanja prvobitne varijante dolinom Crne i Bijele rijeke, te prihvatanja trase kojom se povezuju preko Pala i Prace. Za razliku od ranijih varijanti povezivanja Prace i Gorazda, trasa planirane brze ceste je tunnelska (tunel dužine cca 6000 m), što bi moglo usloziniti realizaciju ovog projekta. Međutim, imajući u vidu da se na taj način izbjegava trasa brze ceste kanjonom Prace ka Ustiprača (izuzetno teski uvjeti trasiranja i usklađivanja sa postojećom

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

trasom magistralne ceste), te da Gorazde i Novo Gorazde u RS ovom trasom sticu novi izuzetan geoprometni položaj, izvjesnost njene realizacije raste u odnosu na ranije analizirane varijante. Na taj nacin bi Gorazde postalo znacajna raskrsnica prometnica medjunarodnog ranga iz pravca Sarajeva ka Podgorici preko Foce, ka Pljevljima preko Metaljke i ka Uzicu preko Visegrada. Konekcija ove planirane brze ceste sa autocestom koridora Vc se planira ostvariti trasom gradske autoceste te ovim Planom planirane gradske transferzale kojom se vrši povezivanje na planiranu trasu brzog puta u RS Lukavica- Pale – Praca.

Pored planirane mreže autocesta i brzih cesta, bitnu komponentu cestovne infrastrukture od značaja za Federaciju predstavlja planirana mreža magistralnih cesta prvog i drugog reda, ekvivalent dosadašnje kategorizacije magistralnih i regionalnih cesta koje povezuju dva ili više kantona. Polazište za planiranje predstavlja upravo postojeća mreža magistralnih i regionalnih cesta. Na osnovu valorizacije funkcionalnih karakteristika postojećih trasa i mreže u cjelini te proiciranih ciljeva društvenoekonomskog razvoja utvrdene su smjernice za modernizaciju, rekonstrukciju i daljnju nadgradnju mreže.

Planiranu mrežu magistralnih cesta prvog i drugog reda treba posmatrati u integralnom obliku FBiH i RS, a naravno i u kontekstu regionalnog povezivanja sa susjednim zemljama. Tabelarnim prikazom koji slijedi dat je opis planirane mreže magistralnih cesta sa osnovnim podacima o zahvatima njene realizacije te komperacija sa trenutnim stanjem.

Postojeća kategorizacija i oznake	Planirana kategorizacija	Dionica	Planirani zahvati	Napomena
M-5	Magistralna I reda	Izačić - Orljani	Izgradnja nove trase prema projektnom rješenju (obilaznica Bihaća)	
		Midžići (sa M14) - Gorjavec	Izgradnja nove trase obilaznice pritoke Ripča tj. gradskog područja Bihaća	Ova dionica sa predhodnom Izačić-Orljani se spaja sa planiranom dionicom M-14 Mali Lug - Midžići, s tim da dionica Mali Lug-Orljani se tretira kao dionica M-11
		Gorjavec - Lanište		
		Lanište - Ključ	Uvođenje treće trake za uspon	
		Ključ - Rudenice	Izgradnja obilaznice urbanog područja Ključ prema izmjenama i dopunama UP Ključ	
		Jezero - Babin Potok	Izgradnja obilaznice Jajca prema projektnom rješenju	
		Babin Potok - Donji Vakuf	Izmještanje postojeće trase pod linijom uspora vodne akumulacije HE Babin Potok i obilaznice D.Vakufa	
		Donji Vakuf - Mali Mošunj		
		Mali Mošunj - Dubravica	Izgradnja nove trase prema projektnom rješenju (obilaznica Viteza)	
		Dubravica - Kaonik		
		Kaonik - Gusti Grab	Izgradnja nove trase obilaznice Busovače i Kaćuna	
		Gusti Grab - Bilalovac	Rekonstrukcija trase poboljšanjem horizontalnih i vertikalnih elemenata trase	
		Bilalovac - Gromiljak	Rekonstrukcija trase poboljšanjem horizontalnih i vertikalnih elemenata trase te izmještanjem trase izvan naseobinskih struktura	
Gromiljak - Kiseljak	Izgradnja nove trase obilaznice Kiseljak			

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT, UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

		Kiseljak - Buci	Rekonstrukcija trase poboljšanjem horizontalnih i vertikalnih elemenata trase	Rekonstrukcija dijela trase R-443
		Buci - Mostarsko raskršće (Blažuj)	Izgradnja nove trase kojom se izmješta tranzitni saobraćaj izvan šireg područja grada Sarajeva	
		Kiseljak – Kreševo	Rekonstrukcija postojeće trase R-443 sa poboljšanjem horizontalnih elemenata trase i izmještanja tranzita izvan urbanog područja Kiseljak	Ova trasa može se posmatrati kao alternativa postojećoj trasi Kiseljak – Blažuj odnosno planiranom izmještanju te trase na području općine Kiseljak (Kiseljak – Brnjaci – Lepenica)
		Kreševo – Lepenica (priključak na Autocestu Koridora Vc)	Izgradnja nove trase sa rekonstrukcijom postojeće R-443a te priključkom na Autocestu	
		Lepenica – Rakovica	Izgradnja nove trase paralelno sa trasom Autocesta Koridora Vc	
		Rakovica –Mostarsko raskršće		Zajednička dionica sa trasom Buci – Mostarsko raskršće
		Mostarsko raskršće - Stup		
		Stup - Kula (granica RS)	Izgradnja XII transverzale grada Sarajeva	
		Prača - Kanjon Prače		
		Renovica - Goražde	Izgradnja nove trase priključka Goražda na M-5	Postojeća R-448
M-4.2	Magistralna II reda	Granični prelaz Maljevac - Grahovići	Izgradnja nove trase obilaznice gradskog područja Velika Kladuša sa priključkom na planiranu Brzu cestu	
		Grahovići - Varoška Rijaka	Izgradnja nove trase kojom se povezuju postojeće trase M-4.2 i R-401	
		Varoška Rijeka - Bosanska Otoka	Izgradnja nove trase magistralne ceste paralelna sa postojećom trasom R-401	
		Tržac - Ćoralići	Izgradnja nove trase magistralne ceste paralelna kojom se urbano područje Cazina priključuje na planiranu Brzu cestu	Trasa paralelna sa postojećom trasom R-403
		Ćoralići - Cazin		
		Cazin - Mihaljevac	Izgradnja nove trase obilaznice urbanog područja Cazina	
		Mihaljevac - Vrsta - Kamenica (Bihać) M - 5	Izgradnja nove trase u funkciji priključne ceste Cazina i Bihaća na planiranu Brzu cestu	
M-11	Magistralna I reda	Granični prelaz Užljebić - Orljani	Djelomično izmještanje postojeće trase izvan zona naseobinskih struktura	
		Orljani - Mali Lug (Spoj na M - 5 i M - 14)	Dio projektnog rješenja obilaznice M-5 urbanog područja Bihaća	Ova dionica će biti u funkciji M-11 nakon izmještanja M-5 iz područja Pritoke i Ripča
M-14	Magistralna I reda	Bihać - Bosanska Krupa	Izgradnja nove trase preko Srbijanskog platoa s ciljem izmještanja saobraćaja iz kanjona Une	Djelomično izgrađena ceseta prema projektnom rješenju
		Bosanska Krupa - Ivanjska	Djelomična rekonstrukcija i izgradnja nove trase s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase te povećanja kapaciteta i nivoa usluga	Nastavak trase kroz RH do Dvora na Uni odakle bi se priključivalo na Koridor Zagreb-Sisak-Kostajnica-Dvor na Uni-Novi-Prijedor-Banja Luka
M-14.2	Magistralna I reda	Bosanska Krupa - Krnjeuša	Djelomična rekonstrukcija postojeće trase i izgradnja nove trase	
		Krnjeuša - Vrtoče	Rekonstrukcija postojeće R-408b	Ovom dionicom M-14.2 se povezuje na M-5 tako da se dionica Vrtoče-Bosanski Petrovac tretira kao zajednička trasa M-5 M-14.2

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

		Bosanski Petrovac - Drvar	Djelomična rekonstrukcija i izgradnja nove trase, uvođenje treće trake na usponima s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase te povećanja kapaciteta i nivoa usluga	
		Drvar - Bosansko Grahovo	Djelomična rekonstrukcija i izgradnja nove trase, uvođenje treće trake na usponima s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase te povećanja kapaciteta i nivoa usluga	
		Bosansko Grahovo - Granični prelaz Strmica	Djelomična rekonstrukcija i izgradnja nove trase, uvođenje treće trake na usponima s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase te povećanja kapaciteta i nivoa usluga	
M-15	Magistralna I reda	Ključ - Sanski Most	Izgradnja nove trase Prhovskim platoom koja se djelomično podudara sa trasom planirane Brze ceste	Veći dio ove trase koristit će se za trasu Brze ceste, dok će se dijelovi ove trase iz Ključa i Sanskog Mosta tretirati kao priključci na Brzu cestu grada Ključa i Sanskog Mosta
		Sanski Most - Oštra Luka (Prijeđor)	Rekonstrukcija postojeće trase	
		Mlinište (Glamoč) - Priluka (Livno)	Rekonstrukcija postojeće trase	
		Priluka - Livno - Šuica	Rekonstrukcija postojeće trase sa izgradnjom obilaznice grada Livna	
		Šuica - Tomislavgrad		
		Tomislavgrad - Blidinje	Rekonstrukcija postojeće trase R-419a	
		Blidinje - Risovac		
M-6.1	Magistralna I reda	Bosansko Grahovo - Livno	Rekonstrukcija postojeće trase sa izmještanjem izvan naselja	
		Livno - Tomislavgrad	Rekonstrukcija sa izgradnjom djelomično nove trase	
		Tomislavgrad - Posušje		U postplanskom periodu ova dionica će se transformirati u dionicu Brze ceste Mostar-Široki Brijeg-Posušje-Tomislavgrad-Mokronoge, dok će alternativno povezivanje Tomislavgrad-Posušje ostvarivati cestom Tomislavgrad-Blidinje-Rakitno-Posušje (postojeći R-419a i R-419)
		Posušje - Široki Brijeg - Čavari (Mostar)		
		Čavari (Mostar) - Ortiješ	Izgradnja nove trase tkz. Južna obilaznica grada Mostara	
		Ortiješ - Čvorište Autoceste Koridora Vc	Rekonstrukcija postojeće trase sa izgradnjom priključka na Autocesti	Ima funkciju priključne ceste grada Mostara na Autocestu Koridora Vc
		Čvorište Autoceste Koridora Vc - Nevesinje		
M-16	Magistralna I reda	Bočac - Jajce		
		Jajce - Donji Vakuf		M-5
		Donji Vakuf - Bugojno	Izgradnja nove trase na dijelu dionice kojom se vrši priključak na planiranu Brzu cestu	
		Bugojno - Poriče	Izgradnja nove trase kao dio gradske obilaznice Bugojna	

**Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-**

		Poriče - Kupres - Šuica	Uvođenje treće trake za uspon	
		Livno - Granični prelazi Kamensko i Aržano	Izgradnja nove trase početnog dijela dionice u funkciji gradske obilaznice	
M-16.2	Magistralna I reda	Bugojno - Gornji Vakuf (Uskoplje)	Rekonstrukcija i izgradnja nove trase s ciljem izmještanja saobraćaja izvan naselja	
		Gornji Vakuf (Uskoplje) - Prozor Rama	Izgradnja nove trase s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase	
		Prozor - Jablanica - Priključak na Autocestu Koridora Vc	Rekonstrukcija postojeće i izgradnja nove trase u urbanom području Jablanice s ciljem povezivanja na trasu Autoceste Koridora Vc	
M-16.4 R-413 R-439	Magistralna II reda	Bitovlje - Turbe	Rekonstrukcija postojeće R-413 s ciljem povećanja kapaciteta i nivoa usluga sa priključkom na Brzu cestu u Turbetu	
		Turbe - Nević Polje		Dionica koja se poklapa sa M-5
		Nević Polje - Novi Travnik	Rekonstrukcija s ciljem povećanja kapaciteta i nivoa usluga te izmještanja trase izvan naselja	
		Novi Travnik - Bugojno	Sanacija postojeće trase sa izgradnjom nove trase kao dijela obilaznice Bugojna	
		Nević Polje - Pavlovica - Gornji Vakuf (Uskoplje)	Rekonstrukcija postojeće R-439 s ciljem poboljšanja horizontalnih i vertikalnih elemenata trase	
M-6		Granični prelaz Gorica - Grude - Ljubuški - Čapljina	Izgradnja nove trase s ciljem izmještanja saobraćaja izvan naseobinske strukture	
R-424	Magistralna II reda	Mostar - Čitluk - Ljubuški	Rekonstrukcija postojeće regionalne ceste sa elementima magistralne cest	Opuzen - Dubrovnik
		Granični prelaz Crveni Grm		
M-2	Magistralna I reda	Dionca kroz općinu Neum	Rekonstrukcija i izmještanje postojeće trase s ciljem nesmetanog prolaska kroz teritoriji BiH (obilaznica Neuma)	Usaglašavanja ove trase će se izvršiti međudržavnim dogovorom BiH i RH
M-17.3	Magistralna I reda	Buna - Masline		
		Masline - Stolac - Neum	Izgradnja nove trase prema projektnom rješenju	Ova dionica je u fazi izgradnje
M-17	Magistralna I reda	Granični prelaz Doljani - Čapljina - Mostar - Jablanica - Konjic - Blažuj	Izgradnja obilaznica urbanog područja Jablanice i Konjica	
		Blažuj - Buci - Visoko - Kakanj - Lašva	Izgradnja nove trase s ciljem izmještanja saobraćaja izvan gradske strukture Sarajeva te Visokog i Kakanja sa rekonstrukcijom postojeće trase regionalne ceste R-445	
		Lašva - Zenica - Žepče - Karuše		
M-18	Magistralna I reda	Postojeća trasa kroz općinu Trnovo		
		Vraca - Jošanica	Izgradnja planirane Prve gradske Transverzale Sarajeba	
		Jošanica - Olovo - Kladanj - Živinice - Šiški Brod	Rekonstrukcija sa izgradnjom obilaznica urbanih struktura prema projektnom rješenju	
		Živinice - Simin Han	Izgradnja nove trase tzv. Južne obilaznice grada Tuzle	
M-1.8	Magistralna I reda	Šiški Brod - Srebrenik - Cerik		

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT,UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

		Lončari - Granični prelaz Orašje		
		Jelah - Karuše		
M-4	Magistralna I reda	Maglaj - Novi Šeher sa priključkom na R-473 Kamenica - Teslić	Izgradnja nove trase kojom se ostvaruje priključak Maglaja i Novog Šehera na Autocestu Koridora Vc a produžavanjem do Kamenice u RS ostvaruje priključak na postojeću trasu R-473	Prekategorizacijom dionice R-473 Teslić - Kamenica i izgradnjom dionice Kamenica - Novi Šeher - Maglaj ostvaruje se optimalan priključak M-4 na Autocestu Koridora Vc u pravcu Sarajeva, i time se skraćuje distanca povezivanja sa Sarajevom.
		Doboj - Lukavac - Šiški Brod	Rekonstrukcija postojeće trase sa izmještanjem izvan naselja	U slučaju postizanja sporazuma sa RS treba planirati novu trasu paralelno sa željezničkom prugom usklađenu sa regulacijom rijeke Spreče. Trasa bi se utvrdila Prostornim planom posebnog obilježja područja od značaja za Federaciju.
		Šiški Brod - Živinice	Poklapa se sa trasom M-18	
		Živinice - Dubrave - Kalesija - Granica RS (Zvornik)	Izgradnja nove trase sa izmještanjem saobraćaja izvan naselja	
R-444 R-469	Magistralna II reda	Semizovac - Podlugovi	Izgradnja nove trase sa priključkom na M-17 u Čiflucima	Preko priključka na M-17 u Čiflucima i ove dionice ostvaruje se izmještanje tranzita sa M-18 izvan gradskog područja Sarajeva.
		Podlugovi - Breza	Izgradnja nove trase paralelne sa željezničkom prugom čime se izmješta tranzit izvan urbanog područja Breze	
		Breza - Vareš	Rekonstrukcija postojeće regionalne ceste sa obilaznicom Vareša	
		Vareš - Ribnica	Izgradnja nove trase kojom se izbjegava kolizija sa planiranom akumacijom Buk na rijeci Krivaji	Trasa će se utvrditi izradom Prostornog plana posebnog obilježja značaja za Federaciju Sliv rijeke Krivaje
		Ribnica - Banovići - Živinice sa priključkom Banovića na Autocestu Žepče - Tuzla	Rekonstrukcija postojeće trase R-469 sa novom trasom priključka Banovića	
M-14.1	Magistralna II reda	Cerik - Mionica - Gradačac	Izgradnja nove trase kojom se povezuje Gradačac sa Autocestom Tuzla - Orašje	Dionicom kroz RS Gradačac - Modriča ostvaruje se priključak na Autocestu Koridora Vc.
R-442	Magistralna II reda	Hadžići - Trnovo	Rekonstrukcija postojeće trase	
		Trnovo - Grebak - Ustikolina	Izgradnja nove trase prema projektnom rješenju	
M-20	Magistralna I reda	Goražde - Ustikolina	Rekonstrukcija postojeće trase sa izgradnjom obilaznice Goražde	
R-441	Magistralna II reda	Vitez - Zenica	Rekonstrukcija postojeće trase sa tunelom vjetrenica	Ova cesta formira razvojnu osovину kojom se usklađuju razvojni procesi Zenice i Lašvanske doline

3.2.2. Vodna i energetska infrastruktura

Bazu planiranih rješenja iz predhodnog perioda predstavlja Prostorni plan BiH za period od 1981. do 2000. godine.

Generalno može se konstatovati da je izuzetno nizak nivo realizacije planiranih rješenja, što je prvenstveno posljedica društvenih i ekonomskih zbivanja u periodu od usvajanja Prostornog plana R BiH do danas. S druge strane potrebno je uvažiti činjenicu da je veći dio planiranih rješenja tretiran i za duži vremenski period od planskog, prvenstveno zbog potrebe rezervacije i čuvanja

prostora za realizaciju krupnih infrastrukturnih sistema u postplanskom periodu (ako je uopste i moguće postaviti granicu između planskog i postplanskog). Iz tog razloga nije se mogla ni očekivati puna realizacija planiranih rješenja.

Uvođenje takozvanih aktivnih mjera u regulisanju vodnog režima vodotokova imalo je za posljedicu planiranje značajnih vodnih akumulacija koja se realizacija trebala odvijati kroz projekte njihovog energetskeg korištenja. Izvršena je rezervacija značajnih prostornih obuhvata u te svrhe, uz isticanje potrebe za supstitucijom i pravčnom naknadom vlasnicima odnosno korisnicima ovog zemljišta. Uz to isticala se potreba za izmještanjem postojeće infrastrukture, što je dodatno usložnjavalo proces realizacije planiranih zahvata. Analiza sadašnjeg stanja u prostoru ukazuje na još složeniju situaciju u ovim rezervisanim prostornim obuhvatima. Proces neplanske izgradnje se i dalje odvijao nekontrolisano, ugrožavajući ekonomsku opravdanost izgradnje hidrotehničkih objekata.

Planiranje takozvanih čeonih vodnih akumulacija, u principu nije imalo konflikt sa fizičkom strukturom u prostoru, ali je zato često bilo u konfliktu sa nedovoljno profiliranom inicijativom za očuvanje prirodnih vrijednosti. Vremenom javlja se kritičan stav javnosti spram dosadašnje prakse izgradnje hidroenergetskih objekata, a potreba za adekvatnim vrednovanjem prirodnih vrijednosti je u potpunosti društveno afirmisana.

Posljedica toga je preispitivanje ranije primjenjivanog pristupa u planiranju energetske i vodne infrastrukture. Postepeno se odbacuje koncept velikih vodnih akumulacija bez obzira što je on sa vodoprivrednog aspekta superioran, često i bez alternative. S druge strane, u odnosu na ranija konceptualna opredjeljenja Prostornog plana F BiH, vrednovanje prirodnih vrijednosti se dodatno afirmise i dobiva novu dimenziju.

Sa energetskeg aspekta traže se prihvatljiva rješenja sa manjim akumulacijama koja su u većini slučajeva ekonomski opravdanija. Interesi vodoprivrede u ovakvoj situaciji ostaju u drugom planu pa stoga i teže ostvarivi. Za očekivati je da će se u cilju konkretizacije vodoprivrednog interesa morati izvršiti revizija ranijih planskih rješenja.

Težnja da se regionalnim sistemima rješava problem vodosnabdjevanja i tretman otpadnih voda ostaje i dalje aktuelna. Zbog visine investicionih ulaganja i poteskoca u procesu usaglasavanja lokalnih zajednica na regionalnom nivou oko konceptualnih rjesenja doslo je do preispitivanja opredjeljenja iz Prostornog plana BiH. Dugoročna rezervacija prostora neophodnog za realizaciju planiranih objekata i tranzitnih vodova često nije respektovana što je dovelo do potrebe za revidovanjem tehničkih rješenja. Poseban problem je predstavljao dogovor oko lociranja "nepozeljnih" objekata vodne infrastrukture (postrojenja za preciscavanje otpadnih voda regionalnih sistema). Dosadašnja iskustva su uticala na formiranje opredjeljenja za izgradnju zasebnih sistema lokalnog (općinskog) nivoa, osim u slučaju usklađivanja zajedničkog interesa u formiranju regionalnog sistema. Primjeri ovakvih medjuopćinskih dogovora su veoma rijetki. Planiranje regionalnih sistema sa transferom voda između susjednih slivova, odnosno podslivova, ostaje i dalje koncept rješavanja problema vodosnabdjevanja u slivu rijeke Bosne, gdje su najintenzivniji razvojni procesi, kako demografski tako i privredni (Sarajevo, Zenica, Tuzla). Aktuelna realizacija projekta Regionalnog sistema za vodosnabdjevanje Plava voda, kojim se opslužuju općine u dolini Lave i Zenica, je primjer ovakvog načina rješavanja problema vodosnabdjevanja.

Izgradnja vodnih akumulacija, kojima se trajno rješava problem vodosnabdjevanja, zahtjeva velika investiciona ulaganja. Dosadašnja praksa je pokazala da su ovakvi zahvati prekrupni za vodoprivredne organizacije koje rješavaju ovu problematiku. Pošto se potreba za njihovom izgradnjom očekuje tek s kraja planskog perioda, a neki tek u postplanskom periodu, treba

razmotriti mogućnost davanja koncesija za izgradnju ovih vodnih akumulacija kao dio hidroenergetskog sistema. To znači da bi vodne akumulacije u periodu koncesije funkcionisale isključivo kao energetske objekte s mogućnošću prilagodavanja režima rada i vodoprivrednoj funkciji u postkoncesionom periodu. Ovakav model treba razmotriti kad je u pitanju izgradnja vodnih akumulacija na rijeci Krivaji u svrhu planskog i postplanskog podmirjenja potreba za pitkom vodom Tuzlanske regije što bi ujedno predstavljalo reafirmaciju strateškog vodoprivrednog značaja ovog vodotoka. U tom cilju zadržano je opredjeljenje PP BiH za izgradnju vodnih akumulacija Buk i Kamenica, bez akumulacije Krajčič ali sa uzvodnom akumulacijom Kruševo na Bišćici, koja može pozitivno uticati na vodni režim rijeke Krivaje dodatnim povšenjem kote uspora što je predmet dogovora sa susjednim entitetom.

Poznata je činjenica da područja najintenzivnijeg razvoja unutar FBiH (sliv rijeke Bosne), raspoloživi sa ograničenim količinama vode i da taj problem prioritarno treba rješavati. S tog aspekta, sagledavajući vodoprivrednu problematiku gornjeg toka rijeke Bosne, izvršena je rezervacija prostora za izgradnju vodnih akumulacija "Stišljenci" na rijeci Misići te "Crna rijeka" i „Bijela rijeka“ na istoimenim vodotocima u slivu rijeke Zeljeznice.

Kao postplanski element potrebno je analizirati mogućnost prevođenja voda iz sliva rijeke Neretve u sliv rijeke Bosne. Okosnicu ovog transfera vodačnice bi planirane akumulacije "Bijela rijeka" i planirani objekti hidroenergetskog sistema „Gornja Neretva“. Pumpnoreverzibilnim sistemom i vrsio bi se transfer voda rijeke Neretve iz akumulacija HE Bjelimići hidrotehničkim tunelom u akumulaciju Bijela rijeka.

Kroz izradu Prostornog plana posebnog obilježja od značaja za Federaciju " Sliv rijeke Une " interes za očuvanjem prirodnih vrijednosti rijeke Une i Unca preovladao je u odnosu na koncept hidroenergetskog korištenja rijeke Unac iz Prostornog plana BiH (HE Unac). Prostornim planom BiH planirana je izgradnja HE Vrpolje na rijeci Sani koja iziskiva potapanje značajnog stambenog i infrastrukturnog fonda u općinama Sanski Most i Ključ te općine Oštra Luka u RS (naselje Kozica). Hidroakumulacija ove hidroelektrane imala je prvenstveno vodoprivredni značaj na zaštiti od periodičnog plavljenja nizvodnih područja općine Sanski Most te Oštra Luka, Prijedor i Bosanski Novi u RS , te respektabilan energetski. Apсурдно je da pri izradi Prostornog plana RS nije ispoljen interes za izgradnju ovog objekta sa nesrazmjerno malim negativnim implikacijama na području RS u odnosu na teritorij Federacije.

Tokom izrade Prostornog plana posebnog obilježja HE Vrhpolje u poslijeratnom periodu preovladao je stav lokalne zajednice da se odustane od izgradnje ovog objekta i pristupi izgradnji manjih hidroenergetskih objekata u nizu koji supstituisu energetske aspekt a zanemaruju vodoprivredni. Neuvjeravajući ovu činjenicu Vlada FBiH donosi odluku o izgradnji ovog objekta. Prostornom osnovom ovog Plana, koja je usvojena odlukom Vlade FBiH, prihvata se koncept koji podržava lokalna zajednica baziran na izgradnji pet manjih hidroelektrana.

Konceptom PP BiH planirana je izgradnja HE Han Skela na rijeci Vrbasčjom akumulacijom bi se potopio kanjon rijeke Vrbas između Jajca i Donjeg Vakufa sa naseljima Vinac, Torlakovac, Babino selo itd., te trasom magistralne ceste. Navedene posljedice od izgradnje ove hidroelektrane, te ispoljen interes za razvojem ovih naselja, zahtjevale su iznalaženje alternativnog rješenja izradom Vodoprivredne osnove rijeke Vrbas. Predložen je, i kroz strategiju razvoja energetske sektora usvojen, koncept hidroenergetskog korištenja rijeke Vrbas sa izgradnjom dvije manje hidroelektrane HE Vinac i HE Babin Potok. Intenzivna izgradnja naselja u dolini rijeke Vrbas dovela je u pitanje izgradnju i navedenog alternativnog rješenja. Analize pokazuju da bi se mogla prihvatiti izgradnja HE Babin potok uz činjenicu da se trasom planirane brze ceste izbjegava prolazak kanjonom Vrbasa na dijelu toka pod usporom vodne akumulacije.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Prisutna je reafirmacija hidroenergetskog korištenja rijeke Bosne, koncepta koji je egzistirao prije donošenja PP BiH ali njime nije bio prihvaćen zbog tadašnje procjene da svojim kapacitetom nema prioritet u odnosu na ostale slivove. Prostornim planom FBiH jedan dio ovog koncepta je prihvaćen, drugi dio predviđen za korekciju a treći dio u potpunosti odbačen zbog nastalih promjena u prostoru.

U odnosu na planska rješenja energetskeg sektora iz Prostornog plana BiH za period 1981-2000 postojeće tendencije značajnijeg uča prirodnog gasa kao energenta te obnovljivih izvora energije (vjetro i solarna energija) se mogu tretirati pozitivnim s aspekta zaštite čuvanja okoline. Pojačan interes za izgradnjom i razvojem gasne mreže pozitivnoće se odraziti na smanjenje upotrebe čvrstih goriva u domaćinstvima, a timeće se smanjiti eksploatacija šuma. Problem čuvanja šumskog resursa je posebno izražen u Unsko-Sanskom kantonu.

U odnosu na koncept PP BiH , ovim Prednacrtom se pored rekonstrukcije i dogradnje postojećih termoenergetskih objekata planira izgradnja novih termoenergetskih blokova bazirane na otvaranju novih površinskih ugljokopa u Banovčima, Bugojnu i Donjem Vakufu te Kamengradu (Sanski Most) i Kongori (Tomislavgrad). Posljedica je to pojačane potražnje za energijom u evropskim okvirima te ekonomske situacije u kojoj se nalazi naše društvo.

Pozitivnim trendom možemo smatrati izrazen interes lokalnih zajednica za izgradnjom vjetroelektrana. Probna ispitivanja i analize su pokazale da Federacija raspolaze solidnim potencijalom za proizvodnju vjetroenergije, naročito na području Dinarida i karstnih polja. Da bi se iskoristio ovaj potencijal neophodno je u znacajnom obimu izvršiti rekonstrukciju i nadgradnju prenosne mreže.

3.3.OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE.

Poljoprivreda

Prostorni razvoj poljoprivrede utemeljen je na utvrđivanju vodećih grana tišne proizvodnje u agrozona. Zoniranje poljoprivrednog zemljišta na prostoru F BiH izvršeno je prema proizvodnoj sposobnosti zemljišta (bonitetne kategorije), uslovima proizvodnje i načinu korištenja na:

Agrozona I

Sa aspekta zemljišnih potencijala ovo je najvrijednije područje F BiH. Zahvata površinu od cca 263.479 ha ili 26,4% poljoprivrednog zemljišta. Predstavljena je I, II i III kategorijom, IVa i IVb bonitetnom podkategorijom. Ovo je zona intenzivne poljoprivredne proizvodnje, a zastupljena je u nizijском području Posavina, odnosno dolinama većih rijeka Una, Vrbas, Bosna, Drina i Neretva te kraćkim poljima u Hercegovini, sa mogućnostima potpunog uređenja poljoprivrednog

zemljišta, uključujući i izgradnju irigacionih sistema. Sa tehničkim mjerama, produktivnost zemljišta se znatno povećava i uz odgovarajuće agrotehničke i hidrotehničke zahvate neki prinosi se mogu udvostručiti u odnosu na sadašnje stanje.

U nizijskom području dominantna je ratarska proizvodnja, u riječnim dolinama i u blizini većih naselja na području ove zone, dominira ratarsko-povrtlarska proizvodnja, na drugom mjestu je proizvodnja mlijeka i mesa odnosno krme i sijena, a na trećem mjestu je proizvodnja voća.

Agrozona II

Zahvata površinu od cca 517.001 ha ili 51,7% ukupnog poljoprivrednog zemljišta F BiH. Ova zona zastupljena je na cijelom području Federacije, najviše u brdskom rejonu iznad 600 m n.m. U ovu zonu grupisana su zemljišta osrednjih potencijala koje posjeduju ograničenja i uglavnom su manje prikladna za kultiviranje, pretežno se koriste kao livade i vrtnjaci, manje kao orančna tla. U okviru ove zone svrstana su zemljišta V i VI bonitetne kategorije. Ova zona je područje poluintenzivne poljoprivrede. Zemljišta su zastupljena na nagibima na kojima se u sistemu proizvodnje mogu smjenjivati oranice, vrtnjaci i travnjaci. Pretežno je zona suhog ratarenja i voćarstva. Najviše su zastupljene proizvodnja mesa i mlijeka, dakle, zatim proizvodnja strnihžita, krompira, povrća i voća.

Agrozona III

Zahvata površinu od cca 219.009 ha ili 21,9% ukupnog poljoprivrednog zemljišta F BiH. Ova agrozona zastupljena je na područjima nadmorske visine iznad 1000 m n.m. U ovu zonu su grupisana zemljišta slabih zemljišnih potencijala, a to su zemljišta VII i VIII bonitetne kategorije. Izrazita su ograničenja za korištenje u poljoprivredi, planinska područja, velike inkliniranosti terena, male dubine soluma, viših nadmorskih visina i nepovoljni klimatski uslovi.

Struktura proizvodnje u ovoj agroazoni se uglavnom bazira na proizvodnju sijena i krme odnosno proizvodnju ovčijeg mesa i mlijeka, manje goveda, proizvodnja ljekobilja.

Kao rezultat ambijentalnih prirodnih uvjeta, materijalnih mogućnosti koje se mogu angažovati u procesu proizvodnje i socijalnog stanja društva, a s obzirom na naprijed navedeno prostorno diferencirano usmjeravanje razvoja, poljoprivredna proizvodnjaće se provoditi kroz tri sistema: Konvencionalna poljoprivreda se temelji na primjeni savremenih tehničko-tehnoloških procesa rada i intenzivnim utrocima reprodukcijjskih materijala. Takva proizvodnja zajedno sa drugim emitentima štetnih tvari, višila je i viši negativan utjecaj na okoliš, međutim korigovana poštovanjem standarda zaštite okoliša.

Organska poljoprivreda je poljoprivredna proizvodnja bez primjene agro-hemije (mineralnih gnojiva, pesticida, hormona i sl.) odnosno primjene samo onih koji nisu nepoželjni i ne ostavljaju ostatke. Ovo je proizvodni metod koji je pogodan za prirodnu okolinu i koji nastoji iskoristiti potencijale ekosistema stimulirajući, jačajući i harmonizirajući biološke procese.

Zasniva se na primjeni metoda integralne proizvodnje pri kojoj se za svaku kulturu, odnosno kultivar izrađuje model prema konkretnim uslovima, te primjenom integralne ishrane prvenstveno organskim gnojivima i integralnom metodom zaštite bilja. To se može postići kako u zaštićenom prostoru (staklenici, tuneli i dr.) ali i na otvorenom polju, mada može biti polutanata u vodi i vazduhu.

Kombinirana poljoprivreda je ona proizvodnja hrane koja u sebe uključuje takve ulagačke postupke i tehnološke procese kakvi su, uz ekološku prihvatljivost, i gospodarski, odnosno ekonomski održivi. Temelji se na sistemima dobrog gospodarenja tlima i nanošenja što manje

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

šete okolšu, a da se pri tome ne dovedu u pitanje rastući prinosi i ekonomska uspješnost proizvodnje.

To je integralna proizvodnja koja uključuje držanje stoke, umjerenu obradu tla i trošenje umjerenih količina gnojiva. Ona traži dobro kontroliranu upotrebu zaštitnih sredstava, kvalitetan sjemenski i sadni materijal, te poštivanje plodoreda i držanje grla stoke sa odgovarajućom ishranom.

Sistem kombinirane poljoprivrede čini sredinu između klasičnog (intenzivnog) pristupa proizvodnji i organske poljoprivrede o kojoj je bilo riječi. Uz odgovarajući rast inputa, on bi mogao da lči sadašnjoj proizvodnji kakvu primjenjuju bolja poljoprivredna gospodarstva.

Osnovni strateški prioriteti razvoja poljoprivrede su:

U narednom periodu izvršiti usklađivanje razvojnih programa i strateških dokumenata sa EU legislativom i međunarodnim standardima;

Proglasiti poljoprivredno zemljište nacionalnim interesom. Država ima pravo otkupiti zemlju po tržišnoj cijeni, ako se ista ne obrađuje više od tri godine;

Država osigurava da se do ulaska u EU površine koje se tretiraju kao pašnjaci ostanu u istom tretmanu;

Unapređuje se poljoprivreda kroz ruralni razvoj, formiranjem namjenskih fondova i ukрупnjavanjem posjeda;

Uspostavlja se i vodi registar poljoprivrednih gazdinstava i unose podaci o zemljištu;

Spriječiti uzrpaciju zemljišta, (korštenje istog u nepoljoprivredne svrhe). Optimizirati načine korištenja zemljišta;

Najkvalitenija i najvrednija zemljišta sačuvati samo za proizvodnju hrane.

Urbanizaciju usmjeriti na bonitetno lošija zemljišta i na taj način sačuvati vrijednije zemljište.

Šume i šumsko zemljište

Šume i šumska zemljišta u Federaciji BiH zauzimaju prostor od oko 1.443.323,1 ha ili 55,3 % ukupne površine F BiH.

Šume i šumska zemljišta prema vlasništvu (ha)

Kanton	Površina kantona	Državne	%	Privatne	%	Ukupno	%
USK	419.930,80	179.943	6,9	28.947	42,8	208.890	49,7
Posavski	32.254,10	457	1,4	3.115	9,7	3.572	11,1
Tuzlanski	264.120,30	72.584,30	27,5	51.377,40	19,5	123.961,70	46,9
Ze-Do	333.117,93	182.235,70	54,7	35.143,80	10,5	217.379,50	65,3
BPK	50.023,90	24.793,20	49,9	7.017,60	14	31.990,75	63,9
SBK	318.929,96	192.978,70	60,5	26.595,40	8,3	219.574,10	68,8
HNK	437.284,57	203.519,00	46,5	42.529	9,72	246.048	56,3
ZHK	133.729,20	57.151,00	42,7	35.026	26,2	92.177	68,9
Sarajevski	126.973,12	70.029,30	55,2	12.251,60	9,7	82.280,81	64,7
Kanton 10	492.223,60	280.993,70	57,1	10.000	2,03	290.993,70	59,1
Ukupno F BiH	2.608.587,48	1.293.590,70		159.040,10		1.443.323,1	55,3

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Ukupne površine podšumama u planskom periodu zadržavaju se na sadašnjem nivou, cca 54-56% od ukupne površine F BiH.

Ponovno uključenje oko 128.216,7ha ili 9,9% površine svih šuma i šumskih zemljišta nakon čišćenja terena od minsko eksplozivnih sredstava značajno će doprinjeti uspostavljanju normalnih tokova u planiranju i realizaciji gospodarenja šumskim resursima a naročito sporovodnju mjera integralne zaštite šuma.

Kategorije šuma

Površine državnih šuma i šumskih zemljišta po kategorijama

Red. broj	Kategorija šuma i šumskih zemljišta	Površina u ha	%-Struktura
1	Visoke šume sa prirodnom obnovom	514.854,6	39,8
2	Visoke degradirane šume	19.820,0	1,5
3	Šumski zasadi sa procjenjenom drvnom masom	53.300,2	4,1
4	Šumski zasadi bez procjenjene drvne mase	11.788,2	0,9
5	Ukupno visoke šume	599.763,0	46,3
6	Izdanačke šume	277.796,4	21,5
7	Ukupno obraslo šumsko zemljište	877.559,4	67,8
8	Goleti sposobne za pošumljavanje	185.773,2	14,4
9	Goleti nesposobne za pošumljavanje	102.041,4	7,9
10	Ukupno neobraslo šumsko zemljište	287.814,6	22,2
11	Ukupno za gospodarenje	1.165.374	90,1
12	Minirane površine u svim kategorijama	128.216,7	9,9
13	UKUPNO	1.293.590,7	100,0

Šumsko gospodarska područja

Kanton	ŠPDŠGD	ŠPŠGP
USK	ŠGP "Unsko-sanske šume" d.o.o., Bos. Krupa	5
Posavski	vši kantonalna uprava za šumarstvo	
Tuzlanski	JP Šume Tuzlanskog kantona DD Kladanj	4
Ze-Do	JPŠPD Ze-do kantona d.o.o Zavidovići	6
BPK	JP Bosansko-podrinjske šume d.o.o., Goražde	1
SBK	ŠGD Šume Sredšnje Bosne" d.o.o., D. Vakuf	4
HNK		4
ZHK	ŠGD Županije Zapadno-hercegovačke d.o.o., Posušje	1
Sarajevski	ŠPD "Sarajevo šume" d.o.o. Sarajevo	4
Kanton 10	JP za gospodarenje šumama "Herceg-Bosanske šume"	6

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Mineralne sirovine

Mineralna nalazišta - utvrđene rezerve

Na području Federacije, postoji značajan potencijal mineralnih sirovina. U skladu sa principima, kriterijima, ciljevima i smjernicama upravljanja mineralnim sirovinama na području Federacije BiH, koncepcija prostornog uređenja se odnosi na striktno sprovođenje ciljeva i smjernica, jednako za postojeće i potencijalne prostore. Ti prostori su prikazani na tematskoj karti potencijalnih prostora za istraživanje mineralnih sirovina FBiH.

Energetske mineralne sirovine

Značajne rezerve uglja (mrki i lignit) pronadjene su na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine. Eksploatacija uglja se viš za potrebe proizvodnje energije (Tuzla i Kakanj), za široku potrošnju i za izvoz. Od ostalih energetske sirovina utvrđeno je postojanje potencijala za pronalazak ekonomski interesantnih ležišta nafte i plina.

Mrki ugalj

Ukupan zbir bilansnih rezervi mrkog uglja u FBiH

Kategorije (t)			
A	B	C1	A+B+C1
110502767	505059399	368979983	1014983649

Lignit

Ukupni zbir bilansnih rezervi lignita u FBiH

Kategorije (t)			
A	B	C1	A+B+C1
117189632	690539429	861609355	1669338416

Kameni ugalj

Ležišta kamenog uglja Jasenica-Straža na zapadnoj Majevici

Ležište	Općina	Način eksploatacije	DTE (kJ/kg)	GTE (kJ/kg)	Vlaga (%)	Pepeo (%)	S (%)	Koks (%)	Kategorije bilansnih rezervi (mil t)			
									A	B	C1	A+B+C1
Jasenica-Straža	Srebrenik	Jamski (nije u eksploataciji)	27663	29622	7,96	5,51	1,84	58,57	0,123	6	0,69	7,9
Ukupno												7,9

Nafta i plin

Potencijalni prostori za istraživanje nafte i plina su prikazani na karti. Prema dosadašnjem stepenu istraženosti urađena je prognoza rezervi samo za područje Orašja i Tuzlanskog bazena.

Prognozne rezerve nafte prema engleskoj kompaniji ECL

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Red.br.	Prospekt-područje	Površina km2	Prognozne rezerve
1.	B-Orašje	min 14,5 max 37	42,5 miliona barela 108,4 miliona barela
2.	C-Tuzlanski bazen	22,5	99,8 miliona barela

Metalčne mineralne sirovine

Od metalčnih mineralnih sirovina, jedino se obavlja eksploatacija boksita.

Boksit

Boksit se na području Federacije istražuje i eksploatira na područja Jajca, Hercegovine (Posušje, Čitluk, Široki Brijeg).

Treba napomenuti da su istražni radovi i eksploatacija boksita u slivu Krušnice (područja Suvaje, Vranjske, Gudavca, V.Jesenice i Vojevca) u koliziji sa zaštitom i očuvanjem ovog izvorišta od strateškog značaja. S toga, u planskom periodu se ne predviđaju nikakvi rudarski radovi na navedenom području koji mogu negativno utjecati na kvalitet voda vrela Krušnice.

Ležišta boksita

Redni broj	Ležište - rejon	Utvrđene rezerve (t)	Potencijalne rezerve (t)
1.	Jajce	734.789	3.396.500
2.	Posušje	2.312.112	2.864.659
3.	Široki Brijeg	902.092	1.131.230
4.	Čitluk	429.759	627.754
5.	Stolac	1.091.115	1.091.115
6.	Bjelaj Bos. Petrovac	46.835	
7.	Bosanska Krupa	131.000	

Nemetalčne mineralne sirovine

Kamena so

Ležišta kamene soli

LEŽIŠT E	BILANSNE REZERVE (mil t)				VANBILANSNE REZERVE (mil t)			
	A	B	C1	Σ (t)	A	B (t)	C1 (t)	Σ (t)
Tušanj	-	-	-	-	62,6	125,8	124	312,6
Tetima	27	301	-	328	13	33	-	46
Σ	27	301	-	328	75,6	158,8	124	358,6

Eksploataciona i istražna polja mineralnih sirovina

Eksploataciono polje obuhvata površinsku kop-jamu, transportne i pristupne puteve na etaže, prostor za preradu ili oplemenjivanje, odlagališta, vodosabirnike, ma gazine eksplozivnih sredstava, trafostanice, radionički prostor, uredski i sanitarni prostor.

Energetske mineralne sirovine

Sa stanovništa korištenja i degradacije prostora posebno su značajna eksploataciona polja energetske mineralnih sirovina (ugalj). Najveća eksploataciona polja mrkog uglja i lignita su Tuzlanski i

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Sarajevsko-zenički ugljeni bazen, a manji na području Sanskog Mosta (Kamengrad) i Tomislavgrada (Kongora). U narednim tabelama navedena su sva eksploataciona polja sa površinama, sa lokacijama, prema vrsti mineralne sirovine i načinu eksploatacije na području F BiH.

Ležišta mrkog uglja

Ležište	Općina	P-exp. polja	P-ist. polja	Način exp.	Eksploataciono pravo	Istražno pravo	Da li se eksploatiše	Rudni bazen
Banovići	Banovići		6455,5	Površinska i jamska	"RMU"Banovići"d.d. Banovići, koncesija	Ima	Da	Banovići
Bila	Travnik	277		Jamski	D.o.o. RMU "Abid Lolić" Bila	Ima	Da jamski, površinski zatvoren	Srednjobosanski
Breza-Goruša	Breza	27,7		Jamski	RMU "Breza" Breza, koncesija	Ima	Ne, napuštena eksploatacija	Srednjobosanski
Breza-Popović	Breza	98,7		Jamski	RMU "Breza" Breza, koncesija	Ima	Da	Srednjobosanski
Breza-Sretno-kamenica	Breza	2367,9		Jamski	RMU "Breza" Breza, koncesija	Ima	Da	Srednjobosanski
Durđevik	Živinice	1039,8		Površinska i jamska	RMU "Durđevik"d.d. Durđevik, koncesija	Ima	Da	Banovići
Kakanj-zbimo (bez Vrtlišta)	Kakanj	5147,4		Površinska i jamska	RMU "Kakanj" Kakanj, koncesija	Ima	Da	Srednjobosanski
Kakanj-Vrtlište	Kakanj	1620,6		Površinski	RMU "Kakanj" Kakanj, koncesija	Ima	Da	Srednjobosanski
Kakanj-Mošćanica-Repovački potok	Kakanj	257,2		Nije u eksploataciji	Nema	RMU "Kakanj"	Nije u eksploataciji	Srednjobosanski
Kamengrad-Čačunovi	Sanski Most	163,3		Jamski	Nema	D.D. RMU "Kamengrad"	Da	Kamengradski
Kamengrad-Zlušće	Sanski Most	792,8		Površinski	D.D. RMU "Kamengrad" S. Most	Ima	Da	Kamengradski
Seona	Banovići	302,2		Planirana površinska	"RMU"Banovići"d.d. Banovići, koncesija	Ima	Ne	Banovići
Tušnica	Livno	399,1		Površinski	Rudnici ugljena "Tušnica" Livno	Ima	Da	Livanjski
Zenica-zbimo (bez Mošćanice)	Zenica	4470,5		Jamski	"RMU Zenica"d.o.o. Zenica	Ima	Da	Srednjobosanski
Zenica-Mošćanica	Zenica	1810,8		Površinski	"RMU Zenica"d.o.o. Zenica, koncesija	Ima	Da	Srednjobosanski

Ležišta lignita

Ležište	Općina	P-exp. polja	P-ist. polja	Način exp.	Eksploataciono pravo	Istražno pravo	Da li se eksploatiše	Rudni bazen
Prusac-Kotezi-Karadžići	Bugojno i D. Vakuf		2189,7	Površinski			Ne	Bugojanski
Čelebići	Livno	7837,3		Površinski	RMU "Tušnica" Livno	Ima	Da	Livanjski
Prolog	Livno	727		Površinski	RMU "Tušnica" Livno	Ima	Da	Livanjski
Prolog-Table	Livno	316		Površinski	RMU "Tušnica" Livno	Ima	Da	Livanjski
Gračanica-Dimnjače	G.Vakuf/Uskoplje	196		Površinski	RU "Gračanica" G.Vakuf/Uskoplje	Ima	Da	Bugojanski
Gračanica-D. Erića	G.Vakuf/Uskoplje	87		Površinski	RU "Gračanica" G.Vakuf/Uskoplje	Ima	Ne	Bugojanski
Kongora	Tomislavgrad	858,2		Površinski	JP "Elektroprivreda" HZ-HB dd Mostar	Ima	Ne	Duvanjsko polje
Kreka-Sjeverna sinklinala	Tuzla i Lukavac	9654,1		Jamski, ranije i pov.	Rudnici lignita "Kreka"d.o.o. Tuzla	Ima	Da	Tuzlanski
Kreka-Šikulje	Lukavac	635,8		Površinski	Rudnici lignita "Kreka"d.o.o. Tuzla	Ima	Da	Tuzlanski
Kreka-Dubrave	Živinice, Tuzla, Kalesija	2168,8		Površinski	Rudnici lignita "Kreka"d.o.o. Tuzla	Ima	Da	Tuzlanski
Kreka-Tojšići	Kalesija	490,7		Površinski	Rudnici lignita "Kreka"d.o.o. Tuzla	Ima	Ne	Tuzlanski
Pašići	Lukavac	12,5		Površinski	Nema	Haris d.o.o. iz Lukavca	Da	Tuzlanski

Ležišta treseta

Ležište	Općina	P-exp. polja	P-ist. polja	Način exp.	Eksploataciono pravo	Istražno pravo	Da li se eksploatiše	Rudni bazen
Ždralovac	Bos. Grahovo	1772,1		Površinski	"Finvest Ždralovac" Bos. Grahovo	Ima	Da	Grahovski
Cmi Lug	Kupres			Površinski	"Invest Eko" Tomislavgrad	Ima	U pripremi	Kupreški

Nemetalčne mineralne sirovine

Ležište kamene soli

Ležište	Općina	P-exp. polja	Način exp.	Eksploataciono pravo	Istražno pravo	Da li se eksploatiše
Tetima	Tuzla	406,4	Izluživanjem slanice bušotinama	SODASO HOLDING Rudnik soli "Tetima" d.d.	Ima	Da od 2002.g.

Vode i vodne površine

Zakon o vodama F BiH (ZOV), predstavlja osnovu razvoja oblasti upravljanja vodama, koja članom 22. reguliše opće ciljeve upravljanja vodama, koji se mogu nazvati i vizijom razvoja.

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT, UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

„Ciljevi upravljanja vodama su postizanje dobrog stanja, odnosno, dobrog ekološkog potencijala površinskih i podzemnih voda, odnosno, vodnih i za vodu vezanih ekosistema, umanjeње šteta prouzrokovanih raznim štetnim djelovanjem voda, osiguranje potrebnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta za razne namjene i podsticanje odživog korištenja voda, uzimajući u obzir dugoročnu zaštitu raspoloživih izvorišta i njihovog kvaliteta.“

F BiH kao integralni dio BiH je u tranziciji, te se velike promjene se dešavaju i u oblasti voda. Prijedloženi državni sistem vodoprivrede se transformira u moderni sistem upravljanja vodama, što je složen proces, čijem preobražaju doprinose zaključci i prijedlozi o razvoju unutar PPF BiH.

BiH će nakon ispunjenja postavljenih uslova, pristupiti evropskoj porodici zemalja. Preporuke i zahtjevi u pogledu upravljanja prirodnim dobrima i razvojem infrastrukture, su postavljeni pred nadležne institucije BiH.

Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU (16.juna 2008.g.) i njegovom ratifikacijom (22.oktobar 2008.g.), obavezuje na ispunjenje vrlo konkretnih i preciznih zahtjeva odnosu na način kako u BiH treba da se upravlja vodama, što se konačno usaglašava sa Community Acquis, kojim se uređuju pitanja voda i zaštite životne sredine u Evropskoj uniji.

Milenijumski razvojni ciljevi (MRC), usvojeni Milenijumskom deklaracijom 2000.g., kroz 8 ciljeva razvoja jasno dovede u korelaciju kvalitet životne sredine i razvoja, sa zaštitom, čuvanjem i racionalnim korištenjem vodnih resursa. Usvajajuć smjernice i zahtjeve o implementaciji pravnih akta EU u zakonsku regulativu i razvojnu dokumentaciju F BiH, donesena je Strategija upravljanja vodama F BiH, koja je inkorporirala najveći broj zakonom utvrdjenih elemenata sadržanih u Okvirnoj direktivi o vodama EU (ODV), što je i obaveza zemalja kandidata za pristup i članstvo u EU.

Bilans voda

Pod bilansom voda, prema Zakonu o vodama, smatra se odnos između raspoloživih količina voda, s jedne strane, i potrebnih količina voda određene kvaliteta, s druge strane, u određenom vremenskom periodu, u odnosu na posmatrano područje.

Planski period PPF BiH

Teritorija	Sopstvene vode		Broj stanovnika (procjena 2028.g.)	qsp (l/s/km ²)	Raspoloživo po stan. (m ³ /st)	Ocjena vodnog bogatstva
	Qsr.god. (m ³ /s)	W (x m ³)				
Federacija BiH	670,00	21.129,00	2.288.721,00	25,60	9.175,00	Srednje bogata vodom

Sa područja bi u planskom periodu PP F BiH otjecalo prosječno godišnje oko 670 m³/s (cca 56% prosjeka BiH) ili oko 21 milijarda m³/god (cca 25,6 l/s/km², 0,288 l/s/st, odnosno 9175 m³ po stanovniku godišnje). Promjena raspoloživih količina po stanovniku, u odnosu na trenutno stanje, je zanemariva, te je ocjena vodnog bogatstva ostala u istim okvirima.

Potrebe za vodom stanovništva i privrede

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Obzirom na očekivane promjene broja stanovnika, smanjenje od 1,6% u planskom periodu 2008-2028.g., područje F BiH, u domenu potreba stanovništva za vodom, ostati na istom nivou ili čak smanjiti svoje potrebe.

U ocjeni potreba za vodom, osim demografskog faktora, za proračun planskih potreba za vodom, uzimaju se i slijedeći parametri:

Specifična potrošnja vode

Koeficijent dnevne neravnomjernosti

Planirani procenti obuhvata stanovništva vodovodnim sistemima

Specifična potrošnja vode

Prema Strategiji o vodama, a čije rezultate je preuzela i POFBiH, prosječna, bruto specifična potrošnja vode, izražena kao odnos ukupno zahvaćenih količina i ukupnog broja stanovnika obuhvaćenih javnim vodovodima, je 506 litara/st.dan.

Koeficijent dnevne neravnomjernosti

Sela i manja naselja	1.6 – 1.7
Gradovi ispod 25 000 st.	1.5 – 1.6
Gradovi 25 000 – 50 000 st.	1.3 – 1.4
Gradovi 50 000 – 100 000 st.	1.3
Gradovi preko 100 000 st.	1.2

Obzirom na strukturu naseljenih mjesta, za planski period, usvaja se koeficijent dnevne neravnomjernosti od 1.3-1.4.

Planirani procenti obuhvata stanovništva vodovodnim sistemima

Prema raspoloživim podacima, oko 60% stanovništva FBiH je obuhvaćeno javnim vodovodima, pri čemu je gradska pokrivenost 94 % od ukupnog broja stanovnika, a ruralna oko 20 % od ukupnog broja stanovnika. U planskom periodu će 1.922.525 ili 84 % stanovnika biti obuhvaćeno vodovodnim sistemima.

Ukupne potrebe za vodom u planskom periodu, na području F BiH:

Federacija BiH – Analizirani prostor	Potrebe za vodom, izražene kao maksimalna dnevna potrošnja (maxQdn)			
	2007. god.		2028.god.	
	m3/d	l/s	m3/d	l/s
Vodno područje Save				
Podsliv Bosne	397.109	4596,2	547 491	6335
Podsliv Vrbasa	20.600	238,4	28 427	329
Podsliv Une, Gline i Korane	82.104	950,3	113 195	1309
Podsliv Drine	12.407	143,6	17 173	199
Neposredni sliv Save	177.86	205,9	24 481	284
Ukupno	530.006	6134,3	730 767	8457
Vodno područje Jadranskog mora				

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Sliv Neretve sa Trebišnjicom	74.270	859,6	102 423	1185
Sliv Krke i Cetine	30.067	348,0	41 445	480
Neposredni sliv Jadrana	18.857	218,3	25 989	301
Ukupno	123.194	1425,9	169 857	1966
Sveukupno F BiH	653.200	7560,2	900 624	10423

Planirane aktivnosti na prostoru F BiH, u domenu očuvanja i racionalnog iskoristenja vodnih resursa su: Uvezivanje lokalnih vodovoda u javne vodovodne sisteme; Formiranje grupnih, međunarodnih i regionalnih vodovodnih sistema i izgradnja akumulacija

Obezbjeđenje tehnološkom vodom privrednih kapaciteta

Osnovna koncepcija korištenja voda u industriji i privredi je zasnovana na principu „korisnik i zagađivač plaćaju“, u cilju očuvanja vodnih resursa u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu. Stoga se u planskom periodu podstiče primjena povoljnijih tehnoloških procesa u proizvodnji, kojima se postžu uštede vode i kontrolise zagađivanje okoliša. Podzemni vodni resursi, usklađeni sa međunarodnim zahtjevima Okvirne direktive o vodama, dijele se na: Akvifere integralne poroznosti, Akvifere karstno pukotinske poroznosti i Akvifere pukotinske poroznosti

Vodno područje rijeke Save			Vodno područje Jadranskog mora		
Akviferi intergranularne poroznosti			Akviferi karstno-pukotinske poroznosti		
R.br	Naziv	Površina (km2)	R.br.	Naziv	Površina (km2)
1	Sarajevsko polje	47,40	Sliv r. Neretve		
2	Krekanski bazen	62,75	1	Tribistovo-Posušje-Grude	259,67
3	Sprečko polje	74,00	2	Klobuk-Vitina-Tihaljina	544,97
4	Gračanica-1	4,62	3	Mostarsko blato	233,76
5	Lohinja	2,07	4	Radobolja-Studenci	449,81
6	Okanovići-Gradačac	6,77	5	Prenj	453,24
7	Odžak	41,52	6	Drežnica	71,24
8	Orašje	28,92	7	Čvravnica	251,50
Akviferi karstno-pukotinske poroznosti			8	Velež	294,79
R.br.	Naziv	Površina (km2)	9	Neum	211,54
1	Vranica	134,30	Sliv r. Cetine		
2	Vlašić - Čemernica	460,15	1	Kupres	285,95
3	Igman - Bjelašnica	217,59	2	Staretina	395,01
4	Sjeverna Majevica	36,65	3	Ljubuša	643,81
5	Stupari	92,06	4	Jugoistok od Buškog blata	205,79
6	Gračanica (kod Živinica)	24,97	Akviferi intergranularne poroznosti		
7	Plješevica	108,22	Sliv r. Cetine		
8	Velika Kladuša - Cazin	345,93	1	Imotsko polje	68,17
9	Grmeč - Smetica - Vitorog	2.375,30			
10	Unac	1.521,35			
11	Skolp Gračanica	2,48			
12	Tahirovići-Čoralići	8,73			
13	Mionica	1,43			
14	Milkino Vrelo	2,64			
15	Očevja	8,53			
16	Izron Suha	11,02			

Nosilac pripreme Plana : Federalno ministarstvo prostornog uređenja

Nosilac izrade Plana: Konzorcij : IPSA INSTITUT,UZBIH, ECOPLAN,

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

17	Mošćanica-Crnil	3,75			
18	Buci	0,60			
19	Točila	2,63			
20	Arapka-Buget	12,72			
21	Požarna	3,82			

Ključne segmente za izradu prostorne osnove su činila vodna tijela podzemnih voda, značajnija izvorišta iz tih vodnih tijela, njihova minimalna izdašnost i udaljenost od zona i mogući uticaj njihovog neplanskog korištenja na nizvodne površinske tokove. Izvorišta koja pripadaju određenom akviferu FBiH, sa pripadajućim sistemima vodosnabdjevanja, data su u prethodnom poglavlju projekcije 2.5. - Vode i vodne površine.

Zaštita izvorišta vodosnabdjevanja i podzemnih voda regulirana je Zakonom o vodama i Pravilnikom o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za pč (Sl.novine F BiH 51/02). Određivanje zona sanitarne zaštite vši se u skladu sa ZOV-om, članak 5. ovisno o vrsti izvorišta za pč.

Vrste izvorišta, prema Pravilniku su: izvorišta podzemnih voda u izdanima integralne poroznosti, izvorišta mineralnih, termalnih i termo – mineralnih voda, izvorišta podzemnih voda u kraškim izdanima i izvorišta sa zahvatima površinskih voda.

Prema Pravilniku, za svako od navedenih izvorišta uspostavljaju se zaštitne zone, koje su detaljno opisane i regulisane članovima 8 – 18, te se kao zakonska regulativa primijenjuju na detektiranim izvorištima, uz izradu planske i druge dokumentacije.

Granice velikih vodnih tijela su istovremeno granice prostornih cjelina u okviru kojih nadležni organi definišu posebne istražne, projektne i druge uslove. Navedena vodna tijela nalaze se u zoni sa jako naglašenom cirkulacijom vode. Stoga su i najosjetljivija vodna tijela.

Prostornim planom, a u cilju zaštite vodnih tijela, predviđaju se su slijedeće mjere:

Zaštita područja prihranjivanja sarajevskih izvorišta se osigurava kroz izradu prostornog plana posebnih obilježja za F BiH, a za područja Bjelašnica, Igman, Treskavica i kanjon Rakitnice. Za zaštitu kvaliteta voda Gline, Korane i Une, planira se izgradnja sistema za prikupljanje i tretman otpadnih voda. Za zaštitu izvorišta Klokot u Bihću, međudržavni dogovor sa R Hrvatskom, o pridržavanju režima zaštite izvorišta, jer se 95% prostora zaštitnih zona nalazi na njenoj teritoriji. U sklopu definisanih uslova Nacionalnog parka Una, dogovor sa RH o režimu zaštite gornjeg toka rijeke Une. Za zaštitu voda u slivu rijeke Trebžat planira se izgradnja regionalnog kanalizacionog sistema Ljubuški – Čitluk – Čapljina. Za zaštitu rijeke Usore, kao budućeg izvorišta vodosnabdjevanja, predlaže se regionalni kanalizacioni sistem Teslić – Tešanj – Dobo, uz međunarodni dogovor.

Vjštačke akumulacije

Dugoročni program vodosnabdjevanja planski se oslanja na akumulacije na rijekama Krivaja, Željeznica, Misoc i Spreča.

Potrebno upravljanje kvalitetom i kvantitetom površinskih voda, uglavnom je onemogućeno zauzimanjem pogodnih mjesta za izgradnju akumulacija, naročito u najugroženijem slivu rijeke Bosne.

U sarajevskom, tuzlanskom, zenčko – dobojskom i drugim regionima, a obzirom na situaciju u vodosnabdjevanju, koja zahtijeva poboljšanje i proširenje u planskom periodu, planira se izgradnja nekoliko ključnih akumulacija u slivovima rijeka Krivaje, Misoc, Željeznice, koje, uz namjenu vodosnabdjevanja, imaju i funkcije: umanjeње poplavnog talasa, povećanje malih voda i razrjeđivanje u periodima malih protoka, proizvodnju električne energije, te rekreaciju i turizam.

Planirane vještacke akumulacije i sistemi uređenja postojećih akumulacija

Za rješavanje vodosnabdijevanja Tuzlanskog kantona i šire, ovim planom planirana je izgradnja akumulacija sa hidroenergetskim postrojenjima Buk i Kamenica, prevodnjm voda rijeke Krivaje u sliv Sprae (Turije ili Ribnice), sa pratećim hidrotehničkim objektima. Osim za vodosnabdijevanje, ove všenamjenske akumulacije koristit će se za regulisanje režima voda i proizvodnju električne energije. Područje sliva rijeke Krivaje sa akumulacijama Buk i Kamenica se određuje za područje od posebnog interesa za FBiH. Izrada prostornog plana posebnog obilježja podrazumijeva precizno utvrđivanje obuhvata područja i optimalnu organizaciju korištenja prostora uz uvažavanje strateškog opredjeljanja iz ovog plana. U okviru istog područja posebnog obilježja, na pritoci Krivaje – rijeci Biošticim planirana je izgradnja akumulacije Kruševo sa HE Zeleni vir, čime bi se smanjila potrebna akumulacija HE Buk i HE Kamenica na toku rijeke Krivaje za vodoprivredne potrebe i time povećala mogućnost energetskog korištenja ovim akumulacija. Ovo pitanje zahtijeva međuentitetsko usaglašavanje. Na pritoci rijeke Bosne, Misči, potrebno je izvršiti rezervaciju prostora za izgradnju vodne akumulacije Stijenci, u cilju izgradnje regionalnog sistema za vodosnabdijevanje dijelova Sarajevskog kantona i Zeničko – dobojskog kantona u postplanskom periodu. Za vodosnabdijevanje Kantona Sarajevo i reguliranje sistema režima voda rijeke Željeznice, planirana je izgradnja akumulacija Crna rijeka i Bijeka rijeka na rijeci Željeznici. Na rijeci Miljacki, planirana je izgradnja akumulacije Čeljigovči, radi kontrolisanja režima voda. U slivu rijeke Vrbas, planirana je izgradnja tri akumulacije HE Bravnice/Han Skela i HE Vinac radi iskorštenja hidroenergetskog potencijala. Analiza postojećeg stanja je pokazala da je ovaj prostor, djelomično zauzet naseobinskom strukturom. Iz ovog razloga se područje rijeke Vrbas određuje za područje posebnog obilježja od značaja za FBiH, gdje će se prilikom izrade prostornog plana posebnog obilježja definisati optimalan način korištenja hidroenergetskog potencijala rijeke Vrbas na način prihvatljiv sa stanovišta ostalih korisnika prostora. Na rijeci Ugar, desnoj pritoci Vrbasa, planirana je izgradnja tri akumulacije: Ugar uć, Ivik i Vrletna kosa. Neophodno je ostvariti međuentitetsku saradnju u kontekstu zajedničkog korištenja, a s obzirom na činjenicu da su navedene akumulacije interesantne za RS s aspekta vodosnabdijevanja. Iz tog razloga, kanjon rijeke Ugar kandidira se za područje posebnog obilježja od značaja za F BiH. Uzvodno od Ustikoline u RS-u planirana je izgradnja 4 akumulacije sa HE koje će raditi u taktu, čime će biti postignuto izravnanje voda, što daje bonitet nizvodnim HE. Na rijeci Drini je planirana izrada prostornog plana posebnog obilježja Rijeka Drina u cilju sagledavanja potencijala rijeke Drine i sa aspekta zaštite kao prirodno vrijednog dobra i kao energetskog potencijala u kontekstu planiranja hidroakumulacije Ustikolina. Za reguliranje vodnog režima planirana je i izgradnja evakuacionih kanala i akumulacija Šuica, Mokronoge, donji i gornji kompenzacioni bazen HE Vrilo u Duvanjskom polju, Mrtvica i Milač u Kupreškom polju, te donji kompenzacioni bazen HE Kablič i retenzija Pućine u Glamčkom polju. Realizacijom projekta Gornji horizonti u Republici Srpskoj, očekuju se izmjene u režimu voda, povećan preliv voda u Popovom polju i na HE Čapljina, što dalje za posljedicu ima poremećaj režima voda donjeg toka rijeke Neretve i atrofiranje izvorišta rijeke Bregave. Provesti međuentitetsko usaglašavanje koncepta hidroenergetskog korištenja voda u slivu rijeke Trebšnjice. Reafirmirati mogućnost korištenja voda iz sistema Gornji Horizonti za sistem navodnjavanja Dubravske visoravni.

Za hidroenergetski sistem Gornja Neretva predviđa se mogućnost prevodnja voda rijeke Neretve iz planirane akumulacije HE Bjelimči u planiranu akumulaciju Bijeka rijeka, izgradnjom hidrotehničkih zahvata nakon isteka roka koncesije na energetsko korištenje hidroenergetskog sistema Gornja Neretva. To će biti u postplanskom periodu, kada se bude javila potreba za prevodnjem voda zbog deficita u bilansu voda unutar sliva rijeke Bosne, naročito grada Sarajeva.

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

Radi povećanja kapaciteta postojećeg sistema, predviđa se izgradnja hidrotehničkih zahvata u sklopu hidroenergetskog sistema Trebšnjica.

Za svaku od predloženih akumulacija, imperativ je izrada Zakona o zaštiti akumulacija, koji se treba postaviti pred nadležne organe, a u cilju čuvanja vodnih površina, te uspostavljanja i kontrole higijensko – sanitarnih uslova.

4. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA

Predstavljeni bilans površina je aproksimacija poljoprivrednog, šumskog i ostalog zemljišta. jer ažuran katastar nepokretnosti u F BiH još uvijek nije uspostavljen.

Namjena prostora - bilans površina 2028 godine

Namjena	km ²	%
Poljoprivredno	9.966,32	38,2
Šumsko	14.432,31	55,3
Ostalo	1.687,24	6,5
Σ F BiH	26.085,87	100,0

U odnosu na bilanse poljoprivrednog i šumskog zemljišta 2008 godine, bilans ovih površina se neznatno mijenja. Procentualni iskazi pokazuju da se nivo poljoprivrednog zemljišta sa sadašnjih 38,3% smanjuje na 38,2 % (umanjenje za 0,1%), šumskog sa sadašnjih 55,7 % smanjuje na 55,3 % (umanjenje za 0,4%).

Ostale površine 2028 godine

Namjena	km ²	%
Stambene, radne i servisne	1.312,02	5,03
Jezera	195,35	0,75
Vodotoci	59,17	0,23
More	13,97	0,05
Eksploatacione površine	20,51	0,08
Deponije	2,47	0,01
Ceste	53,74	0,21
Željezničke pruge	4,78	0,02
Posebna namjena	25,23	0,09
UKUPNO OSTALO	1.687,24	6,47

Stambene, radne i servisne površine obuhvataju stambene i privredne (radne i poslovne zone površine veće od 5 ha). U sklopu ovih površina obuhvaćeni su i izvjesni dijelovi površina drugih namjena pri čemu su ti dijelovi uglavnom poljoprivredne površine kojih je u ruralnim područjima

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

vše nego u urbanim. Stoga su kvantifikacijski iskazi u tabelarnom pregledu palijativno-aproksimativni. Građevinsko zemljište je dominantno na ovim površinama.

Vodne akumulacije se odnose na površine vodnog ogledala vodnih akumulacija (prirodnih i vještačkih) površine veće od 1 ha

Vodotoci se odnose na površine vodnog ogledala vodotoka I kategorije

More se odnosi na površine teritorijalnih voda

Eksploatacione površine se odnose na površinske kopove mineralnih sirovina

Deponije se odnose na površine regionalnih deponija

Ceste se odnose na površine pod autocestama (8,31 km²), brzim cestama (10,81 km²), magistralnim (18,6 km²) i regionalnim (16,02 km²) cestama.

Povćanje površina ostalog zemljišta za 12.257 ha do kraja planskog perioda, najvćam dijelom, odnosi se na saobraćajne infrastrukturne objekte, radne i poslovne zone te vodne akumulacije.

Stambene, radne i servisne površine, zadovoljavaju potrebe za projicirani broj stanovnika i planiranu gustinu naseljenosti (cca 40 st/ha).

Bruto gustina naseljenosti 2008. godine 89,2 st/km² (obuhvat plana)

Bruto gustina naseljenosti 2028. godine 87,7 st/km² (obuhvat plana)

Neto gustina naseljenosti 2008. godine 18,8 st/ha

Neto gustina naseljenosti 2028. godine 18,5 st/ha

Eksploataciona polja mineralnih sirovina 2028 godine

S obzirom da se površine eksploatacionih i istražnih polja (uglja, soli) preklapaju sa osnovnim planiranim namjenama prostora, njihov bilans se prezentira zasebno.

U pravilu, površinski kopovi devastiraju velike površine i imaju negativne uticaje na fizičku strukturu, morfologiju terena i životnu sredinu. Pored ugljenih bazena, privremena pozajmista građevinskog i tehničkog kamena, također značajno učestvuju u ukupnom zauzimanju prostora u svrhu eksploatacije mineralnih sirovina, a isto se odnosi i na odlagališta jalovine i deponije industrijskog otpada. Za naprijed navedene potrebe rezervšu se prostori ukupne površine oko 570 km², koji će se po završetku eksploatacije planski rekultivisati. Korćenje novih i savremenih tehnologija eksploatacije omogućće manju uzurpaciju prostora od naprijed navedene.

Eksploataciona i istražna polja uglja i kamene soli (km²)

Namjena	km ²	%
Eksploataciona polja – ugalj	457,94	1,76
Istražno polje - ugalj	86,45	0,33
Eksploataciona polja – kamena so	4,06	0,02
UKUPNO	548,45	2,1

Eksploataciona i istražna polja ugljeva po kantonima (km²)

Kanton	Mrki ugalj		Lignit		Treset		Ukupno
	Exp.	Ist.	Exp.	Ist.	Exp.	Ist.	
USK	9,6						9,6
Tuzlanski	13,4	64,6	129,6				207,1
SBK	22,8		2,8	21,9			47,5

Prostorni plan FBiH 2008.-2028. godine-
-PRIJEDLOG PLANA-

ZE-DO	160,5						160,5
Kanton 10	4,0		97,4		17,9		119,3